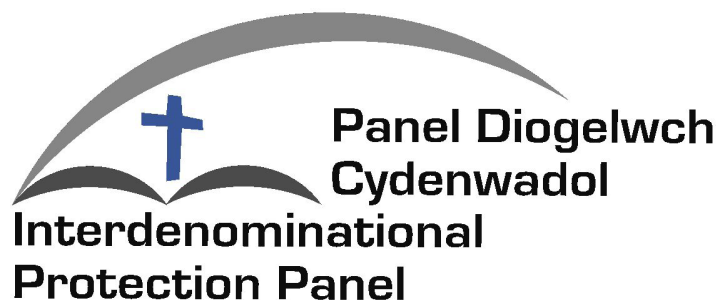

Undeb yr Annibynwyr Cymraeg, Undeb Bedyddwyr
Cymru ac Eglwys Bresbyteraidd Cymru

Llawlyfr Diogelu Grwpiau Bregus

*Canllaw ymarferol i bolisi ac ymarfer da yr
eglwysi wrth weithio gyda phlant a phobl ifanc,
ac oedolion bregus*

Cynnwys

1. Cyflwyniad a Datganiad o Fwriad

Rhagair

- 1.1 Beth yw diogelu?
- 1.2 Ynglŷn â'r llawlyfr hwn
- 1.3 Rôl y panel a'r tri enwad
- 1.4 Datganiad o fwriad

2. Recriwtio a Dethol Mwy Diogel

Cyflwyniad

- 2.1 Proses recriwtio mwy diogel
- 2.2 Beth yw datgeliad?
- 2.3 Beth yw gweithgaredd a reoleiddir a gweithgaredd nas rheoleiddir?
- 2.4 Pa fath o wiriad Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) sydd ei angen?
- 2.5 Enghreifftiau o swyddogaethau a'u cymhwysedd ar gyfer gwiriadau DBS
- 2.6 Proses gwneud cais i'r DBS am ddatgeliad
- 2.7 Datgeliadau aneglur

3. Plant a Phobl Ifanc

Cyflwyniad

- 3.1 Arfer da wrth weithio gyda phlant a phobl ifanc
- 3.2 Amddiffyn Plant
- 3.3 Canllawiau ar gyfer gweithgareddau ac amgylchiadau penodol

4. Oedolion Bregus

Cyflwyniad

- 4.1 Arfer da wrth weithio gydag oedolion bregus
- 4.2 Amddiffyn Oedolion bregus

5. Gofal Bugeiliol

- 5.1 Cefnogaeth i bobl a gafodd eu cam-drin yn y gorffennol
- 5.2 Cefnogaeth i'r rheini a effeithir gan honiadau o gam-drin a datgeliadau
- 5.3 Arfer da wrth ymdrin â phobl sy'n droseddwyr neu'n gamdrinwyr hysbys
- 5.4 Triniaeth i droseddwyr a ffynonellau cymorth

6. Atodiadau

- 6.1 Ffynonellau gwybodaeth a chefnogaeth ychwanegol
- 6.2 Canllawiau ac arferion gweithio diogel (dogfen enghreifftiol)
- 6.3 Deddfwriaeth berthnasol
- 6.4 Sut i gynnal asesiad risg
- 6.5 Datganiad polisi ar storio, defnyddio, cadw, gwaredu ac ymdrin yn ddiogel â datgeliadau a gwybodaeth am ddatgeliadau
- 6.6 Datganiad polisi ar recriwtio cyn-droseddwyr

7. Ffurflenni

1. Ffurflen Gais Gwirfoddolwyr
2. Ffurflen Hunan-ddatganiad
3. Rhestr Wirio ar gyfer Penodi
4. Llythyr a Ffurflen Geirda
5. Gwybodaeth Gyffredinol a Ffurflen Ganiatâd dan 11
6. Gwybodaeth Gyffredinol a Ffurflen Ganiatâd dros 11
7. Ffurflen Ganiatâd - Gweithgaredd Arbennig
8. Ffurflen Ganiatâd - Tynnu Llundiau
9. Ffurflen Damwain neu Ddigwyddiad
10. Ffurflen Asesiad Risg
11. Ffurflen Nodi Pryder

Rhagair

Wrth gyflwyno'r gweithdrefnau newydd hyn i'ch sylw, ein braint ni yw eu cymeradwyo, gan weich gwahodd fel eglwysi a chynulleidfaoedd o fewn Undeb yr Annibynwyr Cymraeg, Undeb Bedyddwyr Cymru ac Eglwys Bresbyteraidd Cymru i'w croesawu, eu hybu a'u defnyddio. Mae'n un o lwyddiannau cyd-weithio dros y 12 mlynedd ddiwethaf ein bod fel enwadau wedi sicrhau polisiau ac arfer da ym maes Diogelwch, polisiau sydd yn mynd ychydig o'r ffordd tuag at anrhydeddu'r bobl hynny mae Duw yn eu hymddiried i'n gofal. Hyderwn y bydd y ddogfen hon yn gymorth a chanllaw inni wneud hynny fwyfwy.

Cyflwynwyd 'Er Mwyn ein Plant' i'r eglwysi yn 2001, ac roedd honno'n ddogfen a baratowyd gyda chymorth amryw o unigolion o fewn ein heglwysi. Yn y cyfamser, bu amryw o newidiadau yn y maes, a bu newid hefyd yn y flaenoriaeth a briodolir i'r gwaith hwn gan y Llywodraeth, ac yng ngolwg y cyhoedd. Yn arbennig, er dyfodiad Llywodraeth y Glymblaid yn 2010, ac yn dilyn adolygiad gan y Fns Sunita Mason, gosodwyd fframwaith newydd i weithgarwch y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd oedd yn cymryd lle'r Biwro Cofnodi Troseddau a'r Cynllun Fetio a Gwahardd. Yn ychwanegol, yr oedd y Panel Diogelwch Cydenwadol wedi bod yn edrych am gyfle ers rhai blynyddoedd i gyflwyno Polisi 'Oedolion Bregus' i'r eglwysi. Gwnaed gwaith rhagarweiniol gwych gan Carol Owen a Sian Jones yn Swyddfa'r Panel, ond yn benodol, cafwyd cymorth, arweiniad ac arbenigedd diogel gan Elen Jones, un sy'n gyfarwydd iawn â deddfwriaeth ac arfer da ym maes gweithio gydag oedolion sy'n agored i niwed. Yr un modd, derbyniwyd cymorth gan y Barchedig Catrin Roberts wrth edrych eto ar y testun Cymraeg yn arbennig, a'i ddiweddarau. Derbyniwyd mewnbwn gwerthfawr hefyd gan Mair Owen.

Wedi dweud hyn oll, mae'r ddogfen hon yn waith penodol ein Swyddog Diogelwch, Julie Edwards. Er mai ond ers diwedd yr haf y mae wedi bod yn ei swydd, eto, mae wedi cynhyrchu dogfen gynhwysfawr a safonol, a dogfen fydd yn hawdd i'w defnyddio tra ar yr un pryd yn ganllaw diogel i'n heglwysi yn eu gofal a'u gwasanaeth. Er ein bod wedi pwyso ar y gefnogaeth a gawn gan y 'Churches Child Protection Advisory Service', ac yn cydnabod eu parodrwydd i ni ddefnyddio amryw o'u ffurflenni, eto, mae'n dyled fel Panel, ac fel eglwysi i Julie Edwards am gario pen trymaf y gwaith.

Hyderwn y bydd y gwaith, y gweithdrefnau, a'n gwasanaeth i'r rhai a ymddiriedir i'n gofal mewn rhyw fodd yn diogelu gogoniant i'r Arglwydd. Yr ydym, uwchlaw popeth arall, am sicrhau ein bod yn ei anrhydeddu Ef, wrth anrhydeddu'r rhai a ymddiriedir i'n gofal.

Ar ran y Panel Diogelwch Cydenwadol

Yn rhwymau'r efengyl,

Parch Dr Geraint Tudur
Ysgrifennydd Cyffredinol
Undeb yr Annibynwyr Cymraeg

Parch Peter Thomas
Ysgrifennydd Cyffredinol
Undeb Bedyddwyr Cymru

Parch Meirion Morris
Ysgrifennydd Cyffredinol
Eglwys Bresbyteraidd Cymru

Adran 1:

Cyflwyniad a Datganiad o Fwriad

1.1 Beth yw diogelu?

Rydym wedi dod yn llawer mwy cyfarwydd â'r term "amddiffyn plant" yn ystod y blynyddoedd diwethaf ac fe dderbynnir yn gyffredinol bod angen polisi amddiffyn plant er mwyn sicrhau ein bod yn gwybod sut i amddiffyn plant rhag cael eu cam-drin a beth i'w wneud os oes gennym bryderon. Heddiw, mae'r term "diogelu" yn cael ei ddefnyddio ac mae'n llawer mwy cynhwysfawr na materion amddiffyn plant yn unig. Mae llawer o'r egwyddorion yr ydym wedi'u dysgu drwy ein gweithdrefnau amddiffyn plant bellach yn cael eu rhoi ar waith i amddiffyn oedolion bregus ac mae ein polisiâu a'n harferion wedi ehangu i gynnwys hyn. Mae diogelu yn derm sy'n disgrifio'r swyddogaeth o amddiffyn oedolion a phlant rhag cael eu cam-drin neu'u hesgeuluso ac mae hefyd yn cynnwys mesurau i rwystro pobl fregus rhag cael eu niweidio yn y lle cyntaf.

Mae'r llyfryn diogelu newydd hwn yn ymateb i'r datblygiadau hyn ynghyd â newidiadau i ddeddfwriaeth sydd wedi ailddiffinio gweithgaredd a reoleiddir.¹

Mae diogelu bellach yn rhan hanfodol o arferion a threfn lywodraethu pob sefydliad ac yn gyffredinol, mae'n ofynnol i roi polisiâu a gweithdrefnau diogelu ar waith er mwyn sicrhau statws elusennol a gwneud ceisiadau am arian a grantiau. Fel eglwysi sy'n ceisio adlewyrchu cymeriad a gorchymnion Iesu, rydym yn dymuno gwneud hyn hyd eithaf ein gallu a gweithredu mewn modd ddilychwin yn ein cymunedau.

Mae diogelu yn cynnwys yr elfennau canlynol, ac fe ymdrinnir â phob un ohonynt yn y llawlyfr hwn.

- Recriwtio gweithwyr a gwirfoddolwyr yn fwy diogel
- Arferion gwaith da
- Adnabod arwyddion o gam-drin pobl fregus a sut i ymateb i bryderon
- Iechyd a diogelwch

1.2 Ynglŷn â'r llawlyfr hwn

Mae'r llawlyfr hwn yn cymryd lle ein polisi amddiffyn plant "Er Mwyn ein Plant". Diwygiwyd a diweddarwyd y polisi i gynnwys oedolion bregus a newidiadau diweddar yn y ddeddfwriaeth parthed grwpiau bregus a gwiriadau cofnodion troseddol. Y nod yw cynnig arweiniad clir ac ymarferol i'r rheini sy'n gyfrifol am drefnu gweithgareddau gyda grwpiau bregus yn lleol.

Mae'r canllawiau a'r cyngor yn y ddogfen hon yn sail i bolisi mabwysiedig Undeb yr Annibynwyr Cymraeg, Undeb Bedyddwyr Cymru ac Eglwys Bresbyteraid Cymru ar gyfer gweithio gyda grwpiau bregus.

Ar ôl derbyn y llawlyfr hwn, rydym yn argymhell eich bod yn ymgyswngtu â'r cynnwys ac yn gwneud unrhyw newidiadau sydd eu hangen i'ch prosesau a systemau lleol. Dylai'r llawlyfr gael ei ystyried wedyn fel cyfeirlyfr. Bydd diweddariadau yn cael eu hanfon atoch yn ôl yr angen a byddant hefyd ar gael ar wefan y Panel Diogelwch Cydenwadol www.paneldiogelwch.org.uk. Cofiwch hefyd fod swyddogion y panel a'r Ysgrifenyddion Cyffredinol ar gael i'ch cynorthwyo a'ch cefnogi.

Mae **Adran 2** yn cynnwys cyfarwyddyd cam wrth gam ynghylch y broses **recriwtio a dethol** y mae'n rhaid i bob corff sy'n gweithio gyda grwpiau bregus ei dilyn. Nid yw hon yn broses newydd ond yn sgil newidiadau diweddar yn y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS)² mae'n bwysicach fyth bod cyflogwyr

¹ Rheoliadau Deddf Diogelu Grwpiau Hyglwyr 2006 (Gweithgarwch Rheoledig) (Cymru) 2010, Gorchymyn y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (Swyddogaethau Craidd) 2012, Deddf Diogelu Rhyddidau 2012

² Mae'r Swyddfa Cofnodion Troseddol a'r Awdurdod Diogelu Annibynnol bellach wedi uno i ffurfio'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS). Bellach, gelwir gwiriadau 'CRB' yn wiriadau 'DBS'.

a chyrrff lleol yn ysgwyddo mwy o gyfrifoldeb am ddewis gweithwyr a gwirfoddolwyr yn y lle cyntaf. Nod y broses hon yw gwneud yn siŵr bod pob cam rhesymol wedi'i gymryd i sicrhau bod ein grwpiau bregus yn derbyn gofal gan unigolion diogel ac addas. Ceir nifer o ffurflenni a rhestrau gwirio yn **Adran 7** a fydd hefyd o gymorth i'ch arwain drwy'r broses.

Yn **Adran 3** ceir rhai canllawiau arfer da o ran gweithio gyda phlant a phobl ifanc ac eto yn **Adran 7** mae rhai ffurflenni a fydd o gymorth wrth i chi roi'r canllawiau hyn ar waith. Mae'r adran hon hefyd yn cynnwys gwybodaeth ynghylch amddiffyn plant a sut y dylid ymateb os ydych yn amau, neu os ydych yn derbyn gwybodaeth ynghylch sefyllfa o gam-drin.

Yn **Adran 4** ceir canllawiau arfer da o ran gweithio gydag oedolion bregus a gwybodaeth ynghylch achosion o gam-drin oedolion a sut y dylid ymateb os ydych yn amau, neu os ydych yn derbyn gwybodaeth ynghylch sefyllfa o gam-drin.

Mae **Adran 5** yn edrych ar ddulliau o gefnogi'r rheini sy'n cael eu heffeithio gan gam-drin ac mae'n cynnwys rhai enwau/rhifau cyswllt a gwybodaeth ddefnyddiol.

Mae **Adran 6** yn cynnwys rhifau cyswllt defnyddiol a rhagor o wybodaeth ac mae **Adran 7** yn cynnwys yr holl ffurflenni y cyfeirir atynt yn y llawlyfr hwn. Mae fersiynau electronig o'r rhain hefyd ar gael ar ein gwefan.

1.3 Rôl y panel a'r tri enwad

Sefydlwyd y Panel Diogelwch Cydenwadol yn 2001 pan gyflwynwyd ein polisi amddiffyn plant 'Er Mwyn ein Plant'.

Mae'r Panel yn gwmni cyfyngedig ers 2009 a daw'r cyfarwyddwyr o Undeb yr Annibynwyr Cymraeg, Undeb Bedyddwyr Cymru ac Eglwys Bresbyteraidd Cymru - "y tri enwad".

Rôl y Panel yw cefnogi a chynghori'r tri enwad ynghylch arferion diogelu yng nghyswllt eu gwaith gyda phlant a phobl ifanc ac oedolion bregus. Gwneir hyn drwy lunio a diweddarau'r polisi diogelu ynghyd â chynnig hyfforddiant a chymorth i gyrff lleol. Fel corff a gofrestrwyd gyda'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS), mae'r Panel yn gyfrifol am brosesu gwiriadau DBS ar gyfer gweithwyr a gwirfoddolwyr o fewn y tri enwad. Yn 2008 ehangodd i ddod yn 'gorff cysgodol' gan ei alluogi i gynnig gwiriadau datgelu ar gyfer sefydliadau ac asiantaethau nad ydynt yn aelodau o'r tri enwad. Mae'r panel yn cyflogi Swyddog Hyfforddiant a Diogelwch a Swyddog Gweinyddol.

Mae swyddogion y Panel yn trefnu cyfarfodydd panel i drafod materion yn ymwneud ag arferion a pholisi diogelu ac yn gwneud penderfyniadau ynghylch datgeliadau 'aneglur'. Mae cynrychiolwyr o'r tri enwad yn aelodau o'r paneli hyn ac fe'u enwebwyd yn rhinwedd eu harbenigedd, diddordebau neu gefndir proffesiynol. Mae'r panel yn glynu wrth god cyfrinachedd cadarn.

1.4 Datganiad o Fwriad

Mae'n ddyletswydd ar aelodau o'r gymuned eglwysig³ i sicrhau diogelwch plant ac oedolion bregus ym mhob gweithgaredd.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i weithredu ei pholisi a'i gweithdrefnau ynghylch amddiffyn plant ac oedolion bregus.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i gydymffurfio â gofynion statudol ynghylch dewis a phenodi unigolion i wneud gwaith cyflogedig neu wirfoddol.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i ddarparu system lle bydd y rheini sy'n gofalu am blant, pobl ifanc ac oedolion bregus yn derbyn hyfforddiant a chymorth.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i adnabod sefyllfaoedd lle gallai plant a phobl ifanc ac oedolion bregus gael eu niweidio yn ystod gweithgareddau'r eglwys.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i herio unrhyw gamddefnydd o awdurdod gan unigolyn.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i wrando ar blant ac oedolion bregus ac ymateb yn sensitif ac yn unol â'i pholisi a chanllawiau.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i ymateb ar unwaith pan dynnir ei sylw at amheuaeth o gam-drin, ac i gydweithredu â'r Awdurdod Lleol neu'r Heddlu os bydd ymchwiliad i'r mater. Hefyd, mae'n ymrwymo i rannu gwybodaeth yn gyfrifol er mwyn hwyluso ymchwiliad effeithiol.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i roi gofal bugeiliol i'r rheini sy'n cael eu cam-drin neu eu cyfeirio at ofal bugeiliol.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i roi gofal bugeiliol i droseddwy'r neu bobl a amheuir o fod yn droseddwy'r, neu eu cyfeirio at ofal bugeiliol.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i weithio gyda Swyddog Hyfforddiant a Diogelwch y Panel, a/neu Ysgrifenyddion Cyffredinol y tri enwad, a fydd yn rhoi cyngor ac arweiniad i eglwysi lleol ynghylch diogelu ac amddiffyn plant. Bydd yr eglwys yn cydweithredu â'r rheini sy'n cael y dasg o ymateb i achosion sy'n destun pryder a chasglu gwybodaeth yn eu cylch, o fewn y tri enwad.

Mae'r eglwys yn ymrwymo i gefnogi ac annog rhieni a gofalwyr wrth iddynt ofalu am eu plant.

---

³ Mae'r term 'eglwys' yn cynnwys y fframweithiau enwadol canolog ac eglwysi lleol

Adran 2:

Recriwtio a dethol mwy diogel

Cyflwyniad

Fel eglwysi mae gennym gyfrifoldeb i sicrhau bod y rhai hynny sy'n gofalu am blant a phobl fregus yn ein plith yn addas. Rydym eisiau gallu dweud wrth rieni, gofalywr ac awdurdodau statudol ein bod wedi gwneud popeth o fewn ein gallu i sicrhau bod y rheini sy'n edrych ar ôl plant a phobl ifanc ac oedolion bregus yn ddiogel ac yn gallu gwneud eu gwaith.

Efallai y byddwn yn teimlo ein bod yn adnabod pawb yn ein cymuned neu nad ydym am wrthod unrhyw wirfoddolwyr parod, ond mae gennym gyfrifoldeb cyfreithiol a moesol i sicrhau ein bod wedi cymryd yr holl gamau rhesymol i ddiogelu plant a phobl fregus.

Un o'r prif ffyrdd y gallwn wneud hyn yw trwy ddilyn proses recriwtio fwy diogel sy'n rhoi ystyriaeth ofalus i addasrwydd pob ymgeisydd ac sy'n deg, yn dryloyw ac yn berthnasol i bawb. Mae'n dilyn felly y dylai arweinwyr a gweithwyr, boed hwy'n gyflogedig neu'n wirfoddolwyr, a'r rheini sy'n dal amryw o swyddi eraill o ymddiriedaeth a chyfrifoldeb, wynebu proses recriwtio drylwyr. Gall fod yn deimlad annifyr i ofyn i bobl rydym yn eu hadnabod i gwblhau ffurflen gais neu roi enwau canolwyr ond wrth i bobl wirfoddoli neu ymgeisio am swyddi mae angen i ni sicrhau fod ganddynt y sgiliau priodol, a mynediad at gymorth a hyfforddiant a'n bod ninnau wedi gwneud y gwiriadau cefndir priodol.

Mae'r broses recriwtio a nodir isod yn unol â'r ddeddfwriaeth gyfredol a chanllawiau arfer da a bu'n rhan o bolisi'r eglwys fel y nodwyd yn ein canllaw blaenorol, "Er Mwyn ein Plant". Mae'r canllawiau hyn a ddiweddarwyd yn gyfle i sicrhau bod ein harferion presennol yn unol â'n polisi a'n bod yn hyderus ein bod yn gweithredu hyd eithaf ein gallu i ddiogelu plant a phobl fregus yn ein plith.

‘Mae trefn effeithiol o recriwtio a dethol staff yn hanfodol i ddiogelu plant. Y drefn recriwtio a'r gwiriadau a wneir fel rhan o'r broses honno yw cyfle cyntaf y sefydliad i wneud ymdrechion cadarn i atal unigolion anaddas rhag gweithio gyda phlant.’

Children's Workforce Development Council, 2009

2.1 Proses recriwtio mwy diogel

1. Mae'r ymgeisydd yn cwblhau Ffurflen Gais neu Ffurflen Wirfoddoli (Ffurflen 1)

Mae'r ffurflen yn gofyn am wybodaeth megis: Enw llawn, cyfeiriad a manylion cyswllt, a phrofiad blaenorol o weithio gyda phlant, fel gwirfoddolwr neu weithiwr cyflogedig. Hefyd, gofynnir am fanylion eu presenoldeb yn yr eglwys, neu waith o fewn yr eglwys ac enwau dau ganolwr annibynnol sy'n gallu tystio i hanes cyflogaeth yr ymgeisydd neu ei hanes fel gwirfoddolwr gyda phlant a/neu oedolion bregus.

2. Mae'r ymgeisydd yn cwblhau Ffurflen Hunan-Ddatganiad (Ffurflen 2)

Bydd y ffurflen yn cael ei chadw'n ddiogel gan unigolyn a enwyd o fewn yr eglwys am dair blynedd. Yn achos y rheini fydd yn gweithio gyda grwpiau bregus mae'r ffurflen hon yn gofyn am fanylion unrhyw gollfarnau troseddau neu gyhuddiadau troseddol cyfredol, gan gynnwys collfarnau a ystyrir yn 'hysbydd' o dan Ddeddf Ailsefydlu Troseddwyr 1974 yn unol â'r ddeddfwriaeth bresennol.

3. Dylid cynnal **cyfweliad ffurfiol** â phob ymgeisydd cyflogedig, a chyfweliad anffurfiol â darpar wirfoddolwyr, er mwyn sicrhau eu bod yn addas ar gyfer y dyletswyddau sy'n ddisgwyliedig ohonynt ac yn deall eu swyddogaethau a'u cyfrifoldebau.

4. Ar ôl i chi gytuno i benodi'r ymgeisydd neu wirfoddolwr, dylech benderfynu a oes angen iddynt gael **Gwiriad Datgelu a Gwahardd (DBS)**⁴ cyn iddynt ddechrau gweithio'n uniongyrchol â phlant neu oedolion bregus. (I gael mwy o wybodaeth am weithgareddau a reoleiddir a gwiriadau gweler 2.3)

5. Dylid sicrhau geirda gan ddau ganolwr annibynnol (Ffurflen 4)

Dylid rhoi gwybod i'r canolwyr beth yw natur y gwaith dan sylw, a gofyn iddynt roi sylwadau ar addasrwydd yr ymgeisydd ar gyfer y gwaith hwnnw.

6. Trefnu hyfforddiant priodol

Mae angen i weithwyr ddysgu am arferion gwaith da wrth weithio gyda phlant neu oedolion bregus (yn ôl yr hyn sy'n berthnasol i'w gwaith) a disgwyliadau ynghylch eu swyddogaeth. Hefyd, mae angen iddynt dderbyn hyfforddiant ynghylch amddiffyn plant a diogelu oedolion bregus, gan gynnwys gwybodaeth glir a chanllawiau ynglŷn â sut y dylid ymateb i unrhyw bryderon. Mae hyfforddiant priodol yn sicrhau bod arweinwyr a chynorthwyr yn adnabod gweithredoedd y gellid eu camddechongli, a sefyllfaoedd a allai eu gadael yn agored i honiadau. Mae gwybodaeth am gyfleoedd hyfforddi addas ar gael gan Swyddfa'r Panel Diogelwch Cydenwadol.

⁴ Gelwid yn CRB yn flaenorol.

Sylwer hefyd ar y pwyntiau canlynol:

- Dylech ystyried sicrhau bod darpar wirfoddolwr wedi cymryd rhan yng nghymuned yr eglwys am o leiaf chwe mis cyn hyn.
- Lluniwch ganllawiau priodol o ran tasgau a dyletswyddau, yn cynnwys manylion am atebolrwydd a chymorth (gweler Atodiad 2).
- Dylech sicrhau geirda gan o leiaf un canolwr sydd â phrofiad o waith cyflogedig neu wirfoddol yr ymgeisydd. Yn ddelfrydol, dylai canolwyr fod yn gydweithwyr i'r ymgeisydd. Os na fydd gan yr ymgeisydd brofiad o waith o'r fath, dylai'r geirda ymwneud â'i gymeriad a'i berthynas ag eraill. Dylid osgoi gofyn am eirda ar y ffôn. Dylid gofyn am eglurhad pellach ar y ffôn ar ôl derbyn geirda ysgrifenedig os oes angen. Dylid wynebu unrhyw amheuan ynghylch addasrwydd ymgeisydd; dylid gwyro bob amser ar ochr pwyll.
- Bydd penodiadau staff cyflogedig a gwirfoddolwyr yn amodol ar gwblhau cyfnod prawf yn llwyddiannus.
- Gall pobl ifanc (14-15 oed) gynorthwyo â gweithgareddau, ond dylid eu trin fel 'ymwelwyr'. Dylid rhoi cymorth iddynt a'u goruchwylio bob amser.
- Dylid trin pobl ifanc (16-18 oed) fel oedolion gyda chaniatâd eu rhieni/gofalwyr a dylid dilyn y drefn uchod os ydynt yn gweithio'n rheolaidd gyda grwpiau bregus heb unrhyw oruchwyliaeth.

2.2 Beth yw Datgeliad?

Mae datgeliadau yn galluogi sefydliadau i wirio gwybodaeth am unigolion a gedwir yng nghofnodion heddluoedd cenedlaethol a lleol a rhestrau cyfrinachol a gedwir gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS)⁵ ynghylch y rheini sy'n anaddas i weithio gyda phlant a/neu oedolion bregus.

Dylai cais am ddatgeliad gael ei wneud yng nghanol olaf y broses recriwtio. Golyga hyn y gall sefydliad ddilyn proses recriwtio, a phenderfynu ei fod yn bwriadu penodi'r ymgeisydd neu wirfoddolwr ar yr amod na fydd y dystysgrif datgeliad yn cynnwys unrhyw wybodaeth sy'n destun pryder. Mae newidiadau yn y broses DBS yn rhoi'r cyfrifoldeb am ddilyn y camau recriwtio priodol yn gadarn ar ysgwyddau'r sefydliad ac mae gwiriad DBS yn un rhan o'r broses honno'n unig.

*“Cyn i sefydliad ystyried gofyn i unigolyn ymgeisio am wiriad DBS, yn gyfreithiol rhaid i'r sefydliad hwnnw sicrhau bod ganddo'r hawl i gyflwyno gwiriad am rôl y swydd honno”.*⁶

Nid yw canllawiau DBS yn ein galluogi i wirio pawb sy'n gweithio gyda phlant, pobl ifanc neu oedolion bregus o reidrwydd. Nid yw'n bosibl cynnal gwiriad “rhag ofn” y bydd rhywun yn gweithio gyda grwpiau bregus, ond mae'n rhaid edrych ar union swyddogaeth a natur y cysylltiad gyda phobl bregus ym mhob achos.

Mae'n rhaid i swyddog cydlofnodi'r Panel Diogelwch Cydenwadol gadarnhau bod y swydd yn gymwys dan ddarpariaethau cyfreithiol cyfredol cyn y gall gydlofnodi'r ffurflen gais. Mae'n anghyfreithlon i sefydliad ofyn am wybodaeth drwy dystysgrif datgeliad os nad oes ganddo hawl i gael yr wybodaeth honno. Er enghraifft, os bydd ymgeisydd yn datgelu troseddau penodol ar ffurflen hunan-ddatganiad a'ch bod yn penderfynu yn sgil hyn na ddylent weithio gyda phlant a/neu oedolion bregus, mae'n anghyfreithlon i chi barhau â'r cais am ddatgeliad dim ond er mwyn gweld os oedd yr hyn a ddatgelwyd yn wir.

Er mwyn penderfynu a oes angen gwneud gwiriad ac, os felly, pa fath o wiriad sy'n briodol, mae'n hanfodol ystyried a yw'r gweithgaredd wedi'i reoleiddio ai peidio. Ar yr amod bod y swydd yn cynnwys ‘Gweithgaredd a Reoleiddir’⁷ mae'n gyfreithiol i ofyn am Ddatgeliad Manwl gyda Gwiriad Rhestr Gwahardd. Yn wir, mae'n rhaid i aelodau staff sy'n ymwneud â gweithgareddau a reoleiddir cael gwiriad DBS yn cynnwys gwiriad rhestr gwahardd cyn iddynt weithio gyda grwpiau bregus gan fod yn rhaid i'r cyflogwr gymryd camau perthnasol i sicrhau nad yw'n cyflogi unigolyn sydd wedi'i wahardd.⁸

Os bydd rhywun yn gweithio'n agos gyda grwpiau bregus heb gwrdd â'r meini prawf o ran gweithgaredd a reoleiddir, gellir gofyn am wiriad manwl heb wiriad rhestr gwahardd ar yr amod bod y gweithgaredd neu'r swydd yn gymwys am wiriad cyn y newidiadau a gyflwynwyd ym mis Medi 2012.

---

⁵ Gelwir gwiriadau CRB bellach yn wiriadau DBS. Mae'r Panel Diogelwch Cydenwadol yn gyfrifol am gynnal gwiriadau drwy'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd a bydd y Panel yn eich cynorthwyo i benderfynu pa fath o wiriad sy'n briodol.

⁶ Canllaw cynhwysedd DBS v2.1 – Hydref 2013

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/251947/DBS_guide_to_eligibility_Welsh_v2_1.pdf

⁷ fel y'i diffinnir yn y Ddeddf Diogelu Rhyddidau 2012

⁸ Deddf Diogelu Grwpiau Hyglwyf 2006.

2.3 Beth yw Gweithgaredd a Reoleiddir a Gweithgaredd nas Rheoleiddir?

Gweithgaredd a Reoleiddir: Gweithgaredd na chaiff unigolyn sydd wedi'i wahardd ei wneud.

A. Gyda PHLANT

Bydd gweithgaredd a reoleiddir yn cynnwys:

1. Gweithgareddau nad ydynt yn cael eu goruchwylio: megis dysgu, arolygu, hyfforddi neu roi gofal personol neu gyngor/arweiniad ynghylch lles.
2. Sefydliadau Penodedig: yn cynnwys sefydliadau addysgol, adeiladau gofal plant a chartrefi gofal preswyl i blant.
3. Gofal Personol*: Ymolchi a gwisgo, bwyta, yfed a thoiledu neu annog rhywun i wneud hynny.
4. Gofal iechyd* a roddir gan unrhyw weithiwr gofal iechyd proffesiynol, neu dan gyfarwyddyd neu oruchwyliaeth gweithiwr o'r fath.
5. Gwarchodwyr Plant Cofrestredig* a Gofalwyr Maeth*.
6. Rheolaeth gyson dros unigolyn sy'n darparu gweithgaredd a reoleiddir.

Ac eithrio'r gweithgareddau a nodir * mae yna amod amledd i benderfynu a yw gweithgaredd yn cael ei ystyried yn un a reoleiddir. Mae angen i'r ymgeisydd gymryd rhan yn y gweithgaredd:

- unwaith yr wythnos neu'n amlach
- 4 diwrnod neu fwy yn ystod cyfnod o 30 diwrnod neu
- dros nos rhwng 2am - 6am gyda chyfle i gael cysylltiad wyneb yn wyneb

Felly, ni fyddai'r gwaith a wneir gan gynorthwydd achlysurol yn cael ei ystyried fel gweithgaredd a reoleiddir oni bai ei fod yn rhoi cymorth gyda gofal personol neu ofal iechyd. Byddai rhoi cymorth gyda gofal personol unwaith yn unig yn cael ei ystyried yn weithgaredd a reoleiddir.

B. Gydag OEDOLION

Mae'r diffiniad o 'Weithgaredd a Reoleiddir' yn canolbwyntio ar y gweithgareddau a ddarperir mewn sefyllfaoedd pan fydd yr oedolyn yn cael ei ystyried yn fregus ar yr adeg benodol honno. Golyga hyn nad yw oedolion yn cael eu labelu'n 'fregus' fel y cyfryw oherwydd eu nodweddion neu amgylchiadau personol neu'r lleoliad lle cynhelir y gweithgaredd.

Mae'r diffiniad newydd o weithgaredd a reoleiddir yn cynnwys chwe chategori:

1. Gofal iechyd: darperir gan weithiwr gofal iechyd proffesiynol neu dan oruchwyliaeth gweithiwr o'r fath.
2. Gofal personol: Ymolchi a gwisgo, bwyta, yfed a thoiledu
3. Gwaith cymdeithasol
4. Cymorth gyda materion yn y cartref: unrhyw un sy'n rhoi cymorth dydd i ddydd i oedolyn oherwydd ei oedran, salwch neu anabledd, lle mae hyn yn cynnwys bod yn gyfrifol am arian yr unigolyn, talu eu biliau, neu siopa ar ei ran.
5. Cymorth gyda Rheolaeth Busnes: Pŵer atwrnai/ Dirprwyon wedi eu penodi o dan y Ddeddf Galluedd Meddyliol.
6. Cludo oedolyn i dderbyn gofal iechyd, personol neu gymdeithasol oherwydd oedran, salwch neu anabledd.

Yn wahanol i achosion yn ymwneud â phlant, yn achos oedolion, nid oes unrhyw ofynion o ran sefydliadau penodol nac amllder y gweithgaredd.

Fel arfer, mae gweithgaredd a reoleiddir yn cynnwys y mathau canlynol o waith, ond gall hyn amrywio yn dibynnu ar y swyddogaeth neu amgylchiadau lleol:

- Gweinidog
- Arolygydd Ysgol Sul
- Athro Ysgol Sul (nad yw'n cael ei oruchwylio bob amser neu sy'n rhoi cymorth i blant ifanc neu blant anabl i fynd i'r toiled)
- Arweinydd gwaith ieuenctid
- Gweithiwr mewn crèche
- Ymwelydd bugeiliol sy'n rhoi cymorth gyda chlodiant i'r ysbyty neu gyda materion ariannol neu siopa

Gweithgaredd nas Rheoleiddir

Pan fydd gweithiwr cyflogedig neu wirfoddolwr yn cyflawni swyddogaeth sy'n cynnwys ymwneud â grwpiau bregus ond nad yw'n bodloni diffiniad 2012 o 'Weithgaredd a Reoleiddir' fel y nodir uchod, mae modd i gyflogwr wneud cais am ddatgeliad manwl heb wiriad rhestr gwahardd.

Gall hyn gynnwys:

- Cynorthwydd Ysgol Sul (dan oruchwyliaeth bob amser)
- Ymddiriedolwr (nad yw'n cymryd rhan mewn gweithgaredd penodol gyda grwpiau bregus)
- Cynorthwydd grŵp ieuenctid (dan oruchwyliaeth bob amser)

(Gweler hefyd 2.5)

2.4 Pa fath o wiriad DBS sydd ei angen?

Os bydd **Gweithiwr plant** yn gweithio heb oruchwyliaeth a/neu yn helpu gyda gofal personol ac yn gweithio'n wythnosol neu dros gyfnod dwys e.e. clwb gwyliau. Os bydd **Gweithiwr gydag oedolion** yn helpu gyda gofal personol a/neu yn cludo oedolyn i apwyntiadau meddygol a/neu'n ymwneud yn uniongyrchol â materion ariannol. Mae hwn yn weithgaredd a reoleiddir.

Rhaid gwneud gwiriad manwl yn cynnwys manylion am waharddiadau

Os bydd rhywun yn cymryd rhan mewn gwaith tebyg i'r uchod ond **dan oruchwyliaeth bob amser** neu'n **gweithio'n achlysurol** yn unig. Fel arfer ystyrir hwn yn weithgaredd nas rheoleiddir.

Gellir gwneud cais am wiriad manwl heb fanylion am waharddiadau

Os bydd rhywun yn gwneud gwaith gweinyddol heb unrhyw gysylltiad uniongyrchol â phobl fregus fel y nodir uchod ac nad ydynt yn goruchwyllo eraill mewn swyddi o'r fath.

Fel arfer, ni ddylid gwneud cais am wiriad DBS

Os nad ydych yn siŵr a oes angen gwiriad neu pa fath o wiriad sy'n briodol

Cysylltwch â:
Swyddfa'r Panel
Diogelwch Cydenwadol
01745 817584
neu ebostiwch
post@
paneldiogelwch
.org.uk

2.5 Enghreifftiau o swyddogaethau a'u cymhwysedd ar gyfer gwiriadau DBS

Nid yw'n bosibl llunio rhestr bendant oherwydd gwahaniaethau yn yr oruchwyliaeth a'r gweithgaredd yn lleol ond gall yr enghreifftiau canlynol⁹ fod yn ddefnyddiol wrth i chi ddod i benderfyniad. Fel rheol, mae'r cymhwysedd yn seiliedig ar y gwaith a gyflawnir yn hytrach na theitl y swydd.

- Byddai **gweithiwr Ysgol Sul** ar rota yn Weithgaredd a Reoleiddir petai'r gweithiwr yn gweithio heb arolygiaeth bob wythnos, neu'n amlach, neu os byddai'n rhoi cymorth corfforol i blant i fynd i'r toiled (ar un achlysur neu ragor); os byddai'n gweithio llai na hyn byddai'n dal yn gymwys i gael gwiriad DBS manwl heb wiriad rhestrau gwahardd p'un ai yw'n gweithio dan oruchwyliaeth bob amser ai peidio.
- Byddai **gweithiwr crèche** sy'n rhoi cymorth corfforol i blant ifanc i fynd i'r toiled (ar un achlysur neu ragor) yn Weithgaredd a Reoleiddir.
- **Swyddogaethau gweinyddol** - Nid yw Gweinyddwr Eglwys neu Drysorydd er enghraifft yn gymwys ar gyfer Datgeliad gan nad ydynt yn gweithio'n uniongyrchol gyda grwpiau bregus. Ni ellir cael datgeliadau yn achos y rheini sy'n ymdrin â gwybodaeth sensitif neu gyfrinachol (oni bai eu bod yn goruchwyllo'r rheini sy'n gweithio mewn Gweithgaredd a Reoleiddir).
- Os bydd **ymddiriedolwr/diacon neu flaenor** yn goruchwyllo neu'n cymryd rhan mewn gweithgaredd a reoleiddir, byddant angen gwiriad manwl DBS gyda gwiriad rhestrau gwahardd. Mae hyn oherwydd eu bod yn cymryd rhan yn uniongyrchol mewn gweithgaredd a reoleiddir ac nid oherwydd eu bod yn ymddiriedolwr/diacon neu flaenor. Fodd bynnag, gan fod ymddiriedolwyr yn gymwys ar gyfer datgeliad manwl cyn-2012 mae'n bosibl iddynt gael gwiriad manwl heb wiriad rhestrau gwahardd.
- Mae gweithiwr eglwys sy'n **ymweld** â phobl sy'n gaeth i'w cartrefi ac a fydd weithiau yn mynd i siopa neu dalu biliau ar eu rhan yn cymryd rhan mewn Gweithgaredd a Reoleiddir, a byddai angen cynnal gwiriad manwl gyda gwiriad rhestrau gwahardd.
- Mae gweithiwr eglwys sy'n rhan o griw o wirfoddolwyr sy'n **gyrru aelodau eglwys i'r feddygfa** neu apwyntiadau ysbyty yn cymryd rhan mewn Gweithgaredd a Reoleiddir.
- Nid yw'r gwirfoddolwyr sy'n rhan o'r **rota i gludo aelodau'r eglwys** na fyddent fel arall yn gallu dod i'r eglwys, yn cymryd rhan mewn Gweithgaredd a Reoleiddir gan nad yw gwasanaethau Eglwys wedi'u cynnwys dan y Ddeddf Diogelu Rhyddidau – oni bai eu bod yn cludo preswylwyr Cartref Gofal, ac yn yr achos hwnnw byddent yn cymryd rhan mewn Gweithgaredd a Reoleiddir.
- Bydd cwnselydd sy'n derbyn atgyfeiriadau gan Weithiwr Gofal Iechyd Proffesiynol yn cymryd rhan mewn Gweithgaredd a Reoleiddir. Os na fydd y cwnselydd yn derbyn atgyfeiriadau ond yn gweithio gyda phlant neu oedolion bregus, bydd yn gymwys am wiriad manwl DBS heb wiriad rhestrau gwahardd.
- Ni fydd gweithwyr **clwb cinio/banc bwyd neu allgymorth ar y stryd** (e.e. pregethwyr stryd) sy'n gweini bwyd a diod neu'n cael sgwrs gyfeillgar â'u cydweithwyr yn cymryd rhan mewn Gweithgaredd a Reoleiddir gydag oedolion oni bai eu bod yn cynnig gwasanaeth cwnsela/gofal iechyd proffesiynol neu ofal personol i oedolion.
- Nid yw **timau gweddio** y mae eu haelodau yn gweddio gyda/dros oedolion a phlant mewn man cyhoeddus/canol tref yn cymryd rhan mewn Gweithgaredd a Reoleiddir ac nid ydynt yn gymwys am wiriad manwl DBS. Fodd bynnag, os bydd eu swyddogaethau yn cynnwys gweddio gyda phlentyn/plant yn aml neu'n ddwys mewn lleoliad nad yw'n cael ei oruchwyllo, byddai hyn yn Weithgaredd a Reoleiddir.

⁹ Yn seiliedig ar ganllawiau CCPAS (ffynhonnell Hydref 2013)

2.6 Proses gwneud cais i'r DBS am ddatgeliad

Dilynwyd proses recriwtio a gwnaed penderfyniad i benodi gwirfoddolwr neu weithiwr.

Os bydd yr eglwys neu'r corff sy'n gyfrifol am y penodiad yn penderfynu bod angen gwiriad DBS, dylid rhoi gwybod i'r Panel Diogelwch Cydenwadol ('PDC'). Os ydynt yn ansicr dylent ofyn am gyngor gan y PDC.

Bydd y gweithiwr / gwirfoddolwr yn derbyn pecyn ymgeisio am ddatgeliad DBS drwy'r post gan y PDC neu wiriwr lleol.¹⁰

Bydd y gweithiwr / gwirfoddolwr yn cwblhau'r ffurflen DBS ac yn trefnu apwyntiad gyda'r gwiriwr lleol i ddangos y dogfennau hunaniaeth a nodir yn y pecyn ymgeisio. Bydd y gwiriwr yn gwirio'r dogfennau hunaniaeth ac yn cwblhau'r ffurflen wirio gyda'r ymgeisydd cyn ei dychwelyd i'r PDC i'w chydlofnodi a'i hanfon i'r DBS.

Bydd y gweithiwr / gwirfoddolwr yn derbyn y Dystysgrif Datgeliad yn uniongyrchol gan y DBS. Sylwer: ers 17 Mehefin 2013 cyflwynir un dystysgrif yn uniongyrchol i'r ymgeisydd yn unig yn hytrach na'r PDC. Os bydd ymgeisydd yn anghydweld ag unrhyw wybodaeth ar y Dystysgrif bydd yn rhaid iddo/iddi gysylltu'n uniongyrchol â'r DBS.

Mae'n rhaid i'r gweithiwr /gwirfoddolwr anfon y Dystysgrif wreiddiol (nid copi) i'r PDC. Hyd nes y bydd hyn wedi'i wneud nid yw'r gwiriad wedi'i gwblhau at bwrpas cyflogaeth neu wirfoddoli. Bydd y PDC yn nodi rhif tystysgrif y Datgeliad ac yn ei dychwelyd i'r ymgeisydd. Yna, fe hysbysir yr eglwys neu'r corff sy'n gyfrifol am y penodiad fod y broses wedi'i chwblhau ac y gall y gweithiwr ddechrau gweithio.

Bydd unrhyw ddatgeliad 'aneglur' yn cael ei gyfeirio at y Panel (gweler isod), Ni fydd y ffaith bod trosedd wedi'i datgelu yn atal rhywun rhag gweithio neu wirfoddoli o reidrwydd.

Gall y gweithiwr / gwirfoddolwr danysgrifio i'r Gwasanaeth Diweddarau (dewisol) o fewn 14 diwrnod i ddyddiad y Dystysgrif. (Bydd hyn yn galluogi'r ymgeisydd i gwblhau un gwiriad DBS y gellir ei ddefnyddio ar gyfer nifer o swyddi – gyda rhai eithriadau).

¹⁰ Mae gan y PDC dîm o wirwyr ar draws Cymru y gallant wirio dogfennau hunaniaeth yn lleol er mwyn hwyluso'r broses DBS. Byddant yn gofyn rhai cwestiynau syml ynglŷn â phob swyddogaeth i gynorthwyo'r cydlofnodydd i gadarnhau cymhwysedd am wiriad cyn dychwelyd y ffurflen i swyddfa'r PDC.

2.7 Datgeliadau Aneglur

(Datgeliad yn cynnwys manylion am gollfarnau, rhybuddion, ceryddon a rhybuddion terfynol, neu wybodaeth gan yr Heddlu)

Cyfeirir pob datgeliad 'aneglur' at banel a drefnir gan y Panel Diogelwch Cydenwadol. Mae gan aelodau'r panel arbenigedd a phrofiad perthnasol.

Ni fydd datgelu trosedd yn eich gwahardd o reidrwydd rhag gweithio neu wirfoddoli

Bydd y panel yn sicrhau bod pob unigolyn a chanddo ddatgeliad 'aneglur' yn cael ei drin yn deg ac yn gyfrinachol

Bydd y Panel yn derbyn gwybodaeth ddienw ynglŷn â'r drosedd ac unrhyw wybodaeth berthnasol arall.

Mae natur rhai troseddau yn golygu ei bod yn anghyfreithlon i unigolyn weithio gyda phlant a / neu oedolion bregus a bydd y Panel yn ysgrifennu at yr unigolyn i esbonio nad yw'n gyfreithiol iddo ef / hi barhau yn y swydd. Mewn achosion eraill bydd y Panel yn edrych ar wybodaeth liniarol neu wybodaeth arall ac yn penderfynu a yw'r ymgeisydd yn addas i wneud y swydd yng ngoleuni'r wybodaeth a ddatgelwyd.

Yn aml bydd y Panel yn cynghori nad oes perygl penodol ynghylch y datgeliad a gall yr unigolyn barhau â'r gwaith. Mewn rhai achosion gall y Panel gynghori bod rhwydd hynt i'r unigolyn weithio neu wirfoddoli ond gall wneud argymhellion neu gynnig cyngor. Er enghraifft, yn achos datgeliad yn ymwneud â thwyll gall y Panel gynghori na ddylai'r unigolyn ymdrin ag arian yn y gwaith neu wrth wirfoddoli.

Os penderfynir na ddylid bwrw ymlaen, hysbysir Ysgrifennydd Cyffredinol yr enwad o'r penderfyniad a bydd y PDC yn cysylltu â'r eglwys i gynnig cyngor.

Bydd y Panel yn ysgrifennu at yr unigolyn ym mhob achos i esbonio penderfyniad y panel.

Adran 3:

Plant a Phobl Ifanc

Mae'r adran hon yn cynnwys:

Datganiad polisi a gwerthoedd yr eglwys ynghylch plant a phobl ifanc

3.1 Arfer da wrth weithio gyda phlant a phobl ifanc

A. Egwyddorion arfer da

B. Canllawiau ymarferol cyffredinol:

- 1) Cynllunio gweithgareddau
- 2) Lleoliadau diogel
- 3) Goruchwyliaeth ddigonol
- 4) Dogfennau
- 5) Bwyd a diod
- 6) Blwch Cymorth Cyntaf
- 7) Cofnod Damweiniau a Digwyddiadau
- 8) Yswiriant

3.2 Amddiffyn Plant

- A. Sut y gallai plentyn gael ei gam-drin
- B. Pwy sy'n cam-drin plant?
- C. Categoriâu o gam-drin ac arwyddion posibl
- CH. Ymateb cyntaf i bryder neu honiad o gam-drin
- D. Sut i ymateb i blentyn sy'n datgelu achos o gam-drin
- DD. Siart llif – beth i'w wneud os byddwch yn gweld, clywed neu'n amau rhywbeth

3.3 Canllawiau ar gyfer gweithgareddau ac amgylchiadau penodol

- A. Ffilmio a thynnu lluniau
- B. Diogelwch wrth gludo plant
- C. Cyrsiau preswyl
- CH. Defnyddio eiddo eglwysig fel llety
- D. Diogelwch Ar-lein

Cyflwyniad

Fel cymuned eglwysig rydym yn cydnabod pwysigrwydd cynnig amgylchedd diogel a gofalgar i'n plant a'n pobl ifanc. Mae'r eglwys gyfan yn dymuno gweld plant a phobl ifanc yn cymryd rhan lawn a gweithredol ym mywyd yr eglwys, mewn amgylchedd sy'n eu cynorthwyo i dyfu'n ysbrydol ac yn gofalu amdanynt yn gyfrifol.

'Mae Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Plentyn yn datgan bod gan blant yr hawl i ddweud eu barn a chael gwrandawriad, i gael y gofal priodol, a'u cadw rhag trais, camdriniaeth ac esgeulustod. Dylai pob sefydliad sy'n ymwneud â phlant weithio at yr hyn sydd orau i bob plentyn.'

CCUHP Erthyglau 12, 19 a 3

Datganiad polisi

Polisi Eglwys Bresbyteraidd Cymru, Undeb yr Annibynwyr Cymraeg ac Undeb Bedyddwyr Cymru yw diogelu lles yr holl blant a phobl ifanc drwy eu hamddiffyn rhag esgeulustod a niwed corfforol, rhywiol ac emosiynol. Fel eglwysi, rydym yn gwbl ymrwymedig i ddiogelu lles ein haelodau a'r rheini a roddwyd yn ein gofal. Bydd aelodau'r eglwys, staff cyflogedig a gwirfoddolwyr yn dangos parch i hawliau plant a dealltwriaeth ohonynt, yn hybu ethos o wrando ar blant a sicrhau eu diogelwch, gan ymddwyn mewn modd sy'n adlewyrchu egwyddorion yr Eglwys Gristnogol.

Bydd yr eglwys yn gofalu am blant a phobl ifanc ac yn eu diogelu drwy ddilyn arferion da mewn perthynas â'r canlynol:-

- Recriwtio gweithwyr yn ddiogel (adran 2)
- Hybu arferion gwaith da wrth weithio gyda phlant a phobl ifanc (adran 3.1)
- Hyfforddi a chefnogi eu gweithwyr yn eu swyddogaeth ac mewn amddiffyn plant (adran 3.2)

Dylai'r gweithdrefnau a'r canllawiau sydd wedi'u cynnwys yn y ddogfen hon fod ar gael i bob gweithiwr, arweinydd ac aelod o fewn yr eglwys.

Er mwyn eglurder, mae unrhyw gyfeiriad at blentyn/plant yn cynnwys plant a phobl ifanc hyd at 18 oed.

Gwerthoedd

Gwneir pob bod dynol gan Dduw yn ei ddelwedd ef. Delwedd Duw yw Ei rodd i ni fel plant yn ogystal ac fel oedolion.

Mae gennym Dduw gofalgar a thrugarog ac rydym ni hefyd yn cael ein galw i ddangos Ei gariad a'i drugaredd wrth i ni weithio gydag eraill, yn enwedig y rhai mwyaf bregus.

Bendigedig fyddo Duw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, y Tad sy'n trugarhau a'r Duw sy'n rhoi pob diddanwch. Y mae'n ein diddanu ym mhob gorthrymder, er mwyn i ninnau, trwy'r diddanwch a gawn ganddo ef, allu diddanu'r rhai sydd dan bob math o orthrymder. (2 Corinthiaid 1:3-4)

Mae genedigaeth yr Iesu, ei dyfu a'i fagu o fewn teulu, ynghyd â'i ymddygiad tuag at blant yn ystod ei weinidogaeth, yn cadarnhau'r urddas a'r gwerth a gyflwynodd Duw i blant a phobl ifanc. Unigolyn cyflawn yw plentyn a chanddo hawliau ac anghenion, i'w hanrhydeddu a'u parchu gennym oll. Yn wir, mae gan blant rinweddau a ddengys i oedolion y ffordd i deyrnas Dduw (Mathew 18:3).

Felly, mae plant yn aelodau gwerthfawr o'r gymuned Gristnogol, ond maent hefyd yn fregus ac mae arnynt angen ein gofal arbennig. Cymerwn o ddifrif y siars a roddwyd gan yr Iesu i groesawu plant, i'w hamddiffyn ac i adael rhwydd hynt iddynt ddod ato.

Pwy bynnag sy'n derbyn y plentyn hwn yn fy enw i, y mae'n fy nerbyn i; a phwy bynnag sy'n fy nerbyn i, y mae'n derbyn yr hwn a'm hanfonodd i. (Luc 9:48)

Gadewch i'r plant ddod ataf fi; peidiwch â'u rhwystro, oherwydd i rai fel hwy y mae teyrnas Duw yn perthyn ... A chymerodd hwy yn ei freichiau a'u bendithio, gan roi ei ddwylo arnynt. (Marc 10:14 a 16)

Mae gan eglwysi heddiw gyfle unigryw i weithredu'r gorchmynion hyn gan Iesu. Dylai pob eglwys, yn ei haddoliad, ei chymdeithas a'i chenhadaeth, geisio delweddu cymuned lle:-

- mae plant yn cael gwrandawriad ac ymdeimlad o berthyn, yn cael eu magu a'u diogelu;
- mae rhieni yn derbyn cymorth ac anogaeth;
- mae'r rheini sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc yn derbyn cymorth.

Mae'r eglwys yn cydnabod hawl plant a phobl ifanc i gael eu trin fel unigolion a'u hannog i gymryd rhan ym mywyd yr eglwys. Mae'n datgan nad yw ymddygiad bygythiol, treisgar neu ddiraddiol byth yn dderbyniol.

Mae'r eglwys yn dymuno hybu arferion gwaith da, a chreu amgylchedd diogel a chadarnhaol ar gyfer plant a phobl ifanc yn ein heglwys a'n cymunedau ac i'r rheini sy'n gweithio ac yn gwirfoddoli yn ein plith.

3.1 Arfer da wrth weithio gyda phlant a phobl ifanc

O fewn ein heglwysi mae gennym nifer o bobl fedrus a thrugarog sy'n rhannu eu hamser, doniau a'u ffydd wrth weithio gyda phlant a phobl ifanc.

Er bod llawer o'r wybodaeth yn yr adran hon yn ymddangos yn "synnwyr cyffredin", mae'n bwysig bod ein gwahanol dimau ac eglwysi yn gweithio tuag at yr un safonau uchel yn ein gwaith gyda phlant a phobl ifanc. Mae hyn hefyd o gymorth wrth i ni rannu ein disgwyliadau ynghylch swyddogaethau gyda gweithwyr a gwirfoddolwyr newydd.

A. EGWYDDORION ARFER DA

1. Dylid trin pob plentyn ac unigolyn ifanc ag urddas a pharch.
2. Dylid grymuso ein plant i ddiogelu eu hunain – trwy wrando arnynt, rhoi dewisiadau iddynt, eu credu a rhoi cyngor perthnasol a gwybodaeth iddynt (fel sy'n addas i'w hoedran a'u dealltwriaeth).
3. Dylid bod yn ymwybodol bob amser o'r iaith rydych yn ei defnyddio, goslef eich llais, ac iaith y corff.
4. Mae cyffyrddiad yn rhan hanfodol o fywyd bob dydd ac yn ffordd o gyfleu hoffter, cynhesrwydd a chysur. Dylai fod yn addas ar gyfer yr oedran ac, yn gyffredinol, dylai'r plentyn neu'r unigolyn ifanc gymryd y cam cyntaf, yn hytrach na'r gweithiwr. Dylai ymwneud ag anghenion y plentyn/unigolyn ifanc, nid anghenion y gweithiwr. Mae gafael yn llaw plentyn neu ei gofleidio pan fyddant yn ofidus yn ffordd dda o gysuro plentyn ond dylech ofyn bob amser "Wyt ti eisiau cwtsh?" yn hytrach na rhagdybio. Mae gennym oll ein ffiniau gwahanol a dylid eu parchu. Gwnewch bopeth yn llygad y cyhoedd. Mae cofleidio yng nghyd-destun grŵp yn wahanol i wneud hynny y tu ôl i ddrysau caeëdig.
5. Byddwch yn agored ac yn dryloyw fel tîm. Dylai aelodau'r tîm fonitro ei gilydd o safbwynt eu hymddygiad neu gyffyrddiad corfforol. Dylent roi rhwydd hynt i gynorthwyo ei gilydd drwy herio'n adeiladol unrhyw beth y gellid ei gamddehongli neu'u gamddeall.
6. Yn ogystal â bod yn ymwybodol o ddiogelwch y plentyn bob amser, dylech hefyd fod yn ymwybodol o'ch diogelwch eich hun ac amddiffyn eich hun rhag honiadau. Dylid ymddwyn yn agored, yn dryloyw ac atebol.
7. Dylid dysgu sut i reoli a disgyblu plant heb orfod troi at gosb gorfforol. PEIDIWCH BYTH â tharo unrhyw un, a pheidiwch â gweiddi. Dylech newid goslef eich llais os oes angen. Peidiwch â bod yn gyndyn o ofyn am gymorth arweinwyr eraill os nad ydych yn gallu ymdopi â sefyllfa.
8. Dewch i adnabod y plant rydych yn gweithio gyda hwy a darganfod beth sy'n gweithio iddynt fel unigolion ac fel grŵp. Ewch ati i lunio cytundebau â'r plant a phobl ifanc, yn addas ar gyfer eu hoedran (rheolau sylfaenol), o ran yr hyn sy'n ymddygiad derbyniol (e.e. dim taro, gweiddi, galw enwau, ac ati) y gallwch eu hadolygu yn rheolaidd gyda'ch gilydd.
9. Ewch ati i gytuno ymysg eich gilydd fel gweithwyr ar rai canllawiau sylfaenol ar gyfer pob gweithgaredd gan sicrhau eich bod oll yn ymddwyn yn gyson a bod y disgwyliadau yn glir. Gallech ystyried llunio llyfryn yn nodi pwy sy'n gyfrifol am bob gweithgaredd a sut y byddwch yn ymdrin â disgyblaeth, er mwyn ei rannu gyda gweithwyr newydd neu rieni. (Gweler y ddogfen enghreifftiol yn atodiad 2)
10. Lle bo hynny'n bosibl, dylech osgoi gweithio ar eich pen eich hun gyda phlentyn neu grŵp. Yn adeiladau'r eglwys, gallai hyn olygu eich bod yn cadw drysau ar agor, neu'n trefnu bod dau grŵp yn gwneud gweithgareddau yn yr un ystafell. Bydd hyn yn eich galluogi i gefnogi eich gilydd ac aros yn atebol i'ch gilydd fel tîm. Bydd eithriadau neu amseroedd pan na fydd hyn yn bosibl a dyma pam rydym yn gweithredu proses recriwtio ddiogel.
11. Dylid parchu preifatrwydd y plant ond ni ddylech addo cadw cyfrinachau ac ni ddylech gael sgwrsiau preifat neu bersonol gyda phlant a phobl ifanc ar eich pen eich hun. Rydym eisiau cynnig gofal a chymorth priodol, felly, wrth wrando ar broblem unigolyn ifanc neu gynnig cyngor, byddwch yn ddoeth ynghylch lleoliad a chyd-destun y drafodaeth. Lle bo hynny'n bosibl, sicrhewch fod arweinwyr eraill yn ymwybodol o'r cyfarfod a bod pobl eraill gerllaw.

12. Peidiwch â chwarae gemau sy'n rhy gorfforol neu'n bryfoclyd yn rhywiol a pheidiwch byth â gwneud sylwadau rhywiol awgrymog am unigolyn neu iddo ef/hi, hyd yn oed wrth dynnu coes. Peidiwch â chael eich tynnu i mewn pan fydd unigolyn ifanc yn mynnu sylw trwy ddulliau sy'n amlwg yn rhywiol neu'n gorfforol eu natur.
13. Peidiwch â gwahodd plant neu unigolion ifanc i'ch cartref pan fyddwch ar eich pen eich hun; dylech wahodd grŵp, neu sicrhau bod oedolyn arall yn y tŷ. Dylech sicrhau bod rhiant/gofalwyr yn gwybod ym mha le mae'r plentyn/person ifanc.
14. Peidiwch â mynd i gartref plentyn/unigolyn ifanc os yw'r rhiant neu ofalwr yn absennol, oni bai fod y plentyn mewn perygl o ddioddef niwed sylweddol pe na fyddwch yn gwneud.
15. Dylech osgoi cludo plentyn / unigolyn ifanc ar eich pen eich hun. Dylech geisio sicrhau bod arweinydd / cynorthwydd arall hefyd yn y cerbyd, neu bod plant / unigolion ifanc eraill hefyd yn bresennol. Os bydd yn rhaid i chi, oherwydd amgylchiadau arbennig, gludo plentyn / unigolyn ifanc ar eich pen eich hun, dylech sicrhau bod arweinwyr / cynorthwywyr eraill yn ymwybodol o'r hyn sy'n digwydd, a bod yr unigolyn yn eistedd yn sedd gefn y cerbyd.
16. Byddwch yn ddoeth wrth ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol a ffonau symudol gyda phlant a phobl ifanc (gweler y canllawiau yn adran 3.3 D).
17. Os ydych yn ansicr, peidiwch byth â bod ofn gofyn am gymorth neu gyngor gan eich arweinwyr neu staff mwy profiadol. Mae Swyddog Hyfforddiant a Diogelwch y Panel Diogelwch Cydenwadol hefyd ar gael i roi cyngor (gweler atodiad 1 am fwy o ffynonellau cefnogaeth).

B. CANLLAWIAU YMARFEROL CYFFREDINOL

Gweler hefyd adran 3.3 Canllawiau ar gyfer gweithgareddau penodol

1) Wrth gynllunio a pharatoi gweithgareddau dylech fod yn ymwybodol o'r canlynol:

- Dylech sicrhau eich bod wedi derbyn caniatâd i bob plentyn neu unigolyn ifanc dan 18 gymryd rhan mewn gweithgaredd.
- Mae gan sefydliadau gyfrifoldeb i **asesu'r risg** sydd ynghlwm wrth y gweithgareddau a ddarperir. Mae templed asesiad risg (gweler Ffurflen 10) yn rhestr wirio ddefnyddiol i'ch cynorthwyo i ystyried y problemau a'r peryglon posibl sydd ynghlwm wrth y gweithgaredd. Rydym yn cynnal asesiadau risg anffurfiol drwy'r amser heb feddwl. Er enghraifft, byddwn yn dweud, "Mae'n rhy beryglus i ddringo ar ben y gadair – af i nôl ysgol". Weithiau bydd cynnal asesiad risg anffurfiol ar ddechrau sesiwn neu weithgaredd yn ddigonol, ond yn achos gweithgareddau a drefnir ar gyfer grwpiau mae'n arfer da i gadw copi papur ffurfiol y gellir ei rannu gydag aelodau'r tîm a'i adolygu. (Gweler canllawiau pellach yn Atodiad 4.)
- Lle bo hynny'n bosibl, dylai pob gweithgaredd gynnwys rhywun a chanddo gymhwyster **Cymorth Cyntaf**. Yn ddelfrydol, dylai rhiant neu warcheidwad y plentyn fod yn gyfrifol am roi **meddyginiaeth**. Os bydd yn hanfodol rhoi meddyginiaeth yn ystod gweithgaredd, dylid gofyn am ganiatâd a chyfarwyddyd ysgrifenedig gan riant/gwarcheidwad neu feddyg. Dylai'r feddyginiaeth gael ei labelu'n glir a'i chadw mewn lle diogel, allan o gyrraedd plant.
- Pan fyddwch yn chwarae gemau neu weithgareddau i 'dorri'r garw' (ice breakers), byddwch yn ymwybodol o beryglon anafiadau corfforol, a cheisiwch gymryd camau i'w hosgoi.
- Dylech sicrhau bod modd **ffonio am gymorth** os bydd argyfwng yn ystod gweithgaredd – naill ai ffôn symudol â derbyniad da neu fynediad at linell dir.

2) Lleoliadau Diogel:

- Dylid sicrhau bod yr holl safleoedd/lleoliadau a ddefnyddir gan yr eglwys yn ddiogel ar gyfer cynnal unrhyw weithgaredd.
- Dylai'r adeiladau a ddefnyddir gan grwpiau neu ar gyfer gweithgareddau gael eu cynnal a'u cadw'n gywir. Dylai adeiladwaith allanol yr adeilad, yn cynnwys yr holl osodiadau mewnol, ffitiadau, goleuadau, allanfeydd tân ac offer, gwrdd â'r safonau diogelwch gofynnol. Hefyd, dylid cynnal arolwg blynyddol, a lle bo'r angen, dylid cymryd y camau priodol. Dylai'r holl offer trydanol gael prawf diogelwch trydanol. Yn y Deyrnas Unedig, gelwir y profion hyn yn brofion dyfeisiadau cludadwy neu PAT (Portable Appliance Testing).
- Dylai ardaloedd chwarae y tu allan gael eu diogelu'n briodol gyda giatiau diogel a ffensys er mwyn atal plant bychan rhag crwydro.
- Dylech fod yn ymwybodol bob amser o'r peryglon neu risgiau posibl yn yr adeilad ac yn yr offer a'r gweithgareddau. Dylid cynnal asesiadau risg yn rheolaidd. Mewn adeilad, gellir ystyried y canlynol yn beryglus: carpedi rhydd, lloriau anwastad, cypyrddau gorlawn, silffoedd uchel iawn, allanfeydd tân sydd wedi'u rhwystro, drysau gwydr, goleuadau heb fylbiau ynddynt, pwyntiau pŵer sydd wedi'u gorlwytho, ceblau trydan yn hongian yn rhydd, bachau ffenestri rhydd.
- Dylech symud eitemau a allai achosi anaf yn ystod y gweithgaredd, neu dylech eu hosgoi.
- Dylai cynorthwydd/arweinydd oruchwylio pobl ifanc bob amser mewn ceginau.
- Byddwch yn ymwybodol o leoliad yr allanfeydd tân, a sicrhewch nad ydynt wedi'u rhwystro. Dylech wybod ym mha le y mae'r diffoddwyr tân agosaf. Dylai unigolyn cymwys eu harchwilio'n rheolaidd. Dylid cynnal ymarferiad tân yn achlysurol er mwyn sicrhau bod y bobl ifanc yn gyfarwydd â'r drefn o adael yr adeilad os bydd tân. Mae'n ddefnyddiol cadw cofnod o'r ymarferiadau.
- Peidiwch â defnyddio unrhyw ardal pan fydd gwaith cynnal a chadw yn cael ei wneud, a rhowch 'sgrîn' o amgylch ardaloedd o'r fath, os yn bosibl.

3) Goruchwyliaeth ddigonol

Dylid goruchwyllo plant bob amser. Ni ddylid gadael plant heb eu goruchwyllo, un ai y tu mewn neu yn yr awyr agored. Dylai'r arweinydd sicrhau bod digon o aelodau staff i fodloni'r cymarebau a argymhellir (gweler isod), a hefyd bod goruchwyliaeth ddigonol ar gael ar gyfer offer ychwanegol neu beryglus. Yn achos rhai mathau o offer, e.e. cestyll bownsio, mae'n hanfodol sicrhau bod goruchwyliaeth ddigonol ar gael gan unigolion sydd wedi derbyn hyfforddiant addas. Efallai bydd angen yswiriant arbenigol / ychwanegol ar gyfer gweithgareddau risg uwch.

Dyma'r cymarebau a argymhellir gan yr NSPCC¹¹ o ran goruchwyllo plant mewn sefydliadau gwirfoddol:-

0 - 2 oed	o leiaf 1 oedolyn i 3 o blant
2 - 3 oed	o leiaf 1 oedolyn i 4 o blant
4 - 8 oed	o leiaf 1 oedolyn i 6 o blant
9 - 12 oed	o leiaf 1 oedolyn i 6 o blant
13 -18 oed	o leiaf 1 oedolyn i 8 o blant

Dyma isafswm y canllawiau cyffredinol ond dylid cynyddu'r niferoedd yn ôl yr angen; er enghraifft, er mwyn cynnig cymorth priodol i blentyn ag anghenion ychwanegol. Yn gyffredinol dylai gweithgareddau gael eu cynnal gan isafswm o ddau oedolyn.

4) Dogfennau

- Pan fydd plentyn yn cymryd rhan mewn gweithgaredd sy'n cael ei redeg gan sefydliad, mae'n bwysig bod ffurflen gwybodaeth gyffredinol a chaniatâd yn cael ei chwblhau yn y lle cyntaf gan y rhiant/gwarcheidwad. Dylai'r ffurflen gynnwys gwybodaeth gyswllt, hawl i geisio gofal meddygol mewn

¹¹ Cymarebau a argymhellir gan yr NSPCC
http://www.nspcc.org.uk/Inform/research/briefings/adult-child-ratios_wda95200.html

argyfwng a manylion am unrhyw alergeddau neu ymateb i fwydydd penodol. Dylid adolygu'r ffurflen hon yn flynyddol. (Ffurflen 5 neu 6: Ffurflen Ganiatâd a Gwybodaeth)

- Os ydych yn bwriadu defnyddio dulliau electronig neu rwydweithiau cymdeithasol i gysylltu gyda phobl ifanc, mae'n bwysig i gael caniatâd ysgrifenedig (gweler Ffurflen 6 a 3.3 D).
- Dylid gofyn am ganiatâd ychwanegol mewn perthynas ag unrhyw weithgaredd sydd y tu hwnt i'r gweithgareddau arferol. Gall hyn fod yn weithgaredd achlysurol 'risg uchel'; er enghraifft, dringo neu drip neu gwrs preswyl (Ffurflen 7: Ffurflen Ganiatâd ar gyfer Gweithgaredd Arbennig)
- Hefyd, dylid cadw cofrestr o bresenoldeb yn y clwb neu weithgaredd, ynghyd â chofrestr o'r aelodau staff cyflogedig a gwirfoddolwyr ym mhob sesiwn. Mae'n arfer da hefyd i roi gwybod i rieni/gofalwyr am natur y gweithgareddau.

5) Bwyd a diod

Os bydd bwyd a diod yn cael eu darparu yn ystod gweithgaredd, dylid ystyried y canlynol:

- Dylai gweithwyr ddilyn egwyddorion golchi dwylo a hylendid da.
- Dylid storio bwyd a diod yn briodol.
- Ni ddylid cario diodydd poeth ar draws ardal y gweithgaredd ac ni ddylid eu rhoi o fewn cyrraedd i blant ifanc.
- Dylid sicrhau goruchwyliaeth briodol yn ystod amseroedd bwyd a byrbrydau.
- Dylid sicrhau bod dŵr yfed ffres ar gael bob amser.
- Bod systemau ar waith i sicrhau nad yw plant a phobl ifanc yn gallu cael mynediad at fwydydd/diodydd y mae ganddynt alergedd iddynt. Ymhlith y bwydydd/diodydd mwyaf cyffredin mae cnau, llaeth, wyau, pysgod, pysgod cregyn a glwten.
- Os bydd prydau yn cael eu paratoi, dylai bod gan y sawl sy'n gyfrifol Dystysgrif Hylendid Bwyd Sylfaenol neu gymhwyster cyfatebol, a gwybodaeth am faterion megis paratoi, trin a storio bwyd, gwaredu gwastraff ac ati.

6) Blwch Cymorth Cyntaf

Dan y Rheoliadau Iechyd a Diogelwch (Cymorth Cyntaf), mae'n ddyletswydd ar bob cyflogwr i ddarparu o leiaf un blwch Cymorth Cyntaf ym mhob lleoliad gwaith. Dylid cadw cynnwys y blwch mewn cynhwysydd sy'n dal dŵr a dylai'r gweithiwr penodedig archwilio'r cynnwys yn rheolaidd.

7) Cofnod Damweiniau a Digwyddiadau

Dylid cofnodi unrhyw ddamweiniau neu ddigwyddiad, gan nodi dyddiad y digwyddiad, manylion y tystion ac unrhyw gamau pellach y dylid eu cymryd. (Gweler Ffurflen 9: Ffurflen Damwain neu Ddigwyddiad)

8) Yswiriant

Dylech sicrhau bod unrhyw weithgaredd wedi'i gynnwys yn y Polisi Yswiriant sydd yn enw'r eglwys leol neu adran berthnasol yr enwad. Yn amlwg, mae arfer da yn lleihau'r risg, fodd bynnag, dylid hefyd sicrhau bod yswiriant digonol ar gyfer pob gweithgaredd. Os bydd damwain, digwyddiad, neu os amheuir bod cam-drin neu os caiff achos o gam-drin ei ddarganfod, mae'n bwysig rhoi gwybod i'r cwmni yswiriant ar unwaith, neu gellid effeithio'n andwyol ar yr yswiriant.

3.2 Amddiffyn Plant

A. Sut y gallai plentyn gael ei gam-drin?

Gall plentyn gael ei gam-drin pan fydd rhywun yn ei niweidio, pan fydd rhywun yn methu ag atal plentyn rhag cael ei niweidio neu ei esgeuluso.

Gall cam-drin ddigwydd o fewn teulu, mewn adeilad sefydliad, neu yn y gymuned ehangach. Gall plant gael eu cam-drin gan bobl y maent yn eu hadnabod neu, yn llai cyffredin, gan ddieithryn.

Mae'n bwysig bod y rheini sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc yn gallu adnabod arwyddion a symptomau o gam-drin oherwydd yn aml iawn nid yw plant a phobl ifanc yn gallu, neu'n fodlon, gofyn am gymorth yn uniongyrchol. Fodd bynnag, gall fod ffactorau eraill yn gyfrifol am ymddygiad y plentyn, felly ni ddylai'r unigolyn sy'n gweithio gyda'r plentyn gymryd y cyfrifoldeb i benderfynu os oes cam-driniaeth wedi digwydd.

B. Pwy sy'n cam-drin plant?

- Yn aml, rhywun y mae'r plentyn yn ei adnabod yw'r camdriniwr. Gall fod yn rhiant, brawd neu chwaer, perthynas arall, ffrind i'r teulu neu gymydog.
- Weithiau, gall y camdriniwr fod yn oedolyn sydd yn dal swydd o awdurdod neu gyfrifoldeb dros blant; gallai hyn fod yn wir o fewn yr eglwys.
- Gall y camdriniwr ddod o unrhyw gefndir.
- Gall camdriniwr fod yn wryw neu'n fenyw.
- Nid oes un ffordd sicr o adnabod rhywun a allai fod yn gamdriniwr; nid yw'n ymddangos yn wahanol i weddill cymdeithas.
- Gall rhai oedolion sy'n gamdrinwyr fod wedi cael eu cam-drin eu hunain pan yn blant.

C. Categoriâu o gam-drin ac arwyddion posibl

Math	Diffiniad	Arwyddion Posibl
<p>CAM-DRIN CORFFOROL</p>	<p>Gall hyn olygu curo, ysgwyd, taflu, gwenwyno, llosgi â thân neu ddŵr, boddi, mygu neu fel arall achosi niwed corfforol i blentyn. Gall cam-drin corfforol hefyd ddigwydd pan fo rhiant neu ofalwr yn esgus bod gan y plentyn symptomau, neu'n achosi salwch mewn plentyn yn fwriadol. Disgrifir sefyllfa o'r fath yn aml trwy ddefnyddio termau megis salwch dychmygol trwy brocsi neu 'Syndrom Munchausen trwy brocsi'.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Anafiadau nad ydynt yn gyson â'r esboniad a roddir • Anafiadau mewn mannau o'r corff na fyddai fel arfer yn derbyn anaf yn dilyn cwmp neu chwarae ayb. • Anafiadau nad ydynt wedi cael sylw meddygol • Amharodrwydd i newid neu gymryd rhan mewn gemau neu nofio • Heintiau wrinol yn gyson neu boenau bol anesboniadwy • Cleisiau ar fabanod, brathladau, llosgladau, torladau ac ati nad oes ganddynt esboniad damweiniol • Torladau / crafiadau / cam-drin sylwedd *
<p>CAM-DRIN RHYWIOL</p>	<p>Gall hyn olygu gorfodi neu annog plentyn neu unigolyn ifanc i gymryd rhan mewn gweithgareddau rhywiol, pa un a yw'r plentyn yn ymwybodol o'r hyn sy'n digwydd ai peidio. Gall y gweithgareddau gynnwys cyffwrdd â phlentyn yn gorfforol, sy'n cynnwys gweithgareddau treiddiol neu'r rheiny nad ydynt yn dreiddiol.</p> <p>Gallant gynnwys gweithgareddau digyffyrddiad, megis cynnwys plant yn y cynhyrchiad o ddeunydd pornograffig, neu eu hannog i wyllo pornograffi neu wyllo gweithgareddau rhywiol, neu annog plant i ymddwyn mewn ffordd sy'n amhriodol i blant.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Unrhyw honiadau a wneir ynghylch cam-drin rhywiol • Pwyslais gormodol ar faterion rhywiol a gwybodaeth fanwl o ymddygiad rhywiol oedolion • Gweithgaredd rhywiol amhriodol: siarad, chwarae neu dynnu lluniau • Plentyn sy'n bryfoclyd yn rhywiol neu'n fflyrtio gydag oedolion • Trefniadau rhannu gwely amhriodol yn y cartref • Ofnau, ffobiâu, breuddwydion neu hunllefau byw • Anhwyllderau bwyta - anorecsia, bwlimia *

CAM-DRIN EMOSIYNOL

Mae hyn yn gallu achosi effeithiau andwyol difrifol a pharhaus o ran datblygiad emosiynol y plentyn. Gall olygu cyfleu i blant eu bod yn ddiwerth neu nad oes neb yn eu caru, eu bod yn annigonol, neu mai eu hunig werth yw diwallu anghenion unigolyn arall. Gall olygu disgwyl gormod gan blentyn o'i oed a'i ddatblygiad. Gall olygu achosi i blant deimlo'n ofnus neu feddwl eu bod mewn perygl, neu ddefnyddio neu lygru plant.

Mae rhyw lefel o gam-drin emosiynol ym mhob math o gam-drin plant, er y gall ddigwydd ar ei ben ei hun.

- Newidiadau neu ymgiliad mewn hwyliau neu ymddygiad
- Iselder, ymddygiad ymosodol, nerfusrwydd, obsesiynau neu ffobiâu
- Tangyflawni neu ddiffyg canolbwyntio annisgwyl
- Perthynas amhriodol gyda chyfoedion a/neu oedolion
- Ymddygiad sy'n ceisio sylw
- Blinder parhaus
- Rhedeg i ffwrdd / dwyn/ dweud celwyddau

ESGEULUS- TOD

Methiant parhaus i ddiwallu anghenion corfforol a seicolegol sylfaenol plentyn, sy'n debygol o arwain at amharu ar iechyd neu ddatblygiad y plentyn yn ddifrifol.

Gall olygu bod rhiant neu ofalwr yn methu â darparu bwyd, llety a dillad digonol, yn methu â diogelu plentyn rhag niwed neu berygl corfforol, neu'n methu sicrhau mynediad i ofal neu driniaeth feddygol briodol. Gall hefyd gynnwys esgeuluso anghenion emosiynol sylfaenol plentyn neu beidio ag ymateb iddynt.

- Diffyg maeth, diffyg ffyniant, llwgu yn gyson, dwyn neu slaffio bwyd
- Salwch heb ei drin
- Gofal annigonol
- Gwisgo'n amhriodol ar gyfer y tywydd yn gyson

* Gall y rhain hefyd ddangos y posibilrwydd bod plentyn neu berson ifanc yn hunan-niweidio. Mae tua 20,000 yn cael eu trin mewn adrannau damweiniau ysbytai yn y DU bob blwyddyn.

CH. Ymateb Cyntaf i Bryder neu Honiad o Gam-drin

Os bydd pryder bod plentyn neu unigolyn ifanc wedi cael ei gam-drin, neu os gwneir honiad uniongyrchol o gam-drin, mae'n bwysig bod yr unigolyn sy'n derbyn yr wybodaeth hon yn dilyn y camau canlynol:

1) Gwnewch nodiadau cyn gynted â phosibl :

- Gwnewch gofnod ysgrifenedig o'r union eiriau a ddywedwyd, pryd y dywedwyd hyn, beth a ddywedwyd mewn ymateb, a beth oedd yn digwydd yn union cyn hyn (e.e. disgrifiad o'r gweithgaredd). Glynwch at y ffeithiau a pheidiwch â mynegi eich barn. Gallai eich adroddiad/nodiadau gael eu defnyddio yn y dyfodol mewn llys barn. (Gallwch ddefnyddio Ffurflen 11 yn adran 7 os ydych yn dymuno).
- Disgrifiwch unrhyw anaf: ei faint a darlun o'i leoliad a siâp ar gorff y plentyn.
- Gwnewch gofnod ysgrifenedig o ddyddiadau ac amseroedd y digwyddiadau hyn a phryd y gwnaed y cofnod.
- Gwnewch gofnod ysgrifenedig o unrhyw gamau a gymerwyd a chadwch unrhyw nodiadau mewn llawysgrifen hyd yn oed os byddant yn cael eu teipio'n ddiweddarach.
- Dylid rhoi'r nodiadau hyn i gydlynnydd diogelwch yr eglwys i'w gynorthwyo petai angen cyfeirio'r mater i'r Adran Gwasanaethau Cymdeithasol i Blant neu'r Heddlu. Dylid cadarnhau unrhyw atgyfeiriad yn ysgrifenedig o fewn 48 awr a dylech gael cydnabyddiaeth o'ch atgyfeiriad ysgrifenedig o fewn un diwrnod gwaith i'r dyddiad y cafodd ei dderbyn.
- Os nad oes cydlynnydd diogelwch yn eich eglwys neu os nad oes modd cysylltu â'r cydlynnydd diogelwch, neu'r dirprwy, neu os mai hwy yw testun y pryderon, dylid cysylltu â'r asiantaethau statudol ar unwaith.

2) Ceisiwch gyngor:

- Os nad oes cydlynnydd diogelwch yn eich eglwys gallwch gysylltu â swyddog diogelu y PDC¹² neu Ysgrifennydd Cyffredinol yr enwad i gael cyngor.
- Gall 'The Churches Child Protection Advisory Service (CCPAS)'¹³ hefyd roi cyngor annibynnol ac mae'n gweithredu llinell gymorth gyfrinachol 24 awr a gwefan gynhwysfawr.

3) Mewn achosion brys:

- Os bydd lle i bryderu y gallai'r plentyn fod wedi'i niweidio'n fwriadol, ei fod mewn perygl o 'niwed sylweddol' neu yn ofni dychwelyd adref, cysylltwch â'r Adran Gwasanaethau Cymdeithasol i Blant lleol neu'r Heddlu ar unwaith. Peidiwch â dweud wrth y rhieni/gofalwyr mewn amgylchiadau o'r fath.
- Os bydd y plentyn angen gofal meddygol brys, dylid galw ambiwlans neu dylid cludo'r plentyn i'r ysbyty, gan roi gwybod i'r rhieni/gofalwyr yn ddiweddarach. Dylid hysbysu staff yr ysbyty am unrhyw bryderon ynghylch amddiffyn plant. Mae ganddynt gyfrifoldeb i drosglwyddo'r pryderon hyn i'r awdurdodau statudol.

4) **NI DDYLID:** Ymchwilio i unrhyw amgylchiadau, honiadau neu ddatgeliadau ar eich pen eich hun. Nid eich lle chi, na lle'r eglwys, yw penderfynu a ddigwyddodd yr achos o gam-drin ai peidio. Eich cyfrifoldeb yw adrodd am y mater i'r unigolyn priodol.

¹² Panel Diogelwch Cydnewadol 01745 817584

¹³ CCPAS (The Churches' Child Protection Advisory Service) yw'r unig elusen ddiogelu Gristnogol annibynnol 0845120 45 50 <http://www.ccpas.co.uk/About.html>

5) Pryderon ynghylch gofal gwael gan rieni neu esgeulustod

- Os bydd y pryderon ynghylch y plentyn yn ymwneud â gofal gwael gan y rhieni, gall fod yn briodol i siarad â'r rhiant/gofalwr. Gallwch gynnig gofal domestig ymarferol ac awgrymu, er enghraifft, y dylid cael sgwrs gyda'r ymwelydd iechyd, meddyg neu'r Adran Gwasanaethau Cymdeithasol i Blant.
- Os bydd rhiant/gofalwr yn anfodlon neu'n ofni gofyn am gymorth, yna dylid cynnig mynd yn gwmni iddynt. Os nad ydynt yn cydnabod yr angen i weithredu, gellir trafod y sefyllfa yn anffurfiol â'r Adran Gwasanaethau Cymdeithasol i Blant heb ddatgelu manylion personol (megis enwau a chyfeiriadau) oni bai, wrth gwrs, y bydd yr Adran Gwasanaethau Cymdeithasol i Blant yn ystyried bod y sefyllfa yn un digon difrifol i chi wneud hynny. Dan yr amgylchiadau hyn, mae'n bwysig sylweddoli y gallai'r darlun fod yn llawer ehangach. Efallai bod yr wybodaeth a ddaeth i law yn ddarn hanfodol o'r jig-sô.

D. Sut i ymateb i blentyn sy'n datgelu achos o gam-drin

- Byddwch yn amyneddgar, gan ddangos cydymdeimlad.
- Gwrandewch yn ofalus – cymerwch sylw ac edrychwch ar y plentyn.
- Os bydd y plentyn yn rhannu gwybodaeth â chi, dylech ystyried yr wybodaeth o ddifrif. Dangoswch eich bod yn derbyn yr hyn mae'n ei ddweud (ni waeth pa mor anhebygol yw'r stori) drwy ailadrodd geiriau neu ymadroddion byr a ddefnyddiwyd ganddo.
- Peidiwch â holi'r plentyn ynghylch yr hyn a ddigwyddodd na phwyso arno i ddatgelu mwy o wybodaeth.
- Dylech bwysleisio nad yw'r plentyn ar fai.
- Dylech sicrhau'r plentyn ei fod yn gwneud y peth iawn trwy ddatgelu'r wybodaeth i chi, a'ch bod yn ystyried yr wybodaeth o ddifrif.
- Os ydych o'r farn bod y plentyn mewn perygl difrifol neu ddybryd, cysylltwch â'r Heddlu neu'r Gwasanaethau Cymdeithasol ar unwaith.

Dylech:

- ddweud wrth y plentyn beth rydych yn bwriadu ei wneud, a gyda phwy y byddwch yn rhannu'r wybodaeth a pham, ac – yn syml iawn – beth fydd yn digwydd nesaf.
- gadw nodiadau manwl cyn gynted â phosibl wedi'r datgeliad, eu dyddio a'u llofnodi. Glynwch at y ffeithiau a pheidiwch â mynegi eich barn.

Ni ddylech:

- addo cadw unrhyw achos o gam-drin y byddwch yn clywed amdano yn gyfrinach. Er enghraifft, peidiwch â dweud, “Ni fydd hyn byth yn digwydd i chi eto” neu “Wna i ddim sôn am hyn wrth unrhyw un arall”.
- fynegi eich sioc neu anghrediniaeth i'r plentyn.
- drafod y mater gyda'r unigolyn a gyhuddir neu a amheuir o gam-drin.
- holi neu herio unrhyw un a enwyd fel camdriniwr posibl. Eich cyfrifoldeb yw adrodd am y mater i'r unigolyn priodol.

Rydych wedi CLYWED, GWELD neu AMAU bod plentyn wedi dioddef camdriniaeth neu esgeulustod

Gwnewch nodiadau manwl o'r hyn a ddywedwyd wrthych neu'r hyn a welsoch neu'r hyn rydych yn ei amau (gweler Ffurflen 11).

**A YDYNT MEWN
PERYGL DYBRYD?**

Ydyn

Cysylltwch â'r gwasanaethau brys neu'r tîm Gwasanaethau Cymdeithasol ar ddyletswydd yn syth

Gallwch gysylltu â Swyddog Diogelwch y PDC ar unrhyw adeg i gael cymorth neu gyngor
01745 817584
07957 510346
neu
cysylltwch ag Ysgrifennydd Cyffredinol eich enwad

Nac ydyn

Ceisiwch gyngor gan Swyddog Diogelwch eich eglwys neu Swyddog Diogelwch y PDC

Neu

Cysylltwch â'r tîm Gwasanaethau Cymdeithasol lleol

Mae rhifau ffôn ar gael ar wefan yr Awdurdod Lleol neu yn y llyfr ffôn

Os ydych yn amau, ffoniwch am gyngor

3.3 Canllawiau ar gyfer gweithgareddau ac amgylchiadau penodol

---

A.Ffilmio a Thynnu Lluniau

Mae ffilmio neu dynnu lluniau plant yn ddull da o gofnodi digwyddiad positif, neu i hysbysebu clwb, ond mae'n rhaid dilyn trefn benodol er mwyn cydymffurfio â gofynion y ddeddfwriaeth diogelu data, ac i ddiogelu plant ac/neu bobl ifanc. Mae'n ofynnol eich bod yn cydymffurfio gyda Deddf Diogelu Data 1998, ac yn ystyried yn ofalus sut i ddefnyddio a storio'r delweddau.

- Mae'n rhaid cael caniatâd ysgrifenedig rhiant/gwarcheidwad y plentyn cyn tynnu llun neu ei ffilmio yn ystod gweithgareddau'r eglwys. Dylai'r ffurflen egluro diben gwneud y ffilm/tynnu'r llun e.e. ar gyfer gwefan yr eglwys, hysbysfwrdd, y wasg etc. Mae'n dderbyniol gofyn i riant/gwarcheidwad hysbysu'r sefydliad os NAD YDYNT yn dymuno i rywun dynnu llun neu ffilmio eu plentyn. (Gweler Ffurflen 8)
- Gofalwch rhag rhoi ffilm/llun plentyn ar wefan heb gael caniatâd ysgrifenedig rhiant/gwarcheidwad o flaen llaw.
- O ran dogfennau cyhoeddusrwydd, peidiwch ddefnyddio enwau neu wybodaeth a fydd yn datgelu pwy yw'r plant. Mae'r un peth yn berthnasol pan fyddwch yn anfon lluniau i'r wasg. Mae rhai eithriadau, e.e. pan fyddwch yn clodfori ennill gwobr, ond gwnewch yn siŵr eich bod wedi cael caniatâd o flaen llaw.
- Dylid cadw lluniau plant mewn lle diogel a benderfynwyd gan ymddiriedolwyr yr eglwys. Dylid hefyd cofnodi'r penderfyniad hwnnw.
- Ni ddylai gweithwyr gadw delweddau plant/pobl ifanc ar eu ffôn symudol nac ar gyfrifiadur.
- Mae'n drosedd i gadw, rhannu neu ddangos delwedd anwedus o blant.

B. Diogelwch wrth gludo plant

Bydd pob gwaith ieuenctid rywbryd neu'i gilydd yn golygu cludo pobl ifanc, boed ar noson y clwb, neu yn ôl ac ymlaen i gwrs preswyl. Bydd y canllawiau arfer da isod o gymorth i ddiogelu'r pobl ifanc a'u harweinwyr. Dylai unrhyw yrrwr fod wedi dilyn y drefn wirio arferol.

a) Ceir Preifat

- Dylai gyrwyr fod yn ymwybodol o gyfyngiadau yswiriant trydydd parti o ran cludo pobl ifanc. Gellid defnyddio ceir preifat, ond nid i'w hurio na chludo teithwyr am gydnabyddiaeth.
- Dylai gyrwyr holi eu cwmni yswiriant i sicrhau bod eu hatebolrwydd o ran teithwyr yn ddigonol. Dylai gweinidogion a gweithwyr cyflogedig yn arbennig wneud yn siŵr bod eu polisi'n yswirio gyrru fel rhan o'u galwedigaeth neu waith yn hytrach nag at ddibenion cymdeithasol a domestig a theithio i'r gwaith yn unig.
- Ceisiwch osgoi cludo plentyn neu unigolyn ifanc ar eich pen eich hun lle bo'n bosib. Ceisiwch sicrhau bod arweinydd/cynorthwywr arall yn bresennol gyda chi yn y cerbyd, neu fod plant / pobl ifanc eraill gyda chi. Os digwydd sefyllfa lle bo rhaid ichi gludo plentyn ar eich pen eich hun, sicrhewch fod arweinwyr/cynorthwywyr eraill yn gwybod fod hyn yn digwydd, a bod y plentyn yn y sedd cefn.
- Dylid ar bob cyfrif osgoi gorlenwi'r cerbyd, gan y bydd hyn yn dirymu unrhyw yswiriant sydd gennych.
- Mae'n rhaid gwisgo gwregysau diogelwch.

b) Bysiau Mini

Mae'n rhaid cydymffurfio gyda'r rheoliadau cyfredol. Cewch yrru bws mini os ydych yn meddu ar drwydded car ac yn dilyn amodau penodol – fel arall, bydd arnoch angen gwneud cais am drwydded bws mini.

Mae'r wybodaeth ddiweddaraf ar gael gan y DVLA. Gall y rheoliadau a ganlyn newid unrhyw adeg.¹⁴

Efallai y cewch yrru bws mini ac ynddo hyd at 16 sedd i deithwyr gan ddefnyddio'ch trwydded car cyfredol, ar yr amod nad yw 'i'w hurio na chludo teithwyr am gydnabyddiaeth', h.y. nid yw'r teithwyr – nag unrhyw un ar eu rhan – yn talu am y cludiant. Os gofynnir i'r teithwyr dalu bydd arnoch angen trwydded PCV (Passenger Carrying Vehicle).

Os oeddech yn meddu ar drwydded yrru cyn 1 Ionawr 1997

Cewch yrru bws mini yn y Deyrnas Gyfunol ac ar ymweliadau tramor dros dro. Pan gyrhaedddech 70 oed a'ch trwydded yn cael ei hadnewyddu, bydd rhaid ichi wneud cais arbennig sydd yn golygu bodloni safonau meddygol uwch.

Os cawsoch eich trwydded yrru ar ôl 1 Ionawr 1997

Cewch yrru bws mini ac ynddo hyd at 16 sedd i deithwyr ar yr amod:

- eich bod yn 21 oed neu'n hŷn
- eich bod yn gyrru'r bws i ddibenion cymdeithasol ac ar ran corff nad yw'n gorff masnachol
- eich bod wedi dal trwydded car ers o leiaf 2 flynedd
- eich bod yn gyrru'r bws yn wirfoddol, i ddibenion cymdeithasol ac ar ran corff nad yw'n gorff masnachol
- nad yw'r bws mini'n pwyso mwy na 3.5 tonnell (neu 4.25 tonnell gan gynnwys offer arbenigol ar gyfer teithwyr anabl, e.e. ramp ar gyfer cadair olwyn)
- nad ydych yn tynnu trelar/cart y tu ôl i'r bws

(O wefan y DVLA, Hydref 2013)

Os ydych yn ansicr, neu angen rhagor o wybodaeth ynghylch gyrru bws mini cysylltwch â'r DVLA, neu edrychwch ar eu gwefan.

- Pan fo rhywun yn gyrru bws mini o eiddo'r eglwys, mae'n rhaid iddi/iddo gael ei h/enwi ar bolisi yswiriant yr eglwys.
- Yn ôl y gyfraith, cyfrifoldeb y gyrrwr yw sicrhau, cyn defnyddio cerbyd, fod y cerbyd hwnnw'n addas ar gyfer y ffordd fawr. Gall peidio â gwneud hynny olygu y bydd y gyrrwr yn atebol yn ôl y gyfraith os digwydd unrhyw ddamwain.

OS YDYCH YN AMHEUS, PEIDIWCH Â GYRRU'R CERBYD.

Pan fyddwch yn hurio bws mini neu fws mwy, cyfrifoldeb y rhai a fydd yn ei ddefnyddio yw gwneud yn siŵr fod y perchennog yn gweithredu'n gyfreithlon a chanddo yswiriant dilys cyn defnyddio'r cerbyd. Os ydych yn amheus, gofynnwch am gael gweld copi o bolisi yswiriant y gweithredwr a'i drwydded weithredu.

- Mae'n rhaid gwisgo gwregys diogelwch ar gyfer pob taith, waeth pa mor fer ac, unwaith eto, cyfrifoldeb y gyrrwr/arweinydd yw gorfodi hyn.
- Lle bo modd, dylai arweinwyr/cynorthwywyr sydd yn cyd-deithio mewn bws mini gyda phobl ifanc eistedd yn eu plith. O ddewis, dylai arweinydd/cynorthwywr eistedd yn agos i allanfeydd y cerbyd.

¹⁴ <https://www.gov.uk/driving-a-minibus>

- Dylid cadw ‘llyfr cofnodi damweiniau / trafferth gyda’r cerbyd’ mewn bws mini o eiddo’r eglwys, a’i ddiweddar’u’n gyson.
- Sicrhewch fod Pecyn Cymorth Cyntaf a Diffoddwr Tân yn y cerbyd, a gwnewch yn siŵr eich bod yn gwybod sut i’w defnyddio.
- Nodwch mai 50 m.y.a. yw’r cyflymdra cyfreithiol uchaf ar ffordd un llain, 60 m.y.a. ar ffordd ddeuol, a 70 m.y.a. ar draffordd.

C. Cyrsiau Preswyl

Wrth drefnu cwrs preswyl, dylai’r arweinydd sydd â gofal nodi’r hyn a ganlyn:

1) Y Ganolfan Breswyl

- Mae’n rhaid bod gan y Ganolfan yswiriant digonol ar gyfer eich grŵp, a thrwydded ar gyfer y gweithgareddau y byddwch yn eu gwneud. Yn arbennig, dylai’r yswiriant fod yn addas ar gyfer gweithgareddau risg uchel, megis canwio, dringo creigiau, ayb.
- Dylai’r adeiladau gydymffurfio gyda gofynion y ddeddfwriaeth gyfredol o ran Iechyd a Diogelwch.
- Dylai’r Ganolfan eich hysbysu ynghylch ei rheoliadau. Gwnewch bob ymdrech i fod yn ymwybodol o’i hamserlen, e.e. a oes ganddi awr benodol ar gyfer diffodd goleuadau, adegau bwyd, a faint o’r gloch y disgwylir i’ch grŵp gyrraedd a gadael.
- Mae’n rhaid i’r Ganolfan fedru darparu Cymorth Cyntaf / gwasanaeth Meddyg Teulu mewn argyfwng.
- Mae’n rhaid i’r Ganolfan ddarparu llefydd cysgu ar wahân i fechgyn a merched.
- Dylid llunio strategaeth ar gyfer rhoi gwybod i rieni / warcheidwaid mewn argyfwng, neu os bydd newidiadau annisgwyl i’r rhaglen neu’r lleoliad. Gwnewch yn siŵr bod ffôn ar gael.

2) Rhieni

Mae’n rhaid cael caniatâd rhieni/gwarcheidwaid wrth fynd ag unigolyn ifanc oddi cartref ar gyfer profiad preswyl. Rhaid i ffurflen gofrestru gael ei llenwi a’i harwyddo ganddynt, a dylai’r ffurflen hefyd roi unrhyw wybodaeth feddygol berthnasol megis alergeddau, deiet arbennig ayb.

Cyn mynd i ffwrdd gyda grŵp, gwnewch yn siŵr fod y rhieni/gwarcheidwaid yn ymwybodol o’r hyn a ganlyn:

- Y rhaglen/gweithgareddau y bydd eu plentyn yn cymryd rhan ynddynt;
- Enwau a niferoedd yr arweinwyr/cynorthwywyr a fydd yn mynd gyda’r grŵp. Lle bo modd, peth da yw trefnu sesiwn o flaen llaw ar gyfer y rhieni, gan roi gwybodaeth a chyfle i rieni gyfarfod yr arweinwyr/cynorthwywyr;
- Cyfeiriad a rhif ffôn y Ganolfan;
- ‘Cytundeb’ y grŵp, sef y rheolau y gofynnir i’r bobl ifanc eu parchu, a’r hyn a all ddigwydd pe baent yn torri’r rheolau;
- Y dillad ac eitemau eraill y bydd angen i’r bobl ifanc ddod gyda hwy;
- Faint o arian poced sy’n debygol o fod yn ddigon (mae’n syniad da gosod uchafswm y dylai’r bobl ifanc ddod gyda hwy).

3) Y Bobl Ifanc

- Mae’n rhaid iddynt gael caniatâd rhiant/gwarcheidwad cyn cymryd rhan mewn cwrs preswyl a’i weithgareddau.
- Dylid rhoi iddynt wybodaeth lawn o ran natur y cwrs, a’r hyn y disgwylir ganddynt.

- Ni ddylid byth eu gorfodi i gymryd rhan mewn gweithgaredd nad ydynt yn gysurus yn ei gylch.
- Dylid caniatáu iddynt gyd-drafod y rheolau a'r 'cytundeb ymddygiad', a gwybod beth yw'r gosb os digwydd iddynt eu torri.
- Dylai bod modd i blant a phobl ifanc ddefnyddio Teleffôn. Dylid arddangos rhifau Teleffôn Childline a'r NSPCC.

CH. Defnyddio eiddo eglwysig fel llety

Ni ddylid defnyddio eiddo eglwysig fel llety oni bai eu bod yn bodloni rheoliadau iechyd a diogelwch, tân a bwyd. Os defnyddir eiddo eglwysig fel llety, mae angen ystyried rhai ffactorau:

- Ceisiwch ddefnyddio'r llawr isaf yn unig fel man cysgu.
- Dylai bechgyn a merched gael llefydd cysgu ar wahân, a goruchwyliaeth addas.
- Dylai fod o leiaf dau lwybr gwahanol yn arwain o'r llefydd cysgu ac allan o'r adeilad.
- Dylid sicrhau y byddai drysau'n agor yn hawdd mewn argyfwng. Dylid sicrhau bod yr allanfeydd wedi'u marcio'n eglur, a symud unrhyw rwystrau. Dylid rhoi cyfarwyddiadau eglur i'r bobl ifanc a'r arweinwyr/cynorthwyr beth i'w wneud pe bai tân.
- Dylid sicrhau nad yw offer gwresogi cludadwy yn rhwystro allanfeydd, a dylid eu diffodd yn ystod oriau cwsg.
- Dylai fod gan arweinwyr/gynorthwyr flachlamp rhag ofn i'r trydan fethu.
- Gwnewch yn siŵr bod modd galw am gymorth – gwnewch yn siŵr o flaen llaw fod ffonau symudol yn effeithiol yn yr ardal honno. Os oes ffôn yn yr eglwys, dylai fod modd i'r arweinwyr/cynorthwyr ei ddefnyddio.
- Dylai llefydd cysgu'r arweinwyr/cynorthwyr a'r bobl ifanc fod ar wahân, lle bo modd, ond dylai llefydd cysgu'r bobl ifanc fod yn hawdd cyrraedd atynt.

D. DIOGELWCH 'AR-LEIN'

Yn y gorffennol mae cyfrifoldeb eglwysi dros ddiogelu ac amddiffyn plant ac ieuenctid wedi golygu llunio gweithdrefnau yn ymwneud â gweithgarwch/adeiladau diogel, ac arfer da o ran gweithwyr. Heddiw mae'n rhaid dwyn i ystyriaeth diogelwch 'ar-lein' hefyd.

Mae modd i'r eglwys chwarae ei rhan wrth geisio lleihau'r risg sydd ynghlwm wrth ddefnyddio Technoleg Gwybodaeth, ffonau symudol ayb fel a ganlyn:

Cynorthwyo plant a'u teuluoedd i ddefnyddio cyfryngau 'ar-lein' yn ddiogel, trwy ddwyn i'w sylw rhai o'r peryglon, a sut i ddefnyddio TG mewn modd diogel.

Canllawiau i'n gweithwyr a gwirfoddolwyr o ran arddel egwyddorion ac arferion diogel wrth ddefnyddio TG o fewn i'r eglwys, ac fel modd i gyfathrebu gyda phobl ifanc.

1. CYNORTHWYO PLANT A'U TEULUOEDD

Mae'r Rhyngwrwd yn adnodd ardderchog, ac yn rhan annatod bellach o'n bywyd dyddiol, ond dyma rai o'r problemau a all godi:

- Seiber-fwlio ac 'ymhladd' ar-lein, bygythiadau, secstio.
- Cyfarfod â rhywun ar-lein, a'r perygl bod unigolyn yn meithrin perthynas amhriodol (grooming).

- Methu â diogelu gwybodaeth ddigidol, yn arwain at dramgwyddo preifatrwydd, dwyn hunaniaeth unigolyn, camddefnyddio gwybodaeth a thwyll.
- Rhannu ffeiliau a thorri deddfwriaeth hawlfraint, diffyg diogelwch cyfrifiadurol (frysau ayb).
- Mynediad at ddeunydd peryglus megis pornograffi, gwefannau sy'n hyrwyddo casineb, a gwefannau sy'n annog hunan-niweidio, cyffuriau, hunan-laddiad neu gamblo.
- Gor-ddefnydd y Rhyngwrwd, negeseuon testun, ffônau symudol, gemau fideo – dibyniaeth ar dechnoleg, neu fod yn gaeth iddo.

Er nad yw'r eglwys yn arbenigo yn y maes hwn, gall annog a chynorthwyo plant a'u teuluoedd i fod yn effro i'r peryglon ar-lein. Mae hyn yn cynnwys annog teuluoedd i drafod y peryglon gyda'u plant, gosod amddiffynfeydd ar gyfrifiaduron y cartref, a sicrhau bod eu plant yn cymryd y camau priodol i ddiogelu eu hunain.

Gyda chymorth arbenigwyr lleol, gall eglwysi drefnu sesiynau i gynorthwyo rhieni a gofalyddion i ddeall y maes yn well. Gallai gweithwyr ieuencid yr eglwys ddefnyddio dulliau hawdd o ledaenu'r neges, e.e. hysbysu plant a'u teuluoedd am gynlluniau megis:

Y Cynllun 'Click Clever Click Safe'

Y sefydliad UKCCIS (UK Council for Child Internet Safety) sy'n gyfrifol am y cynllun hwn, sy'n annog plant/pobl ifanc i:

'Zip it': Addysgu plant i gadw'u cyfrinair yn gyfrinachol. Parchwch gyfrinachedd gwybodaeth bersonol, a phwyswch a mesur yn ofalus pa wybodaeth y mae'n briodol ei rannu gydag eraill ar-lein. Peidiwch â rhannu'r wybodaeth a ganlyn: enw llawn yr unigolyn, lluniau, cyfeiriad cartref a manylion e-bost, rhifau ffôn, manylion y llefydd y mae pobl ifanc yn hoff o gyfarfod â'i gilydd ayb.

'Block It': Gwneud yn siŵr fod plant yn gwybod sut i flocio'r rhai sy'n achosi pryder iddynt. Trefnwch rwystrau ar gyfer y rhai sy'n anfon 'negeseuon casineb', dilëwch negeseuon e-bost amheus, a pheidiwch agor atodiadau a chysylltiadau anhysbys. Mae'r cynllun yn annog pobl ifanc i osod 'meddalwedd amddiffyn' addas.

'Flag It': Holwch eich plant yn gyson a ydynt wedi gweld rhywbeth neu wedi gwneud rhywbeth ar-lein sy'n peri pryder iddynt. Rhowch wybod i unigolyn priodol os yw rhywun yn gofyn ar-lein i berson ifanc gyfarfod â nhw, neu os ydych yn pryderu ynghylch gweithgaredd ar-lein o unrhyw fath.

Mae cyngor manwl a hyfforddiant 'diogelwch y Rhyngwrwd' i'w cael gan nifer o fudiadau:

<p>CEOP Child Exploitation & Online Protection Centre – diogelwch y Rhyngwrwd. Cyngor ac addysg Adrodd am ymddygiad amhriodol 'arlein'</p>	<p>http://www.ceop.police.uk/safety-centre http://www.thinkuknow.co.uk/</p>
<p>WISEKIDS Hybu defnydd diogel y Rhyngwrwd</p>	<p>www.wisekids.org.uk 40 Wood Crescent, Casnewydd NP10 0AL E-bost: info@wisekids.org.uk Ffôn: 01633 673339 / 07540 707258</p>
<p>Gwefan y BBC – cyngor i rieni CBBC Stay Safe (ar gyfer plant)</p>	<p>http://www.bbc.co.uk/webwise/topics/safety-and-privacy/internet-safety-for-kids http://www.bbc.co.uk/cbbc/topics/stay-safe</p>
<p>Cynllun 'Net Smart' Action for Children Rheolau sy'n eich cynorthwyo i ddefnyddio'r Rhyngwrwd yn ddiogel</p>	<p>http://www.actionforchildren.org.uk/our-services/family-support/parenting-support/netsmart</p>

2. CANLLAWIAU I'N GWEITHWYR A GWIRFODDOLWYR i arddel egwyddorion ac arferion Technoleg Gwybodaeth ddiogel o fewn i'r eglwys, ac wrth gyfathrebu gyda phobl ifanc.

a) Cyfrifiaduron yr eglwys:

- Os yw'r eglwys yn caniatáu i blant ac eraill ddefnyddio cyfrifiaduron yr eglwys mae'n rhaid wrth ganiatâd ysgrifenedig gan rieni/gwarcheidwaid i ddefnyddio'r Rhynggrwyd.
- Gwnewch yn siŵr fod cyfyngiadau priodol (e.e. goruchwyliaeth rhieni neu systemau chwilio diogel) wedi eu gosod ar gyfrifiaduron yr eglwys cyn i'r plant/bobl ifanc eu defnyddio.
- Rhaid osgoi unrhyw weithgaredd ar-lein, neu ddefnydd o raglenni personol a all beryglu'r cyfrifiadur gyda firsau ayb.

b) Gwefannau:

- Cyfrifoldeb yr eglwys yw gwneud yn siŵr fod eu gwefannau'n ddiogel ac addas. Dylid penodi oedolyn cymwys/profiadol i arolygu'r wefan.
- Yr eglwys sy'n gyfrifol am holl gynnwys ei gwefan, fforymau, blogiau, trydar neu safleoedd rhwydweithio cymdeithasol. Gall diffyg arolygu arwain at lesteirio enw da'r eglwys, a hyd yn oed goblygiadau ariannol. Ystyriwch yn ofalus beth yw manteision/anfanteision ehangu gwefan i gynnwys byrddau neges/fforymau / blogiau ayb.
- Os ydych am gynnwys enwau swyddogion, a'u rhifau ffôn, rhaid cael eu caniatâd o flaen llaw.
- Mae'n rhaid cael caniatâd ysgrifenedig rhieni/gwarcheidwaid cyn gosod llun plentyn ar wefan. Cofiwch fod modd i droseddwr rhyw ddefnyddio'r Rhynggrwyd i adnabod plant neu i gyfathrebu gyda hwy.
- Gosodwch yr 'app' - 'Report Abuse' – a baratowyd gan CEOP (Child Exploitation and Online Protection) ar wefan eich eglwys.

c) Cysylltu gyda phlant a phobl ifanc trwy ddulliau electronig:

Nid chwiw mo rhwydweithio cymdeithasol ar-lein. Mae'n newid sylfaenol yn y modd yr ydym yn cyfathrebu gyda'n gilydd.

Facebook, Twitter, Beebo, e-bostio, negeseuon testun, MySpace, Piczo a Skype – maent i gyd yn gyfryngau i ni gysylltu gyda'n gilydd. Mae modd i eglwysi, gweinidogion a gweithwyr yr eglwys ddefnyddio'r cyfryngau hyn yn effeithiol, ond rhaid wrth ymarfer da a gofal priodol.

Dylai pob eglwys drafod, cytuno a chofnodi sut y maent am gyfathrebu'n electronig gyda phlant a phobl ifanc, a sut i ddefnyddio cyfryngau 'rhwydweithio cymdeithasol' ar-lein gyda hwy. Bydd rhaid penderfynu a yw'n caniatáu i aelodau grwpiau'r eglwys fod yn 'ffrind electronig' i weithiwr neu wirfoddolwr. **Dylid cofnodi'r penderfyniad hwnnw.**

Manteision – creu cysylltiadau cyfoes a chyflym.

Anfanteision – cymylu'r ffin rhwng gweithiwr a'i rôl fel mentor/rhywun mewn awdurdod.

Dyma rai 'egwyddorion arfer da' o ran gweithgarwch a chyfathrebu ar-lein:

- Dim ond aelodau staff/unigolion sydd wedi eu recriwtio yn ddiogel a ddylai gyfathrebu'n electronig ar ran yr eglwys.
- Rhaid ymddwyn yn gyfrifol a chwrtais ar-lein. Rhaid bod yn wyliadwrus o'r iaith a ddefnyddir wrth gyfathrebu'n electronig, er mwyn osgoi camddealltwriaeth a chamddehongli.

- Ni ddylid cysylltu'n electronig gyda phlant heb gael caniatâd priodol. (Gellir gwneud hynny trwy ddefnyddio ffurflen ar wahân, neu ei gynnwys ar ffurflen wybodaeth a chaniatâd gyffredinol - gweler Ffurflen 6).
- Ni ddylid rhoi pwysau ar blentyn i ddatgelu manylion personol, e.e. cyfeiriad e-bost, rhif ffôn symudol ayb.
- Rhaid parchu rheolau **isafswm oedran** a osodir gan wahanol safleoedd rhwydweithio. Er enghraifft, ni chaniateir i blant dan 13 oed ddefnyddio Facebook, a dylid sicrhau caniatâd ysgrifenedig rhieni/gwarcheidwaid i hyn ddiwydd o ran pobl ifanc dros 13 oed.
- **Nid yw'n briodol cyfathrebu gyda phlentyn oedran ysgol gynradd – cyfathrebwch gyda'u rhieni / gwarcheidwaid.**
- Arfer da yw trefnu **'trefn atebolrwydd'**, gan ofyn i gydweithiwr fonitro unrhyw gyfathrebu gyda phlant a phobl ifanc. Mae hyn yn hynod bwysig o ran dulliau cyfathrebu personol megis negeseuon testun neu alwadau ffôn symudol. Ystyriwch yn ofalus a yw'r dulliau cyfathrebu hynny'n briodol. Os ydynt, defnyddiwch negeseuon byr, a hynny er mwyn gwneud trefniadau'n unig.
- Os yw eglwys yn caniatáu i weithiwr gynnwys plant o'r eglwys fel 'ffrindiau', dylai ystyried creu rhestr/categori ffrindiau ar wahân ar gyfer pob grŵp eglwysig. Golygai hyn mai gwybodaeth gyfyngedig yn unig sy'n weladwy i'r rhai sydd ar y rhestrau unigol hynny. Dewis arall yw creu 'Fan Page' sy'n caniatáu trosglwyddo gwybodaeth, ond nad yw'n cynnwys adnodd 'sgwrsio'.
- Dylai unrhyw weithiwr sy'n defnyddio safleoedd cymdeithasol fel modd i gysylltu yn eu gwaith adolygu **gosodiadau preifatrwydd eu proffil**. Rhaid gwneud yn siŵr bod cynnwys y safle'n addas ar gyfer plant, gan gynnwys unrhyw luniau. Cofiwch fod modd i blant weld lluniau/negeseuon/gwybodaeth pobl eraill sydd wedi eu cysylltu â'r safle (e.e ffrindiau 'Facebook').
- Ni ddylai gweithiwr rannu gwybodaeth bersonol gyda phlant a phobl ifanc, nac ychwaith ymateb i, na gofyn am wybodaeth bersonol mwy nag sy'n angenrheidiol a phriodol o ran eu gwaith.
- Yn gyffredinol, dylid defnyddio dulliau electronig er mwyn rhannu gwybodaeth, nid ar gyfer sgwrsio neu er mwyn rhwydweithio cymdeithasol.
- Dylai pob gohebiaeth gyda phlant a phobl ifanc fod yn 'gyhoeddus agored' er mwyn osgoi sefyllfaoedd amheus. Y perygl mwyaf o ran Facebook yw'r gweithgarwch preifat; dim ond chi a'r sawl yr ydych yn gohebu gyda hwy sy'n gweld y negeseuon, felly gofalgwch rhag anfon negeseuon. Os yw'n hollol angenrheidiol anfon neges Facebook, anfonwch y neges at nifer o bobl, gan gynnwys arweinwyr eraill eich eglwys. Os yw testun eich 'sgwrs' yn rhy breifat ar gyfer hynny, trefnwch i gyfarfod yr unigolyn, gan ddilyn y canllawiau diogelu arferol sydd wedi'u cynnwys yn y llyfryn hwn.
- Peidiwch â thrafod plant / gweithwyr eraill wrth ddefnyddio safleoedd rhwydweithio cymdeithasol.
- Os bydd plentyn yn cysylltu trwy ddull electronig tra'n wynebu argyfwng neu pan mewn angen, argymhellwn eich bod yn safio'r wybodaeth ac yn mynd ymlaen fel pe baech yn delio gyda phryder amddiffyn plant (gweler Adran 3.2 uchod). Pan fyddwch yn cynorthwyo person ifanc sydd mewn angen, gwell yw trefnu cyfarfod 'wyneb yn wyneb' yn unol â gweithdrefnau arfer da a diogelwch.
- Dylid cyfyngu unrhyw gyfathrebu electronig i'r oriau rhwng 8.00am - 10.00pm
- Pan fyddwch yn anfon e-bost ar ran yr eglwys, defnyddiwch logo'r eglwys os yn bosib.
- Ni ddylai gweithwyr gadw lluniau plant ar eu ffôn symudol.

Adran 4:

Oedolion Bregus

Mae'r adran hon yn cynnwys:

Datganiad polisi a gwerthoedd yr eglwys ynghylch oedolion bregus

4.1 Arfer da wrth weithio gydag oedolion bregus

A. Egwyddorion arfer da

B. Canllawiau ymarferol cyffredinol:

- 1) Cynllunio gweithgareddau
- 2) Lleoliadau diogel
- 3) Staffio
- 4) Cymorth Cyntaf
- 5) Bwyd a diod
- 6) Cofnod Damweiniau a Digwyddiadau
- 7) Yswiriant

4.2 Amddiffyn Oedolion Bregus

- A. Sut all oedolyn gael ei gam-drin?
- B. Pwy sy'n cam-drin pobl fregus?
- C. Categoriâu o gam-drin ac arwyddion posibl
- CH. Ymateb cyntaf i bryder neu honiad o gam-drin
- D. Sut i ymateb os bydd oedolyn yn dweud wrthyh eu bod yn cael eu cam-drin
- DD. Siart llif – beth i'w wneud os byddwch yn clywed, gweld neu'n amau rhywbeth

Cyflwyniad

Fel cymuned eglwys rydym yn cydnabod pwysigrwydd cynnig amgylchedd diogel a gofalgar. Mae gan yr eglwys ymrwymiad i ddilyn arferion da ac egwyddorion mewn perthynas â gofalu am oedolion bregus ac i gyfrannu at y gwaith o wneud ein cymunedau yn fwy diogel ac yn rhydd rhag rhagfarn.

Mae'r eglwys gyfan yn dymuno gweld pawb, yn cynnwys grwpiau bregus yn ein cymdeithas, yn cymryd rhan ym mywyd yr eglwys mewn amgylchedd sy'n eu cynorthwyo i dyfu'n ysbrydol ac yn gofalu amdanynt yn gyfrifol.

Mae pobl fregus yn rhan amlwg o'n cymunedau. Gall anghenion unigolion newid; gall fod angen gofal a chymorth arnynt i fyw gartref neu mewn llety addas sy'n bodloni eu hanghenion.

Mae'n rhaid i aelodau eglwysi sy'n ymweld â chartrefi pobl ac ysbytai neu'n trefnu gweithgareddau o fewn yr eglwys fod yn effro i arwyddion o ofal gwael a diffyg cefnogaeth. Gall hyn gynnwys aelodau o'r teulu estynedig, a gall gynnwys gwrando ar y rheini sy'n pryderu ynghylch oedolion bregus.

Datganiad polisi

Polisi Eglwys Bresbyteraidd Cymru, Undeb yr Annibynwyr Cymraeg ac Undeb Bedyddwyr Cymru yw diogelu lles yr holl oedolion bregus yr ydym yn gweithio gyda hwy. Fel eglwysi, rydym yn gwbl ymrwymedig i ddiogelu lles ein haelodau a'r rheini a roddwyd yn ein gofal. Bydd aelodau'r eglwys, aelodau staff cyflogedig a gwirfoddolwyr yn dangos parch i eraill bob amser, yn hybu ethos o wrando ar bobl fregus a sicrhau eu diogelwch, gan ymddwyn mewn modd sy'n adlewyrchu egwyddorion yr Eglwys Gristnogol.

Bydd yr eglwys yn gofalu am oedolion bregus, ac yn eu diogelu trwy ddilyn arferion da mewn perthynas â'r canlynol:-

Recriwtio gweithwyr yn ddiogel (adran 2)

Hybu arferion gwaith da gydag oedolion bregus (adran 4.1)

Hyfforddi a chefnogi eu gweithwyr yn eu swyddogaeth ac mewn amddiffyn oedolion bregus (adran 4.2)

Dylai'r gweithdrefnau a'r canllawiau sydd wedi'u cynnwys yn y ddogfen hon fod ar gael i bob gweithiwr, arweinydd ac aelod o fewn yr eglwys.

Pwy sy'n 'oedolyn bregus'?

Ystyr oedolyn bregus yw rhywun 18 oed a throsodd sydd o bosibl:

- angen gwasanaethau gofal cymunedol oherwydd anabledd, oedran neu salwch, ac nad yw'n gallu gofalu amdano ei hun, neu
- yn methu amddiffyn ei hun rhag niwed neu gamfantais gan eraill.

Gall oedolyn bregus fod ag anabledd dysgu, anghenion iechyd meddwl, nam corfforol neu ar y synhwyrau, neu'n oedrannus ac eiddil.

Eto i gyd, yng nghyd-destun gweithgaredd a reoleiddir gydag oedolion, mae'n bwysig nodi bod y diffiniad yn canolbwyntio ar y gweithgareddau a ddarperir; golyga hyn y bydd oedolyn yn cael ei ystyried yn fregus *ar yr adeg benodol honno*. Er enghraifft, bydd yr unigolyn yn cael ei ystyried yn fregus ar yr adeg pan fydd yn derbyn cymorth gyda gofal personol. Nid yw oedolion yn cael eu labelu'n 'fregus' yn rhinwedd eu nodweddion personol neu leoliad.

Gwerthoedd

Gwneir pob bod dynol gan Dduw yn ei ddelwedd ef. Delwedd Duw yw Ei rodd i ni. Roedd Iesu yn trin pawb â thrugaredd a pharch, yn enwedig y rheini a oedd yn fwyaf bregus.

Mae gennym Dduw gofalgwr a thrugarog ac rydym ni hefyd yn cael ein galw i ddangos Ei gariad a'i drugaredd wrth i ni weithio gydag eraill, yn enwedig y rhai mwyaf bregus.

Bendigedig fyddo Duw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, y Tad sy'n trugarhau a rhoi pob diddanwch, y mae'n ein diddanu ym mhob gorthrymder, er mwyn i ninnau, trwy'r diddanwch a gawn ganddo ef, allu diddanu'r rhai sydd dan bob math o orthrymder. (2 Corinthiaid 1:3-4)

Mae gan eglwysi heddiw gyfle unigryw i ddangos cariad, gofal a thrugaredd Iesu. Dylai pob eglwys, yn ei haddoliad, ei chymdeithas a'i chenhadaeth, geisio delweddu cymuned lle:-

- mae pawb yn cael gwrandawriad ac ymdeimlad o berthyn, yn cael eu magu a'u diogelu;
- mae gofalywyr yn cael eu cefnogi a'u hannog;
- mae'r rheini sy'n gweithio gyda phobl fregus yn cael eu cefnogi.

Mae'r eglwys yn cydnabod hawl pob un i gael eu trin fel unigolion yn gyntaf, ni waeth beth yw eu hamgylchiadau, ac i'w hannog a'u cynorthwyo i gymryd rhan ym mywyd yr eglwys. Mae'n datgan nad yw ymddygiad bygythiol, treisgar neu ddiraddiol byth yn dderbyniol.

Mae'r eglwys yn cydnabod fod gan bawb hawl i breifatrwydd, i fyw mor annibynnol â phosibl ac i benderfynu sut i fyw eu bywydau. Mae gan bawb hawl i ddinasyddiaeth lawn, ni waeth beth yw eu hil, rhywioldeb, anabledd, oedran neu grefydd.

Mae'r eglwys yn dymuno hybu arferion gwaith da, a chreu amgylchedd diogel a chadarnhaol ar gyfer pobl fregus yn ein heglwysi a'u cymunedau ac i'r rheini sy'n gweithio ac yn gwirfoddoli yn ein plith.

4.1 Arfer da wrth weithio gydag oedolion bregus

O fewn ein heglwysi mae gennym nifer o bobl fedrus a thrugarog sy'n rhannu eu hamser, doniau a'u ffydd wrth weithio gyda phobl fregus o fewn ein cymunedau eglwysig.

Er bod llawer o'r wybodaeth yn yr adran hon yn ymddangos yn "synnwyr cyffredin", mae'n bwysig bod ein gwahanol dimau ac eglwysi yn gweithio tuag at yr un safonau uchel yn ein gwaith gydag oedolion bregus. Mae hyn hefyd o gymorth wrth i ni rannu ein disgwyliadau ynghylch swyddogaethau gyda gweithwyr a gwirfoddolwyr newydd

Nid bwriad arfer da a deddfwriaeth yw cyfyngu ar waith bugeiliol ein heglwysi mewn unrhyw ffordd, ond yn hytrach dangos ein hymrwymiad i ddiogelu a gweithredu'r arfer gorau.

A. EGWYDDORION ARFER DA

1. Gwrandewch er mwyn darganfod beth yw dymuniadau'r unigolyn.
2. Dylid sicrhau bod cyfle i bawb gymryd rhan neu beidio, yn ôl eu dymuniad. Peidiwch byth â gorfodi unrhyw un i gymryd rhan mewn gweithgaredd. Dylid sicrhau bod unigolion yn deall yn iawn y dewisiadau a gynigir iddynt.
3. Peidiwch â chymryd unrhyw beth yn ganiataol. Er enghraifft, gofynnwch a yw'r unigolyn yn fodlon i chi ddefnyddio ei enw cyntaf.
4. Defnyddiwch iaith gadarnhaol a phriodol, a gofynnwch am gyngor os bydd gan yr unigolyn rydych yn ymdrin ag ef/hi anghenion cyfathrebu penodol.
5. Parchwch annibyniaeth yr unigolyn. Peidiwch ag annog yr unigolyn i ddod yn ddibynnol arnoch.
6. Dylech drin yr unigolyn ag urddas bob amser a pharchu ei breifatrwydd, yn enwedig wrth roi cymorth gydag anghenion gofal personol.
7. Pan fyddwch yn ymweld â phobl, cofiwch gnocio ar y drws cyn mynd i mewn i'r adeilad neu ystafell.
8. Byddwch yn ymwybodol o hyd yr ymweliadau.
9. Pan fyddwch yn ymweld ag ysbytai neu gartrefi gofal, dylech bob amser ddweud wrth aelod o staff eich bod yno.
10. Mae cyffyrddiad yn rhan hanfodol o fywyd pob dydd ac yn ffordd o gyfleu hoffter, cynhesrwydd a chysur. Dylech ystyried pa mor addas yw cyffyrddiad corfforol, ni waeth pa un ohonoch wnaeth gymryd y cam cyntaf. Mae gennym oll ein ffiniau gwahanol a dylid eu parchu. Mae gafael llaw neu gofleidio yn ffordd dda o gynnig cysur, ond gofynnwch yn gyntaf yn hytrach na rhagdybio.
11. Pan fyddwch yn ymdrin â materion ariannol unigolyn, mae'n hanfodol eich bod yn ymddwyn yn onest, diffuant a thryloyw.
12. Ni ddylech gymryd rhan mewn gwaith bugeiliol sydd y tu hwnt i'ch cyfrifoldeb a'ch cymhwysedd.
13. Peidiwch â diystyru unrhyw bryderon sydd gennych ynghylch diogelwch rhywun. Ceisiwch gyngor neu cyfeiriwch y mater ar unwaith.
14. Yn ogystal â bod yn ymwybodol o ddiogelwch yr unigolion bregus, dylech hefyd fod yn ymwybodol o'ch diogelwch personol ac amddiffyn eich hun rhag honiadau. Dylid ymddwyn yn agored, tryloyw ac atebol.
15. Yn gyffredinol, peidiwch â derbyn rhoddion neu roddion ariannol. Os byddwch yn tramgwyddo neu'n pechu rhywun drwy wrthod y rhodd, dylech sicrhau eich bod yn dweud wrth flaenor/ diacon neu arweinydd cyn gynted â phosibl. Bydd hyn yn osgoi unrhyw gyhuddiad neu ddrysych yn y dyfodol.
16. Byddwch yn ddoeth wrth ymweld ag eraill ar eich pen eich hun.
17. Dylech osgoi ymweld â phobl fregus gyda'r nos ac eithrio mewn achosion brys.

B. CANLLAWIAU YMARFEROL CYFFREDINOL

Wrth weithio gyda phobl fregus, efallai y byddwch yn gweithio mewn grwpiau neu un wrth un gydag unigolyn. Nid yw'r holl bwyntiau hyn yn berthnasol i bob sefyllfa. Mae'n bwysig nodi nad yw'r gweithdrefnau hyn yn gymwys pan fydd unigolion yn ymweld â phobl 'fel ffrindiau', yn hytrach nag fel rhan o 'weinidogaeth' ffurfiol yr eglwys, er y gall hyn fod yn anodd i'w ddiffinio.

1) Wrth gynllunio a pharatoi gweithgareddau byddwch yn ymwybodol o'r trefniadau ymarferol canlynol:-

- Dylech ofyn am ganiatâd yr unigolyn bob amser cyn gwneud unrhyw weithgareddau gyda hwy. Fel arfer, gellir gofyn am ganiatâd ar lafar.
- Mae gan sefydliadau gyfrifoldeb i asesu'r risg sydd ynghlwm wrth y gweithgareddau a ddarperir. Mae templed asesiad risg yn rhestr wirio ddefnyddiol i sicrhau eich bod wedi ystyried y problemau a'r peryglon posibl sydd ynghlwm wrth y gweithgaredd ac o gymorth i gynllunio camau neu weithredoedd priodol (gweler ffurflen 10). Rydym yn cynnal asesiadau risg anffurfiol drwy'r amser heb feddwl. Er enghraifft, byddwn yn dweud, "Mae'n rhy beryglus i ddringo ar ben y gadair, af i nôl ysgol..." Weithiau bydd cynnal asesiad risg anffurfiol cyn dechrau gweithgaredd yn ddigonol, ond yn achos gweithgareddau a drefnir ar gyfer grwpiau mae'n arfer da i gynnal asesiad risg ysgrifenedig o leiaf unwaith y flwyddyn. Gellir rhannu'r ddogfen hon gyda'r ymddiriedolwyr a'r rheini sy'n gweithio gyda'i gilydd yn ystod gweithgaredd. (Gweler canllawiau pellach yn Atodiad 4).
- Lle bo hynny'n bosibl, dylai pob gweithgaredd grŵp gynnwys rhywun gyda chymhwyster Cymorth Cyntaf.
- Dylech sicrhau bod ffôn wedi'i gosod yn yr adeilad neu bod ffôn symudol ar gael yn ystod pob gweithgaredd er mwyn galw am gymorth.

2) Lleoliadau diogel

- Dylid sicrhau bod yr holl safleoedd/lleoliadau a ddefnyddir gan yr eglwys yn ddiogel ar gyfer cynnal unrhyw weithgaredd.
- Dylai'r adeiladau a ddefnyddir gan grwpiau neu ar gyfer gweithgareddau gael eu cynnal a'u cadw'n gywir. Dylai adeiladwaith allanol yr adeilad, yn cynnwys yr holl osodiadau mewnol, ffitiadau, goleuadau, allanfeydd tân ac offer, gwrdd â'r safonau diogelwch gofynnol. Hefyd, dylid cynnal arolwg blynyddol, a lle bo'r angen, dylid cymryd y camau priodol. Dylai'r holl offer trydanol gael prawf diogelwch trydanol. Yn y Deyrnas Unedig, gelwir y profion hyn yn brofion dyfeisiadau cludadwy neu PAT (Portable Appliance Testing).
- Dylech fod yn ymwybodol bob amser o'r peryglon neu risgiau posibl yn yr eiddo / adeilad ac yn yr offer a'r gweithgareddau. Mewn adeilad, gellir ystyried y canlynol yn beryglus: carpedi rhydd, lloriau anwastad, cypyrddau gorlawn, silffoedd uchel iawn, allanfeydd tân sydd wedi'u rhwystro, drysau gwydr, goleuadau heb fylbiau ynddynt, pwyntiau pŵer sydd wedi'u gorlwytho, ceblau trydan yn hongian yn rhydd, bachau ffenestri rhydd. Byddwch yn ymwybodol o'r rhain yn adeilad yr eglwys a hefyd yn y manau yr ydych yn ymweld â hwy er mwyn cadw eich hun yn ddiogel.
- Dylech symud eitemau a allai achosi anaf yn ystod gweithgaredd, neu dylech eu hosgoi.
- Byddwch yn ymwybodol o leoliad allanfeydd tân, a sicrhewch nad ydynt wedi'u rhwystro. Dylech wybod ym mha le mae'r diffoddwyr tân agosaf. Dylai unigolyn cymwys eu harchwilio'n rheolaidd. Dylid cynnal ymarferiad tân yn achlysurol er mwyn sicrhau bod pawb yn gyfarwydd â'r drefn o adael yr adeilad os bydd tân. Mae'n ddefnyddiol cadw cofnod o'r ymarferiadau.
- Peidiwch â defnyddio unrhyw ardal pan fydd gwaith cynnal a chadw yn cael ei wneud, a rhowch 'sgrîn' o amgylch ardaloedd o'r fath os yn bosibl.

3) Staffio

- Dylid sicrhau bod digon o staff a gwirfoddolwyr i gwblhau'r holl dasgau yn ddiogel ac yn effeithiol ac i roi cymorth i'w gilydd.

4) Bwyd a diod

Os bydd bwyd a diod yn cael eu darparu yn ystod gweithgaredd, dylid ystyried y canlynol:

- Dylai gweithwyr ddilyn egwyddorion hylendid personol.
- Dylid glynu at reoliadau iechyd a hylendid sylfaenol.
- Dylid storio bwyd a diod yn briodol.
- Dylid bod yn ofalus iawn gyda diodydd poeth.
- Dylid sicrhau goruchwyliaeth briodol yn ystod amseroedd bwyd a byrbrydau.
- Dylid sicrhau bod dŵr yfed ffres ar gael bob amser.
- Bod systemau ar waith i sicrhau nad yw'r rheini sydd yn fregus yn cael mynediad at fwyd/diodydd y mae ganddynt alergedd iddynt. Ymhlith y bwydydd/diodydd mwyaf cyffredin mae cnau, llaeth, wyau, pysgod, pysgod cregyn a glwten.
- Os bydd prydau yn cael eu paratoi, dylai bod gan y sawl sy'n gyfrifol Dystysgrif Hylendid Bwyd Sylfaenol neu gymhwyster cyfatebol, a gwybodaeth am faterion megis paratoi, trin a storio bwyd, gwaredu gwastraff ac ati.

5) Cymorth Cyntaf

Dan y Rheoliadau Iechyd a Diogelwch (Cymorth Cyntaf), mae'n ddyletswydd ar bob cyflogwr i ddarparu o leiaf un blwch Cymorth Cyntaf ym mhob lleoliad gwaith. Dylid cadw cynnwys y blwch mewn cynhwysydd sy'n dal dŵr a dylai'r gweithiwr penodedig archwilio'r cynnwys yn rheolaidd.

6) Cofnod Damweiniau a Digwyddiadau

Dylid cofnodi unrhyw ddamweiniau neu ddigwyddiad, gan nodi dyddiad y digwyddiad, manylion y tystion ac unrhyw gamau pellach y dylid eu cymryd. (Gweler Ffurflen 9: Ffurflen Damwain neu Ddigwyddiad)

7) Yswiriant

- Dylech sicrhau bod unrhyw weithgaredd wedi'i gynnwys yn y Polisi Yswiriant sydd yn enw'r eglwys leol neu adran berthnasol yr enwad.
- Yn amlwg, mae arfer da yn lleihau'r risg, fodd bynnag, dylid hefyd sicrhau bod yswiriant digonol ar gyfer pob gweithgaredd.
- Dylid cymryd camau priodol i atal unrhyw anaf, golled neu niwed o unrhyw fath, ac i adnabod unrhyw sefyllfa lle gallai pobl fregus gael eu niweidio yn ystod gweithgareddau'r eglwys.
- Os bydd damwain / damwain fu bron a digwydd, neu os amheuir bod cam-drin neu os caiff achos o gam-drin ei ddarganfod, mae'n hanfodol rhoi gwybod i'r cwmni yswiriant ar unwaith, neu gellid effeithio'n andwyol ar yr yswiriant.

4.2 Amddiffyn Oedolion Bregus

A. Sut all oedolyn gael ei gam-drin?

Mae'n bwysig bod y rheini sy'n gweithio gyda phobl fregus yn gallu adnabod arwyddion a symptomau o gam-drin, oherwydd yn aml iawn nid ydynt yn gallu neu'n fodlon gofyn am gymorth yn uniongyrchol.

Diffinnir cam-drin fel:

Amharu ar hawliau dynol a sifil unigol unigolyn gan berson neu bersonau eraill a hynny'n arwain at niwed sylweddol. (Mewn Dwylo Diogel, Cynulliad Cenedlaethol Cymru, Gorffennaf 2000)

Gall cam-drin fod :

- yn weithred unigol neu a ailadroddir, neu'n weithredoedd lluosog;
- yn ddiffyg gweithredu priodol;
- wedi'i gyflawni o ganlyniad i fwriad bwriadol;
- yn esgeulustod neu anwybodaeth; a/neu
- yn weithred o anwaith (methu â gweithredu) neu esgeuluso.

Gall cam-drin gynnwys dwyn perswâd neu orfodi oedolyn bregus i dderbyn trefniant ariannol neu rywiol nad ydyw wedi, neu na allai, gydsynio iddo. Gall cam-drin ddigwydd mewn unrhyw berthynas ac, yn y bôn, bradychu ymddiriedaeth ydyw, gan gynnwys methu â bodloni dyletswydd gofal.¹⁵

B. Pwy sy'n cam-drin pobl fregus?

Gall cam-drin ddigwydd o fewn y teulu, mewn adeilad sy'n perthyn i sefydliad, neu yn y gymuned yn ehangach. Gall pobl fregus gael eu cam-drin gan bobl y maent yn eu hadnabod neu, yn llai cyffredin, gan ddieithryn.

- Yn aml, rhywun y mae'r unigolyn bregus yn ei adnabod yw'r camdriniwr.
- Weithiau, gall y camdriniwr fod yn oedolyn sydd yn dal swydd o awdurdod a/neu ymddiriedaeth; gallai hyn fod yn wir o fewn yr eglwys.
- Gall y camdriniwr ddod o unrhyw gefndir.
- Gall camdriniwr fod yn wryw neu'n fenyw.
- Nid oes un ffordd sicr o adnabod rhywun a allai fod yn gamdriniwr; nid yw'n ymddangos yn wahanol i weddill cymdeithas.

---

¹⁵ (Tachwedd 2010) Polisi a Gweithdrefnau Interim Cymru ar gyfer Amddiffyn Oedolion Bregus rhag cael eu Cam-drin

C. Categoriâu o gam-drin ac arwyddion posibl

Math	Diffiniad	Arwyddion Posibl
CORFFOROL	Gall fod yn weithred neu yn ddiffyg gweithredu, yn cynnwys taro, cicio, anafu bwriadol, llosg bwriadol, diffyg maeth, diffyg ymgeledd a gofal personol. Creu amgylchedd perygl yn fwriadol. Camddefnydd o feddyginiaeth. Gwrthod gweinyddu meddyginiaeth neu ddefnydd amhriodol o feddyginiaeth er mwyn cyfyngu rhywun. Cyfyngu cwsg. Gorfodi rhywun i weithio mewn sefyllfa anniogel.	<ul style="list-style-type: none"> • Hanes o anafiadau anesboniadwy. • Cleisiau, yn benodol rhai mewn mannau cuddiedig neu â siâp amlwg. • Dolur gwasgu. • Hypothermia. • Diffyg hylif. • Glanweithdra personol gwael. • Gor-gysglyd. • Cofnodion meddygol gwallus.
RHYWIOL	Unrhyw weithred rywiol na fu cydsyniad iddi. Gwadu mynegiant rhywiol neu wrthod diwallu anghenion o fewn terfynau derbyniol cymdeithas.	<ul style="list-style-type: none"> • arwyddion corfforol - gwaedu, doluriau a heintiau. • Poen stumog. • Ymddygiad sydd tu hwnt i ddealltwriaeth unigolyn bregus. • Newid mewn ymddygiad. • Hunan anafu, mewn blyg/allblyg.
SEI-COLEGOL	Bygythiadau, bwlio, aflonyddu, bychanu, gwadu hawliau dynol, gwadu preifatrwydd. Gwadu parch ac urddas, peidio cynnwys yr unigolyn wrth wneud penderfyniadau, gor-amddiffyn, gwadu hawl i gymryd risg, cywilyddio, hiliaeth, eithrio, caethiwo. Defnydd amhriodol o gred. Cam-drin geiriol, achosi rhywun i deimlo'n ddiwerth.	<ul style="list-style-type: none"> • Aflonydd, anghyffyrddus, distaw yng nghwmni gofalydd. • Cwyno am fychanu. • Iselder. • Ofn gwneud penderfyniadau. • Newid patrwm bwyta a chysgu. • Dagrauol, teimlo bod y byd ar ben. • Gofalydd yn siarad yn amhriodol neu yn ddilornus
ARIANNOL NEU FATEROL	Dwyn, twyll, pwysau i newid ewyllys, camddefnydd o fudd-daliadau.	<ul style="list-style-type: none"> • Methiant anesboniadwy i dalu biliau, codi pres o gyfrif yn ddireswm. • Anghysondeb rhwng asedau ac amodau byw. • Amharod i dderbyn cymorth. • Pethau'n mynd ar goll e.e. gemwaith a thlysau. • Gofalwyr yn dangos diddordeb anarferol mewn arian ac asedau person bregus.
ESGEULUS-TRA	Diffyg gofal gan gynnwys diffyg mynediad/cyfyngu ar fynediad i ofal iechyd. Methiant i ddarparu gofal, yn cynnwys gofal meddygol. Methu asesu risg. Methu gweinyddu meddyginiaeth. Methiant o ran maeth, gwres neu ofal personol.	<ul style="list-style-type: none"> • Glanweithdra personol gwael. • Unigrwydd ac iselder. • Diffyg maeth, doluriau gwasgu, dim digon neu ormod o feddyginiaethau. • Anarferol o flêr yr olwg. • Diffyg gofal sylfaenol. • Gosod mewn safle o risg yn fwriadol. • Diffyg gwres.

CAMDRINIAETH SEFYDLIADOL

Mae camdriniaeth sefydliadol yn ddiffyg gofal a chynhaliaeth briodol sy'n deillio o ymarfer gwael ar draws y ddarpariaeth gofal.

Mae camdriniaeth sefydliadol yn cael lle i fagu pan fo dymuniadau a dyheadau unigolion yn cael eu haberthu i gynnal trefn sefydliad neu wasanaeth.

Gall gweithredu trefniadau, ymarfer, polisiâu a chanllawiau yn haearnidd gan ddarparwyr gofal gael effaith negyddol ar hawl unigolyn i barch, annibyniaeth, urddas a dewis.

Dangosyddion posib o gamdriniaeth sefydliadol:

- Staff heb hyfforddiant a goruchwyliaeth addas
- Diffyg rheolaeth sy'n tanseilio cydweithio, syniadau a datblygiadau newydd
- Gofal anhyblyg e.e. amser gwely penodol, amser toiled penodol i bawb
- Diffyg dillad a phethau personol
- Diffyg symbyliad a dewis o weithgareddau
- Diffyg dewis o ran addurn y sefydliad
- Diffyg dewis a chynllunio o ran bwydlenni
- Defnydd amhriodol o dechnegau meddygol
- Camddefnyddio pŵer a rheolaeth
- Diffyg parch ac urddas tuag at unigolion sydd angen gofal a chefnogaeth
- Diffyg cydnabyddiaeth i unigrywiaeth unigolyn o ran gwisg, daliadau, cred, maeth neu ddiwylliant

CH. Ymateb Cyntaf i Bryder neu Honiad o Gam-drin

Os bydd pryder bod oedolyn bregus wedi cael ei gam-drin, neu os gwneir honiad uniongyrchol o gam-drin, mae'n bwysig bod yr unigolyn sy'n derbyn yr wybodaeth hon yn dilyn y camau canlynol:

1) Gwnewch nodiadau cyn gynted â phosibl:

- Gwnewch gofnod ysgrifenedig o'r union eiriau a ddywedwyd, pryd y dywedwyd hyn, beth a ddywedwyd mewn ymateb, a beth oedd yn digwydd yn union cyn hyn (e.e. disgrifiad o'r gweithgaredd). (Gallwch ddefnyddio ffurflen 11 Adran 7 Ffurflen Nodi Pryder).
- Disgrifiwch unrhyw anaf, ei faint a darlun o'i leoliad a'i siâp. Gwnewch gofnod ysgrifenedig o ddyddiadau ac amseroedd y digwyddiadau hyn a phryd y gwnaed y cofnod.
- Gwnewch gofnod ysgrifenedig o unrhyw gamau a gymerwyd a chadwch unrhyw nodiadau mewn llawysgrifen hyd yn oed os byddant yn cael eu teipio'n ddiweddarach.
- Dylid rhoi'r nodiadau hyn i gydlynnydd diogelwch yr eglwys i'w gynorthwyo petai angen cyfeirio'r mater i'r Adran Gwasanaethau Cymdeithasol i Oedolion neu'r heddlu. Dylid cadarnhau unrhyw atgyfeiriad yn ysgrifenedig o fewn 48 awr a dylech gael cydnabyddiaeth o'ch atgyfeiriad ysgrifenedig o fewn un diwrnod gwaith i'r dyddiad y cafodd ei dderbyn.
- Os nad oes cydlynnydd diogelwch yn eich eglwys neu os nad oes modd cysylltu â'r cydlynnydd diogelwch, neu'r dirprwy, neu os mai hwy yw testun y pryderon, dylid cysylltu â'r asiantaethau statudol ar unwaith.

2) Ceisiwch gyngor:

- Os nad oes cydlynnydd diogelwch yn eich eglwys gallwch gysylltu â Swyddog Diogelwch y Panel Diogelwch Cydenwadol neu Ysgrifennydd Cyffredinol eich enwad.
- Gall ‘The Churches Child Protection Advisory Service (CCPAS)’¹⁶ hefyd gynnig cyngor annibynnol ac mae gan y gwasanaeth linell gymorth gyfrinachol 24 awr, a gwefan.

3) Mewn achosion brys:

- Os bydd pryderon bod rhywun wedi’i anafu’n fwriadol neu mewn perygl o ddioddef ‘niwed sylweddol’, cysylltwch â’r Gwasanaethau Cymdeithasol i Oedolion neu’r Heddlu ar unwaith.
- Os oes angen gofal meddygol brys dylid ffonio am ambiwlans neu dylid eu cludo i’r ysbyty.

4) NI DDYLID:

- Ymchwilio i unrhyw amgylchiadau, honiadau neu ddatgeliadau eich hun. Nid eich lle chi na’r eglwys yw penderfynu a ddigwyddodd yr achos o gam-drin ai peidio. Eich cyfrifoldeb yw adrodd am y mater i’r unigolyn priodol.

D. Sut i ymateb os bydd oedolyn bregus yn datgelu achos o gam-drin

- Byddwch yn amyneddgar, gan ddangos cydymdeimlad â’r achwynydd.
- Gwrandewch yn ofalus, ond peidiwch â holi’r unigolyn ynghylch yr hyn sydd wedi digwydd na phwysu arnynt i ddatgelu mwy o wybodaeth.
- Dangoswch eich bod yn derbyn yr hyn mae’n ei ddweud drwy ailadrodd geiriau neu ymadroddion byr a ddefnyddir gan yr unigolyn.
- Dylech sicrhau’r unigolyn ei fod yn gwneud y peth iawn drwy ddatgelu’r wybodaeth i chi, a’ch bod yn ystyried yr wybodaeth o ddifrif.
- Os bydd yr achwynydd yn rhannu gwybodaeth â chi, cysurwch ef/hi, esboniwch eich bod yn ystyried yr wybodaeth yn ddilys, yna rhannwch yr wybodaeth ag unigolyn priodol.
- Os ydych o’r farn bod oedolyn bregus mewn perygl difrifol, cysylltwch â’r Heddlu neu’r Gwasanaethau Cymdeithasol i Oedolion ar unwaith.

Dylech:

- ddweud wrth yr unigolyn beth rydych yn bwriadu ei wneud a gyda phwy y byddwch yn rhannu’r wybodaeth a pham, ac – yn syml iawn – beth fydd yn digwydd nesaf.
- gadw nodiadau manwl cyn gynted â phosibl wedi’r datgeliad, eu dyddio a’u llofnodi. Glynwch at y ffeithiau a pheidiwch â mynegi eich barn. Fe all eich adroddiad/nodiadau gael eu defnyddio yn y dyfodol mewn llys barn.

Ni ddylech:

- addo cadw unrhyw achos o gam-drin y byddwch yn clywed amdano yn gyfrinach. Er enghraifft, peidiwch â dweud. “Ni fydd hyn byth yn digwydd i chi eto” neu “Wna i ddim sôn am hyn wrth unrhyw un arall”.
- fynegi sioc neu anghredinaeth.
- drafod y mater gyda’r unigolyn a gyhuddir neu a amheuir o gyflawni’r drosedd. Ni ddylech, ar unrhyw gyfrif, ymchwilio i unrhyw amgylchiadau, honiadau na datgeliadau. Nid eich lle chi na lle’r eglwys yw penderfynu a ddigwyddodd yr achos o gam-drin ai peidio. Eich cyfrifoldeb yw adrodd am y mater i’r unigolyn priodol.

¹⁶ CCPAS (The Churches’ Child Protection Advisory Service) yw’r unig elusen ddiogelwch Gristnogol annibynnol 0845120 45 50
<http://www.ccpas.co.uk/About.html>

DD. SUT I YMATEB OS BYDDWCH YN: CLYWED, GWELD neu AMAU RHYWBETH?

Rydych wedi CLYWED, GWELD neu AMAU bod oedolyn wedi dioddef camdriniaeth neu esgeulustod

Gwnewch nodiadau manwl o'r hyn a ddywedwyd wrthy, neu'r hyn a welsoch, neu'r hyn rydych yn ei amau (gweler Ffurflen 11).

**A YDYNT MEWN
PERYGL DYBRYD?**

Ydyn

Cysylltwch â'r gwasanaethau brys neu'r tîm gwasanaethau cymdeithasol ar ddyletswydd yn ddi-oed

Gallwch gysylltu â Swyddog Diogelwch y PDC ar unrhyw adeg i gael cymorth neu gyngor
01745 817584
07957 510346
Neu cysylltwch ag Ysgrifennydd Cyffredinol eich enwad

Nac ydyn

Ceisiwch gyngor gan Swyddog Diogelwch eich eglwys neu Swyddog Diogelwch y PDC

Neu

Cysylltwch â'r tîm gwasanaethau cymdeithasol lleol i oedolion

Mae rhifau ffôn ar gael ar wefan yr Awdurdod Lleol neu yn y llyfr ffôn

Os ydych yn amau, ffoniwch am gyngor

Adran 5:

Gofal bugeiliol

Yn yr adran hon, ceir gwybodaeth am y canlynol:

- 5.1 Cefnogaeth i bobl a gafodd eu cam-drin yn y gorffennol
- 5.2 Cefnogaeth i'r rheini a effeithir gan honiadau o gam-drin a datgeliadau
- 5.3 Arfer da wrth ymdrin â phobl sy'n droseddwyr neu'n gamdrinwyr hysbys
- 5.4 Triniaeth i droseddwyr a ffynonellau cymorth

Cyflwyniad

Dylai unrhyw sefydliad sydd yn ymwneud â phlant, pobl ifanc neu oedolion fod yn ymwybodol y gall y rheini sy'n dod drwy'r drysau fod wedi cael eu heffeithio gan gam-drin ar ryw adeg yn eu bywydau. Gall fod yn ddigwyddiad o'r presennol, y gorffennol pell neu agos, ond gall yr effeithiau fod yn ddinistriol nid yn unig i'r unigolyn a gafodd ei gam-drin ond hefyd i aelodau'r teulu, ffrindiau a grwpiau cymdeithasol.

Mae gan yr eglwys gyfle unigryw i gynnig gweinidogaeth fugeiliol sensitif i bawb a effeithir ond mae'n rhaid i ni hefyd fod yn gyfrifol a deall ein cyfyngiadau. Mae'n debygol y bydd y rhan fwyaf o bobl angen cyngor arbenigol, ond gall y gymuned eglwysig gynnig amgylchedd cefnogol a gofalgar a chymorth i gael mynediad at y gefnogaeth a'r cymorth cywir.

Mae gwahaniaeth rhwng cwnsela a gwrando / gofal bugeiliol. Maent oll yn werthfawr ac yn aml yn gweithio ochr yn ochr â'i gilydd, ond mae'n bwysig bod y gwaith o gwnsela yn cael ei roi yn nwylo pobl a chanddynt gymwysterau priodol. Gall problemau godi pan na fydd ffiniau'n cael eu parchu, a bydd unigolion da eu bwriad ond amhrofiadol yn ymgymryd â gwaith cwnsela. Mae cwnsela yn waith cymhleth, yn enwedig mewn achosion o gam-drin rhywiol, ac yn gofyn am gryn fedrusrwydd a hyfforddiant.

5.1 Cefnogaeth i bobl a gafodd eu cam-drin yn y gorffennol

O fewn eich eglwys, mae'n bosibl bod oedolion a gafodd eu cam-drin yn ystod eu plentyndod ond sydd bellach yn aelodau o'r gymuned eglwysig. Efallai nad ydynt erioed wedi datgelu neu ddod i delerau â'r hyn a ddigwyddodd yn y gorffennol. Gallai'r cam-drin fod wedi digwydd mewn lleoliad eglwysig neu beidio.

“Ceir tystiolaeth gadarn nad yw nifer y bobl o fewn yr eglwys sydd wedi cael eu cam-drin yn llai nag yng ngweddill y gymdeithas”¹⁷

Gall derbyn hyfforddiant mewn perthynas â cham-drin hefyd ddefro atgofion am ddigwyddiadau o orffennol y gweithiwr, gan achosi cryn drawma neu ofid.

Mae'r rheini sydd wedi cael eu cam-drin angen rhywun i wrando arnynt, ac i greu'r hyn maent yn ei ddweud. Mae eu hadferiad yn debygol o fod yn broses hir sy'n gofyn am gymorth neu arweiniad arbenigol. Mae'n bwysig bod yn ymwybodol o sefyllfa fregus unigolion; gall rhai atgyfeiriadau a gweithredoedd, hyd yn oed o fewn yr eglwys, ddefro atgofion poenus.

Mewn amgylchiadau o'r fath, mae'r canllawiau yr un fath â'r rheini ar gyfer y rhai sy'n datgelu achos o gam-drin cyfredol¹⁸; gwrandewch arnynt, credwch yr hyn sydd ganddynt i'w ddweud, a rhowch sicrwydd iddynt nad ydynt ar fai. Dylech roi amgylchiadau'r unigolyn yn flaenaf, yn hytrach na'ch ofnau a'ch amheuan personol. Fel arfer, y dull priodol o gynorthwyo pobl sydd wedi goroesi yw eu hatgyfeirio at weithiwr proffesiynol a chanddo brofiad o ymdrin â materion o'r fath.

Gall oedolion a phlant sydd wedi cael eu cam-drin fod mewn perygl o ddiodef cam-drin pellach.

Mae nifer o sefydliadau yn arbenigo mewn cynnig cymorth i bobl sydd wedi goroesi cam-drin.

The Survivors Trust – asiantaeth ambarél ar gyfer dros 135 o asiantaethau arbenigol yn y sector gwirfoddol yn cynnig amryw o wasanaethau cwnsela, therapi a chymorth i ferched, dynion a phlant sydd wedi diodef/goroesi ar ôl iddynt gael eu treisio, diodef trais rhywiol, neu gael eu cam-drin yn rhywiol yn ystod eu plentyndod.

<http://www.thesurvivorstrust.org/find-support/>

MACSAS (Ministry and Clergy Sexual Abuse Survivors) – grŵp cymorth i ddynion a merched o gefndir Cristnogol a gafodd eu cam-drin yn rhywiol pan oeddynt yn blant neu oedolion gan Weinidogion

---

¹⁷ CTBI (2002) Rev K Galloway a Rev D Gamble, Time for Action: A Report of Sexual Abuse Issues.

¹⁸ Gwleler Adran 4.2 D

neu Offeiriaid. Gall y grŵp gynnig cymorth i bobl sydd wedi goroesi pa un ai ydynt wedi aros o fewn eu cymunedau Cristnogol neu wedi gadael.

<http://www.macsas.org.uk/>

NAPAC – National Association for People Abused in Childhood – cymdeithas sy'n ymgyrchu ac yn cynnig cymorth. Mae llinell wybodaeth rhadffon ar gael - 0800 085 3330 a gwefan adnoddau. www.napac.org.uk

S:VOX Sefydliad i bobl sydd wedi goroesi pob math o achosion o gam-drin yn ystod eu plentyndod neu fel oedolion. Yn cynnig cymorth, addysg ac eiriolaeth. www.svox.org.uk

5.2 Cefnogaeth i'r rheini a effeithir gan honiadau o gam-drin a datgeliadau

Mae gan yr eglwys gyfle unigryw i gynnig gweinidogaeth fugeiliol sensitif i bawb sydd yn ymwneud â hi. Os amheuir bod achos o gam-drin, rhaid sicrhau diogelwch yr unigolyn yn y lle cyntaf, ond mae'n hanfodol hefyd bod yr eglwys yn llunio strwythurau er mwyn cynnig cwnsela a chymorth i weithwyr.

Gellir cynnig cymorth tebyg i bobl eraill sydd yn agos at y plentyn neu'r oedolyn bregus a allai gael eu heffeithio'n andwyol gan yr hyn sydd wedi digwydd. Gall hyn gynnwys y camdriniwr a'r bobl sy'n agos ato/ati, ond y flaenoriaeth bob amser yw diogelwch a lles y plentyn neu'r unigolyn bregus.

Mae gan y gymuned eglwysig ran bwysig i'w chwarae wrth gynnig amgylchedd cefnogol a gofalgar ond mae'n debygol y bydd y rhan fwyaf o bobl angen cyngor a chymorth arbenigol gan weithwyr proffesiynol profiadol neu gwrselwyr.

5.3 Arfer da wrth ymdrin â phobl sy'n droseddwr neu'n gamdrinwyr hysbys

Pan fydd troseddwr hysbys yn ymaelodi ag eglwys, mae'n bwysig bod ef/hi yn cael ei groesawu/chroesawu mewn modd cyfeillgar; fodd bynnag, mae'r un mor bwysig cael sgwrs ddi-flewyn-ar-dafod gyda'r unigolyn. Mae gan yr eglwys gyfrifoldeb i ystyried ac ymateb i'r perygl, ond mae ganddi hefyd gyfle i gynnig cymorth a gofal i'r unigolyn.

Dylid cynnwys Swyddog Diogelwch y Panel Cydenwadol o'r cychwyn cyntaf wrth ymateb i'r sefyllfa, a bydd y swyddog yn cydweithio â'r eglwys ac unrhyw weithwyr proffesiynol perthnasol o'r asiantaethau statudol i roi cynllun ar waith. Bydd hwn yn gosod ffiniau pendant i amddiffyn y plant /pobl ifanc/ oedolion bregus a hefyd i leihau'r posibilrwydd y bydd yr unigolyn yn cael ei gyhuddo ar gam o gam-drin unrhyw un.

Bydd rhan o'r cynllun ar ffurf cytundeb a lofnodir gan y troseddwr ac a fydd yn cael ei adolygu a'i orfodi. Gall gynnwys y datganiadau canlynol:

Dylai'r unigolyn ddilyn y canllawiau canlynol:

- mynychu rhai cyfarfodydd penodol yn unig
- eistedd ar wahân i unrhyw blant
- cadw draw o rannau o'r adeilad lle bydd plant yn bresennol
- mynychu 'grŵp tŷ' nad yw'n cynnwys plant
- gwrthod unrhyw letygarwch pan fydd plant yn bresennol
- peidio byth â bod ar ei ben ei hun gyda phlant
- peidio byth â gweithio gyda phlant

Hefyd:

- Rhoddir ystyriaeth i briodoldeb hysbysu'r eglwys. Dim ond ar y cyd â chynllun ffurfiol i ddiogelu'r cyhoedd y dylid gwneud hyn.
- Sicrhau bod arweinwyr allweddol yn ymwybodol o'r sefyllfa a bod pobl ar gael i gynnig cymorth ac i fonitro'r sefyllfa yn lleol.
- Dylai'r troseddwr fod yn ymwybodol o'r canlyniadau petai ef/hi yn torri amodau'r cytundeb. Gall hyn gynnwys cael ei wahardd o'r eglwys ac eglwysi eraill, a rhoi gwybod i'r asiantaethau sydd ynghlwm wrth y cynllun i ddiogelu'r cyhoedd.

5.4 Triniaeth i droseddwr a ffynonellau cymorth

Mae'r adran hon yn seiliedig ar Adran o Lawlyfr 'Safe and Secure' CCPAS (Ffynhonnell Hydref 2013)

Dengys gwaith ymchwil bod y rheini sydd yn derbyn triniaeth yn llai tebygol o ffantasïo am blant neu wadu eu bod wedi niweidio'u dioddefwyr, ac yn dangos mwy o hunan-reolaeth. Felly, maent yn llai tebygol o ail-droseddu. Mae Sefydliad Lucy Faithfull / The Lucy Faithfull Foundation, arbenigwyr cydnabyddedig ym maes troseddu rhyw, yn cynnig cynlluniau asesu ac ymyrraeth yn y gymuned.

Mae'r Sefydliad hefyd yn gyfrifol am 'Stop It Now! UK & Ireland', sy'n darparu llinell gymorth gyfrinachol i oedolion sy'n poeni ynglŷn â'u tueddiadau rhywiol, ynghyd â'r rheini sy'n pryderu ynghylch ymddygiad rhywun arall, megis cymar, perthynas neu ffrind. Dengys y dystiolaeth bod troseddwr posibl yn fwy tebygol o gysylltu â 'Stop It Now! UK & Ireland' pan fyddant angen cymorth.

I gael gwybodaeth am Brosiectau yn cynnwys Circles of Support & Accountability a Leisure Watch cysylltwch â:

The Lucy Faithfull Foundation

The Wolvercote Centre, Nightingale House, 46 - 48 East Street, Epsom, KT17 1HB

Ffôn: 0870 774 6354

Ffacs: 01372 847162

Ebost: wolvercote@lucyfaithfull.org

I gael gwybodaeth am atgyfeiriadau, hyfforddiant neu ymgynghori cysylltwch â:

The Lucy Faithfull Foundation

Bordesley Hall, The Holloway, Alvechurch, Birmingham, B48 7QA

Ffôn: 01527 591922

Ffacs: 01527 591924

Ebost: bordesley@lucyfaithfull.org

Stop it Now! UK & Ireland

PO Box 9841 Birmingham, B48 7WB

Ffôn/Ffacs: 01527 598184

Ebost: office@stopitnow.org.uk

Llinell gymorth: 0808 1000 900

Ebost: help@stopitnow.org.uk

Gwefan: www.stopitnow.org.uk

Circles of Support and Accountability

Mae 'Circles' yn galluogi gwirfoddolwyr i ddod yn "gyfeillion" i droseddwr sydd wedi'i ryddhau i'r gymuned. Mae cynlluniau o'r fath yn gweithredu'n llwyddiannus ar y cyd ag eglwysi lleol. Datblygodd y cynllun yng Nghnada yn 1994, lle'r oedd yn cael ei redeg gan y Gymuned Mennonite. Yn y Deyrnas Unedig cafodd y cynllun ei roi ar waith yn y lle cyntaf gan adran Heddwch a Thystiolaeth Gymdeithasol ('Peace and Social Witness') y Crynwyr Prydeinig yn 2002. Ym mis Ebrill 2008 sefydlwyd Circles UK, elusen sy'n gweithredu fel corff ambarél ar gyfer gwahanol grwpiau Circles er mwyn sicrhau safonau ansawdd cyson yn y gwaith hwn.

Circles UK, 1 St Giles Court, Southampton Street, Reading, Berkshire, RG1 2QL

Ffôn: 0118 950 0068

Ffacs: 0118 950 0064

Ebost: info@circles-uk.org.uk

Gwefan: www.circles-uk.org.uk

Sanctuary

Ar 1 Ionawr 2010 daeth 'Sanctuary' yn rhan o CCPAS. Nodau'r mudiad yw darparu addysg, hyfforddiant a chymorth yn unol ag egwyddorion Cristnogol i fannau o addoliad sy'n rhoi gofal bugeiliol i bobl sydd wedi cam-drin plant yn rhywiol. Y nod yw hybu gofal ac adsefydliad yr unigolion hyn ac amddiffyn iechyd a diogelwch plant.

Sanctuary, PO Box 8953, Chelmsford, Essex, CM2 9WN

Ffôn: 0844 3576573

Ebost: sanctuary@ccpas.co.uk

Atodiadau

1. Ffynonellau Gwybodaeth a Chefnogaeth Ychwanegol
2. Canllawiau ac Arferion Gweithio Diogel (Dogfen Enghreifftiol)
3. Deddfwriaeth Berthnasol
4. Cynnal Asesiad Risg
5. Datganiad polisi ar storio, defnyddio, cadw, gwaredu ac ymdrin yn ddiogel â datgeliadau a gwybodaeth am ddatgeliadau
6. Datganiad polisi ar recriwtio cyn-droseddwyr

Atodiad 1

Ffynonellau Gwybodaeth a Chefnogaeth Ychwanegol

Llinellau Cymorth Argyfwng

Eich **Gwasanaethau Cymdeithasol** lleol. Mae'r rhifau lleol i'w gweld ar wefan eich Cyngor Lleol, neu yn y llyfr Teleffôn. Cewch fynediad at wefan eich Cyngor Lleol trwy'r wefan hon: www.wlga.gov.uk/cymraeg/authorities

Heddlu

NSPCC

Llinell gymorth 24/7, gyda chynghorwyr yn cynnig cymorth, cyngor a chefnogaeth i oedolion sy'n bryderus ynghylch plentyn, neu'n rhoi cyngor i rieni a gofalyddion.

Childline Llinell gymorth 24 awr y dydd ar gyfer plant

Action for Elder Abuse

Nodwch y rhifau perthnasol yma:

Gwasanaethau Cymdeithasol i Blant: .....

Gwasanaethau Cymdeithasol i Oedolion: .....

Y tîm 'Tu Allan i Oriau Gwaith': .....

Galwadau Argyfwng 999

Galwadau Cyffredinol 101

www.nspcc.org.uk/reportconcern

0808 800 5000 Tecstio 88858

E-bost: help@nspcc.org.uk

0800 1111 <http://childline.org.uk>

Llinell gymorth cyfrinachol: 0808 808 8141

<http://www.elderabuse.org.uk/>

FFYNONELLAU CEFNOGAETH NEU WYBODAETH

PANEL DIOGELWCH CYDENWADOL ('PDC')

Sefydliad sy'n cefnogi a chynghori'r tri enwad yng Nghymru ynghylch 'diogelu', ac sy'n gorff cysgodol ar gyfer gwiriadau Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS)

Uned 1, Vale Parc, Ystâd Ddiwydiannol Colomendy, Dinbych. LL16 5TA

01745 817584 / 07957 510346

www.paneldiogelwch.org.uk

post@paneldiogelwch.org.uk

CCPAS

Churches Child Protection Advisory Service.

Elusen Gristnogol annibynnol sy'n cynnig cyngor, cefnogaeth, hyfforddiant ac adnoddau proffesiynol cynhwysfawr ar gyfer diogelu grwpiau bregus, ac i'r rhai sy'n dioddef oherwydd camdriniaeth.

www.ccpas.co.uk

PO Box 133, Swanley, Kent, BR8 7UQ

E-bost: info@ccpas.co.uk

Llinell Gymorth 24/7: 0845 120 45 50

KIDSCAPE

Elusen Brydeinig wedi ei sefydlu'n benodol i atal bwlio a chamdriniaeth rhywiol o ran plant. Llinell Gymorth ar gyfer rhieni sy'n bryderus ynghylch bwlio.

www.kidscape.org.uk

Grosvenor Gardens, London SW1W 0DH

020 7730 3300

Email: contact@kidscape.org.uk

Helpline 08451 205 204

Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru (AGGCC)

Pan fydd AGGCC yn derbyn cwyn neu adroddiad am bryder ynghylch rhywun sy'n darparu gwasanaeth, byddant yn ymchwilio a yw'r darparwr yn rhoi gwasanaeth diogel, ac a ydyw'n cydymffurfio gyda gofynion ac amodau eu cofrestriad. Mae modd iddynt gynnal archwiliad, neu sicrhau bod yr hyn a achosodd y pryder yn cael ei archwilio adeg yr archwiliad swyddogol nesaf.

Nid asiantaeth cwynion mo AGGCC, ac nid oes modd iddynt ymateb i gwynion ynghylch amgylchiadau unigol. Os na fedrant ymateb i'ch cwyn, gallant eich cyfeirio at sefydliad allai wneud hynny orau.

De Ddwyrain Cymru

Llywodraeth Cymru, Parc Busnes Rhydycar, Merthyr Tudful CF48 1UZ

ffôn: 0300 062 8888

cssiw.southeast@wales.gsi.gov.uk

De Orllewin Cymru

Adeiladau'r Cynulliad, Heol Picton, Caerfyrddin SA31 3BT

ffôn : 01267 245160

cssiw.southwest@wales.gsi.gov.uk

Gogledd Cymru

Adeiladau'r Cynulliad, Sarn Mynach, Cyffordd Llandudno LL31 9RZ

ffôn : 0300 062 5609

CSSIW.North@wales.gsi.gov.uk

DIOGELWCH AR-LEIN

CEOP (Child Exploitation & Online Protection Centre) – diogelwch y Rhyngwrwyd

Addysgu a chynghori

Adrodd am ymddygiad amhriodol ar-lein

<http://www.ceop.police.uk/safety-centre>
<http://www.thinkuknow.co.uk/>

WISEKIDS

Hyrwyddo defnydd diogel o'r Rhyngwrwyd

www.wisekids.org.uk
40 Wood Crescent, Casnewydd NP10 0AL
E-bost: info@wisekids.org.uk
ffôn : 01633 673339 / 07540707258

Action for Children's Net Smart

Rheolau ar gyfer defnyddio'r Rhyngwrwyd yn ddiogel.

<http://www.actionforchildren.org.uk/our-services/family-support/parenting-support/netsmart>

CEFNOGAETH AR GYFER DIODDEFWYR A'R RHAI SYDD WEDI GOESGYN CAMDRINIAETH

The Survivors Trust Asiantaeth warchodol ar gyfer mwy nag 135 o asiantaethau arbenigol yn y sector wirfoddol sy'n darparu ystod o wasanaethau cynghori, therapi a chefnogi. Mae hyn ar gyfer merched, dynion a phlant sydd wedi dioddef neu oresgyn trais neu gamdriniaeth rhywiol.

<http://www.thesurvivorstrust.org/find-support/>
Unit 2, Eastlands Court Business Centre, St Peter's Road, Rugby, Warwickshire. CV21 3QP
Ffôn: 01788 550554
E-bost: info@thesurvivorstrust.org

MACSAS (Ministry and Clergy Sexual Abuse

Survivors) Grŵp sy'n cefnogi oedolion â chefnidir Cristnogol a gafodd eu camdrin yn rhywiol gan weinidogion neu swyddogion eglwysig eraill pan yn blant neu'n oedolion. Maent yn cefnogi'r rhai sydd wedi aros yn eu cymunedau Cristnogol, a'r rhai a adawodd.

<http://www.macsas.org.uk/>
Llinell Gymorth rhan-amser:
0808 801 0340

NAPAC – National Association for People Abused in Childhood

Corff sy'n ymgychu a chefnogi.

Gwefan adnoddau: www.napac.org.uk. Llinell Wybodaeth Rhad ac Am Ddim: 0800 085 3330

S:VOX Sefydliad ar gyfer y rhai sydd wedi goresgyn unrhyw fath o gamdriniaeth, boed fel plentyn neu oedolyn. Mae'n cynnig cefnogaeth, addysg ac eiriolaeth.

www.svox.co.uk

TRINIAETH A CHEFNOGAETH I DROSEDDWYR (gweler hefyd Adran 5.4)

The Lucy Faithfull Foundation (LFF)

Elusen ar gyfer diogelu plant, sy'n gweithredu ledled Prydain Fawr, yn canolbwyntio ar leihau'r perygl y bydd plant yn cael eu camdrin yn rhywiol. Maent yn gweithio gyda'r teulu cyfan mewn amgylchiadau o'r fath, gan gynnwys oedolion gwrywaidd a benywaidd sydd wedi camdrin yn rhywiol, pobl ifanc sy'n arddangos ymddygiad rhywiol amhriodol, dioddefwyr camdriniaeth ac aelodau eraill y teulu.

<http://www.lucyfaithfull.org.uk/home.htm>
Am wybodaeth ynglŷn â chyfeirio, hyfforddi neu ymgynghori cysylltwch â:
The Lucy Faithfull Foundation
Bordesley Hall, The Holloway, Alvechurch, Birmingham, B48 7QA
Ffôn: 01527 591922 Facs: 01527 591924
E-bost: bordesley@lucyfaithfull.org

Sanctuary Trust

Gweithio i ddarparu addysg, hyfforddiant a chefnogaeth ar sail egwyddorion Cristnogol i lefydd addoli sy'n rhoi gofal bugeiliol i bobl y bu iddynt gamdrin plant. Mae'n rhan o CCPAS.

Sanctuary,
PO Box 8953, Chelmsford, Essex, CM2 9WN
Ffôn: 0844 3576573
E-bost: sanctuary@ccpas.co.uk

Stop it Now!

Llinell Gymorth sy'n galluogi'r rhai sy'n bryderus ynghylch unrhyw agwedd ar gamdrin plant yn rhywiol i drafod hynny'n gyfrinachol. Mae ar gyfer y rhai sy'n gweithio yn y maes hwnnw, teuluoedd a ffrindiau, a throseddwyd.

<http://www.stopitnow.org.uk/wales.htm>
Llinell Gymorth gyfrinachol:
0808 1000 900
help@stopitnow.org.uk

Atodiad 2

Canllawiau ac Arferion Gweithio Diogel - Dogfen Enghreifftiol

Dogfen gryno enghreifftiol yw hon y dylid ei darllen ynghyd â'r Llawlyfr Diogelu Grwpiau Bregus.

Dogfen ymarferol yw hon, y gellid ei haddasu ar gyfer amgylchiadau lleol, ac y gellid ei rhannu gydag aelodau staff a gwirfoddolwyr er mwyn hyrwyddo cysondeb ac arfer gwaith da. Mae modd hefyd rhannu'r ddogfen gyda rhieni er gwybodaeth. Dylid ei hadolygu'n rheolaidd (pob blwyddyn, o leiaf), ac ar unwaith pan fo gweithgareddau newydd yn cael eu datblygu.

Bydd pob gwirfoddolwr yn cael copi o'r ddogfen hon, a phob diweddariad iddi.

Canllawiau Cyffredinol ar gyfer pob gweithgaredd

1. Pan fo hynny'n bosib, gofalwch bod dau oedolyn neu fwy gyda phob grŵp. Gwnewch yn siŵr nad ydych ar eich pen eich hun gyda phlentyn (mae rhai eithriadau wrth gwrs, e.e. cymryd plentyn i'r toiled).
2. Gofalwch rhag cludo plentyn adref ar ei b/phen ei hun – gwell yw cael oedolyn arall gyda chi neu drefnu bod y plant olaf yn cael eu gollwng gyda'i gilydd. Os bydd argyfwng, gwnewch yn siŵr eich bod yn hysbysu'r arweinydd cyn gynted â phosib.
3. Byddwch yn ddoeth wrth gyffwrdd â phlentyn. Mae gafael yn llaw plentyn neu ei gofleidio pan fyddant yn ofidus yn ffordd dda o gysuro plentyn ond dylech ofyn bob amser “Wyt ti eisiau cwtsh?” yn hytrach na rhagdybio. Mae gennym oll ein ffiniau gwahanol a dylid eu parchu. Gwnewch bopeth yn llygad y cyhoedd. Mae cofleidio yng nghyd-destun grŵp yn wahanol i wneud hynny y tu ôl i ddrysau caeëdig.
4. Peidiwch byth â tharo plentyn, na'i ddisgyblu'n gorfforol.
5. Dylid ymdrin â phlant a phobl ifanc gydag urddas a pharch o ran agwedd, gweithredoedd a'r iaith a ddefnyddir.
6. Parchwch y ffaith bod gan blant yr hawl i breifatrwydd, ond heb addo cadw cyfrinachau, a gofalwch – yn gyffredinol – rhag cynnal sgwrs breifat neu agos iawn ar eich pen eich hun gyda phlant a phobl ifanc (gweler hefyd 9 isod).
7. Pan fydd rhywbeth yn eich pryderu, siaradwch ar unwaith gyda'r Cydlynnydd Diogelwch, yr arweinydd neu'r goruchwyliwr.
8. Peidiwch ymddwyn neu siarad mewn modd y gellid ei gamddechongli, e.e. gemau rhy gorfforol, neu sylwadau pryfoclyd. Os tybiwch fod plentyn yn datblygu teimladau amhriodol tuag atoch, ceisiwch gyngor gan arweinydd.
9. Ein nod yw cefnogi pobl ifanc yn briodol. Byddwch yn ofalus wrth wrando ar bobl ifanc yn adrodd eu pryderon, ac wrth eu cynghori a'u cefnogi. Gwnewch yn siŵr bod oedolyn arall yn ymwybodol o'r hyn yr ydych yn ei wneud, neu bod oedolyn arall yn y cyffiniau.
10. Byddwch yn ymwybodol o ddiogelwch plant a phobl ifanc bob amser.
11. Byddwch yn ymwybodol o'ch diogelwch chi eich hun hefyd, gan warchod eich hun rhag unrhyw gyhuddiad (dylai popeth yr ydych yn ei wneud fod yn dryloyw a chyfrifol).
12. Gwrandewch ar unrhyw gyngor neu sylwadau a wneir gan arweinydd y gweithgaredd neu'r cydlynwyr diogelwch plant.
13. Pan welwch weithiwr arall yn ymddwyn mewn modd sy'n achosi pryder, neu y gellir ei gamddechongli, dylid dwyn y mater i sylw'r unigolyn ac arweinydd y gweithgaredd.
14. Dylai arweinwyr a chynorthwywyr gweithgareddau gyfarfod yn rheolaidd i drafod y grŵp / rhannu gwybodaeth / gweddïo dros y bobl ifanc.
15. Dylai pob gweithgaredd a chysylltiad fod yn hollol agored.
16. Dylid trefnu'n rheolaidd (pob blwyddyn o leiaf) i adolygu gweithdrefnau, diweddarau hyfforddiant, rhannu pryderon a thrafod unrhyw beth arall sydd angen eglurhad neu arweiniad.

**PEIDIWCH Â CHADW PRYDERON A CHWESTIYNAU'N GYFRINACHOL.
HOLWCH ERAILL PAN FYDDWCH YN ANSICR!**

Ysgol Sul**Arweinydd:** _____**Aelod(au) Staff:** _____

Bydd trefn recriwtio ddiogel wedi ei chynnal ar gyfer pob aelod staff, a phob unigolyn yn meddu ar wiriad DBS yn ôl y gofyn.

Cymhareb Plentyn / Oedolyn : 3 mlwydd oed   1: 4. 4 i 8 oed   1: 6 (o leiaf 2 oedolyn)

Oed y plant: Mae'r Ysgol Sul ar gyfer plant dros 3 oed**Lleoliad:** Cynhelir yr Ysgol Sul fel arfer yn _____

Gofal Personol (Newid clytiau / mynd i'r toiled) Dylid gwneud hyn yn briodol, yn unol ag oedran a gallu'r plentyn. Os yw rhiant / gofalydd yn bresennol, medrwch ofyn am eu cymorth mewn amgylchiadau o'r fath.

Cofnodi Presenoldeb: Cofnodwch pwy sydd yn dod i'r Ysgol Sul ar gofrestr bresenoldeb.

Caniatâd: Fel arfer, bydd oedolyn yn dod i'r capel gyda'r plant, ac yn aros yn yr adeilad (yn mynd i'r prif wasanaeth) tra cynhelir yr Ysgol Sul. Pan fo plant yn dod ar eu pen eu hunain yn rheolaidd, dylai arweinwyr yr Ysgol Sul geisio ymweld â'r teulu er mwyn cael eu caniatâd, a manylion cyswllt.

Disgyblaeth / Ymddygiad: Dylid trin y plant yn gwrtais a pharchus, a'u hannog i ymddwyn yr un fath gyda'u cyfoedion ac arweinwyr. Pan fo plentyn yn camymddwyn neu'n aflonyddu'r sesiwn dylid ymateb fel a ganlyn:

- Gofyn i'r plentyn wrando, ymddwyn yn dderbyniol, cymryd rhan ac ymddiheuro (os yn briodol)
- Gofyn iddo/iddi eistedd mewn rhan arall o'r ystafell i synfyfyrion a thawelu.
- Ceisio cymorth rhiant / gofalydd, neu fynd â'r plentyn atynt.
- Pan fo patrwm ymddygiad yn datblygu, bydd y staff yn trafod y peth gyda'r rhieni / gofalyddion, a chytuno sut i ymateb iddo.

Rhan y Rhieni: Pan fo rhiant / gofalydd yn mynychu sesiwn yn rheolaidd, gallai'r arweinydd ofyn iddynt fod yn gynorthwyr swyddogol, gan ddilyn y drefn recriwtio / DBS. Dylai rhieni / gofalyddion ddod i nôl eu plant yn brydlon ar derfyn yr Ysgol Sul. (Cedwir rhestr yn yr Ysgol Sul o enwau'r plant y mae eu rhieni'n fodlon iddyn nhw fynd adre yn annibynnol.)

Cofnodi Damweiniau / Digwyddiadau: Nodir unrhyw ddamwain neu ddigwyddiad yn y 'Cofnod Damwain neu Ddigwyddiad', a thrafod y peth gyda'r rhiant / gofalydd yn dilyn y sesiwn.

Clwb Ieuenctid**Arweinwyr:** _____**Aelodau Staff:** _____

Bydd trefn recriwtio ddiogel wedi ei chynnal ar gyfer pob aelod staff, a phob unigolyn yn meddu ar wiriad DBS yn ôl y gofyn.

Cymhareb Plentyn / Oedolyn : 1 neu 2 aelod staff ar gyfer hyd at 8 plentyn.

Oed y bobl ifanc: disgyblion ysgol uwchradd.

Lleoliad: _____

Caniatâd: Dylai pob aelod o'r Clwb gyflwyno ffurflen ganiatâd a gwybodaeth. Dylid cadw'r ffurflenni yn lleoliad y Clwb.

Y rhieni / gofalyddion sy'n gyfrifol am gludo'r bobl ifanc, ond gall yr arweinwyr eu cludo mewn argyfwng.

Dylid sicrhau caniatâd ychwanegol ar gyfer mynychu digwyddiadau.

Disgyblaeth / Ymddygiad: Dylid trin pobl ifanc yn gwrtais a pharchus, a'u hannog i ymddwyn yr un fath gyda'u cyfoedion ac arweinwyr. Pan fo plentyn yn camymddwyn neu'n aflonyddu'r sesiwn dylid ymateb fel a ganlyn:

- Gofyn iddo/iddi wrando, ymddwyn yn dderbyniol, cymryd rhan ac ymddiheuro (os yn briodol)
- Os yw'r ymddygiad yn parhau i aflonyddu ar y Clwb, dylid gofyn i riant / gofalydd ddod i'w nôl.
- Pan fo'r ymddygiad yn parhau'n anodd ei reoli, bydd y staff yn trafod y peth gyda'r rhieni / gofalyddion, ac yn llunio cynllun er mwyn ymateb iddo.
- Bydd yr aelodau staff yn parhau i wrando ar yr unigolyn, a chynnig cymorth a chefnogaeth yn ôl y gofyn.

Cofnodi Damweiniau a Digwyddiadau: Pan ddigwydd damwain neu ddigwyddiad dylid ei nodi yn y 'Cofnod Damwain neu Ddigwyddiad', a thrafod y peth gyda'r riant / gofalydd cyn gynted ag y bo modd.

Atodiad 3

Deddfwriaeth Berthnasol

Mae'r deddfwriaeth, y polisiau a'r confensiynau a ganlyn yn sail i'r fframwaith 'arfer da' a deddfwriaethol ar gyfer gweithio gyda grwpiau bregus.

- Gorchymyn Deddf Ailsefydlu Troseddwr 1974 (Eithriadau) 1975 (Diwygiad 2013) SI 2013 1198
- Deddf Heddlu 1997
- Deddf Cyfiawnder Troseddol a Gwasanaethau Llys 2000
- Deddf Troseddau Rhywiol 2003
- Deddf Diogelu Grwpiau Bregus 2006
- Deddf Plant 1989 + Deddf Plant 2004
- Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn 1989
- Diogel Rhag Niwed 1993 (Ailgyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2007)
- Deddf Diogelu Data 1998
- Criminal Records Bureau ('CRB') 2001
- Rheoliadau Deddf Diogelu Grwpiau Bregus 2006 (Gweithgarwch Rheoledig) (Cymru) 2010
- The Disclosure and Barring Service (Core Functions) Order 2012
- Deddf Diogelu Rhyddid 2012
- Côt Ymarfer y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd ('DBS')
- Canllawiau'r Comisiwn Elusennau

Atodiad 4

Cynnal Asesiad Risg¹⁹

Wrth gynnal asesiad risg gofalgwch eich bod :

- wedi archwilio popeth yn drylwyr;
- wedi holi pwy sy'n debygol o gael eu niweidio yn sgil y risg.
- wedi delio gyda'r peryglon amlwg, gan ystyried yn llawn y nifer o bobl a allai gael eu niweidio yn ei sgil.
- wedi trefnu rhagofalon rhesymol, a bod y risg sy'n parhau yn isel.
- Perchennog neu landlord adeilad sy'n bennaf gyfrifol am yr adeilad; serch hynny, nid yw hynny'n golygu nad oes gennych chi gyfrifoldeb. Er enghraifft, mae cyfrifoldeb arnoch i hysbysu'r perchennog os yw golau'n ddiffygiol, ffenestr wedi torri, neu un o'r grisiau wedi ei ddifrodi. Efallai y bydd rhaid ichi ohirio'r gweithgaredd neu'r cyfarfod nes bod y broblem wedi ei datrys.

Sut i gynnal asesiad risg

Mae'r Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch (HSE) yn argymhell dilyn pum cam wrth asesu risg:

Cam 1 – Nodi'r peryglon, a'u cofnodi

Ystyr 'perygl' yw unrhyw beth a allai achosi niwed (e.e. rhywbeth sy'n achosi i rywun lithro/baglu, tân, cemegau, peiriannau, gweithio ar ysgolion, codi a chludo nwyddau, y storfa, trydan, nwy, pibellau dŵr, ceblau trydan, lloriau a goleuadau, cemegau glanhau, ysgolion/grisiau). Cerddwch o amgylch yr adeilad gan edrych ar yr hyn y gallai fod yn rhesymol iddo achosi niwed.

Cam 2 – Penderfynu pwy allai gael eu niweidio a sut, a'i gofnodi

Os bydd pobl ag anabledau'n defnyddio'r adeilad, bydd angen rhoi sylw arbennig i'w anghenion, megis sut i fynd i'r adeilad, a sut i fynd allan mewn argyfwng.

Cam 3 – Gwerthuso'r risgiau a phenderfynu a yw'r rhagofalon presennol yn ddigonol. Cofnodi'r canlyniadau.

Ystyr 'risg' yw'r siawns, uchel neu isel, y gallai rhywun gael ei anafu gan berygl o ryw fath. Ystyriwch yn ofalus pwy sy'n debygol o ddod i'r adeilad, a'r grwpiau sy'n cynnal eu gweithgareddau yno (e.e. y clwb ieuentid, Cylch Meithrin etc.). Efallai y bydd y peryglon yn amrywio o ran gwahanol grwpiau.

Pa mor debygol yw pob perygl o achosi niwed? Bydd carped neu ris wedi ei ddifrodi mewn man tywyll, neu gebl trydan ar draws y llawr yn peri mwy o risg na chemegau glanhau sydd wedi eu cloi yng nghwprdd y glanhawr.

Mae rhai gofynion cyfreithiol y mae'n rhaid eu hateb, megis 'allanfeydd tân' a diffoddwyr tân. Ystyriwch a ydych yn cydymffurfio gyda'r gofynion hynny. Er enghraifft, mae'n rhaid cofnodi defnyddiau glanhau megis cannydd, a'u cadw'n ddiogel.

Mae risg yn cael ei fesur yn ôl y tebygolrwydd y bydd digwyddiad neu niwed (h.y.. 1 = Annhebygol, 2 = Posib, 3 = Tebygol, 4 = Tebygol Iawn, 5 = Pendant) ac yn ôl gerwinder y canlyniadau (e.e. 1 = Bychan Iawn (crafiadau, neu anghyffyrddus), 2 = Bychan (clwyfau bychain, briwio), 3 = Drwg (torri asgwrn), 4 = Sylweddol, 5 = Angheuol).

Medrwcwch bwysu a mesur maint y risg trwy luosi'r ddau uchod, er mwyn blaenoriaethu'r hyn y mae angen ei wneud.

¹⁹ Yn deillio o lyfryn CCPAS, 'Safe and Secure' (Hydref 2013)

Enghraifft

Carped rhydd mewn man ble mae pawb yn cerdded: perygl tebygol iawn (4), a bydd rhywun yn debygol o ddiodeff crafiad neu anaf anghyffyrddus (1), felly maint y risg yw 4.

Ar y llaw arall, os yw'r carped rhydd ar ben y grisiau, mae'r perygl yr un fath (4), ond gallai'r canlyniadau fod yn llawer gwaeth (3), felly maint y risg yw 12. Er bod angen ichi roi sylw i'r ddau berygl, mae angen blaenoriaethu'r carped ar ben y grisiau.

Yn dilyn yr asesiad risg, dylech lunio rhestr o'r hyn sydd angen ei wneud, gan flaenoriaethu'r risgiau 'uchel' neu'r rhai a allai effeithio ar y mwyafrif o bobl. O ran gweithredu, ystyriwch a yw'n bosib cael gwared â'r perygl yn gyfan gwbl (e.e gosod carped newydd). Os nad yw hynny'n bosib, ystyriwch sut y medrwch reoli'r risg. Un ateb fyddai rhwystro pobl rhag mynd i'r rhan hwnnw o'r adeilad, neu efallai y medrwch gynnal y sesiwn/gweithgaredd mewn modd gwahanol. Nod asesiad risg yw cael gwared â'r perygl yn gyfan gwbl os yw hynny'n ymarferol. Pan nad yw hynny'n bosib, dylid lleihau'r perygl nes ei fod yn peri'r risg lleiaf posibl.

Cam 4 – Cofnodi'ch canfyddiadau

Os oes gennych lai na phump o gyflogeion nid oes angen ichi gofnodi unrhyw beth, er ei fod yn 'arfer da'. Os oes gennych bump neu fwy o gyflogeion mae'n rhaid cofnodi'r asesiad risg, a hysbysu'r gweithwyr am hynny.

Mae angen i'ch asesiad risg fod yn 'addas a digonol'. Golyga hyn bod angen i chi ddangos eich bod wedi cynnal archwiliad cywir, wedi nodi pwy allai gael ei effeithio, wedi ymdrin â'r peryglon amlwg, wedi trefnu rhagofalon rhesymol, a bod y risg sy'n parhau yn isel.

Cam 5 – Adolygu eich asesiad, a'i ddiweddarau pan fo angen

Bydd angen adolygu'r asesiad risg – nodi peryglon, asesu risg a gweithredu – pan fo newid yn digwydd, megis cyflwyno offer newydd, newid eich dulliau gwaith, neu grŵp newydd yn defnyddio'r adeilad. Ychwanegwch yr wybodaeth at y cofnod gwreiddiol er mwyn ei ddiweddarau.

Arfer da yw adolygu asesiad risg yn rheolaidd er mwyn sicrhau fod y rhagofalon yn parhau i fod yn effeithiol. Nodwch 'Dyddiad Adolygu' ar y daflen, a gwnewch yn siŵr eich bod yn ei gynnal ar y diwrnod hwnnw!

Cyflogwyr, cyflogeion a gwirfoddolwyr

Pan fo corff/sefydliad – yn cynnwys grŵp elusennol neu wirfoddol – yn cyflogi o leiaf un gweithiwr gyda Chytundeb Cyflogaeth, caiff ei ystyried yn 'gyflogwr' i ddibenion Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gweithle 1974, a'r rheoliadau a wneir yn ei sgil.

Mae gan gyflogwyr ddyletswydd o dan adran 3 Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith etc 1974 'i sicrhau, cyn belled ag y bo'n rhesymol ymarferol, nad yw unigolion sy'n ymwneud â'u gwaith, ond na chyflogir ganddynt, yn agored i risg a all beri risg i'w iechyd a diogelwch'. At hynny, mae'n ofynnol iddynt 'roi gwybodaeth benodol i'r unigolion hynny ynghylch yr hyn a allai effeithio ar eu iechyd a diogelwch'.

Yn gyffredinol, golyga hyn bod corff/sefydliad sydd â chyflogeion a gwirfoddolwyr yn meddu ar gyfrifoldeb statudol i beidio niweidio iechyd y gwirfoddolwyr trwy gyfrwng eu gweithgareddau.

Mae'r HSE yn gweithredu trwy'r Deyrnas Gyfunol benbaladr (<http://www.hse.gov.uk/>):

I gael rhagor o wybodaeth Iechyd a Diogelwch ffoniwch InfoLine: 0845 345 0055.

Dyma wefan yr HSE: www.hse.gov.uk

Medrwch archebu eu cyhoeddiadau trwy ffonio 01787 881165, neu trwy gyfrwng eu gwefan: www.hsebooks.co.uk

Gweler Ffurflen 9, Adran 7

Atodiad 5

Datganiad Polisi ar storio, defnyddio, cadw, gwaredu ac ymdrin yn ddiogel â datgeliadau a gwybodaeth am ddatgeliadau

Egwyddorion Cyffredinol

Fel sefydliad sy'n defnyddio'r Gwasanaeth Datgeliad a Gwahardd (DBS) mae'r Panel Diogelwch Cydenwadol yn banel a benodwyd gan Undeb yr Annibynwyr Cymraeg, Undeb Bedyddwyr Cymru ac Eglwys Bresbyteraidd Cymru i gynorthwyo gydag asesu addasrwydd ymgeiswyr am swyddi cyfrifol. Mae'r Panel Diogelwch Cydenwadol yn cydymffurfio'n llwyr gyda Chod Ymarfer y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) mewn perthynas â chadw, trin, defnyddio, dal a chael gwared â datgeliadau a gwybodaeth datgeliad yn gywir. Mae'r Panel Diogelwch Cydenwadol hefyd yn cydymffurfio'n llawn gyda'i ymrwymadau o dan y Ddeddf Diogelu Data a phob deddfwriaeth berthnasol arall ynglŷn â thrin, defnyddio, storio, cadw a chael gwared â gwybodaeth Datgeliad yn ddiogel ac mae gennym bolisi ysgrifenedig ar y materion hyn, sydd ar gael i unrhyw un sydd am ei weld ac yn gofyn am hynny.

Storio a Mynediad

Nid yw gwybodaeth datgeliad yn cael ei chadw ar ffeil personél yr ymgeisydd ar unrhyw adeg ac mae'n cael ei chadw ar wahân ac yn saff bob amser, mewn cynhwysydd â chlo, anghludadwy, a rheolir y rhai sydd yn cael ei gweld yn llym, gan gyfyngu'r caniatâd hwn i'r Blaen Lofnodwr, y Swyddog Diogelwch a Swyddog Gweinyddol y Panel Diogelwch Cydenwadol, a'r rhai sydd â hawl i'w gweld fel rhan o'u dyletswyddau yn unol â pholisi cytunedig y Panel Diogelwch Cydenwadol.

Ymdrin

Yn unol ag adran 124 Deddf yr Heddlu 1997, caiff gwybodaeth Datgeliad ei throsglwyddo dim ond i'r rheini sydd â'r hawl i'w gweld fel rhan o'u dyletswyddau. Rydym yn cadw cofnod o bawb sydd wedi derbyn Datgeliadau neu wybodaeth Datgeliad, ac rydym yn cydnabod ei bod yn drosedd i basio'r wybodaeth hon i unrhyw un nad oes ganddo/ganddi'r hawl i'w gweld.

Defnydd

Caiff gwybodaeth Datgeliad ei ddefnyddio dim ond at y diben penodol y gofynnwyd amdano, a dim ond ar ôl cael caniatâd llawn yr ymgeisydd.

Cadw

Unwaith bod penderfyniad recriwtio (neu benderfyniad perthnasol arall) wedi cael ei wneud, nid ydym yn cadw gwybodaeth Datgeliad yn hwy nag sydd ei angen. Fel arfer, mae hwn yn gyfnod o hyd at 6 mis, i adael digon o amser i ystyried a datrys unrhyw anghydfod neu gwynion. Os y'i hystyri'r yn angenrheidiol (a byddai hynny o dan amgylchiadau eithriadol iawn) i gadw gwybodaeth Datgeliad am gyfnod am fwy na chwe mis, byddwn yn ymgynghori â'r Gwasanaeth Datgeliad a Gwahardd am hyn ac yn ystyried yn llawn hawliau diogelu data a hawliau dynol gwrthrych unigol y Datgeliad cyn gwneud hyn. Yn ystod yr amser hwn, cedwir at yr amodau arferol mewn perthynas â chadw'r wybodaeth yn ddiogel a rheoli pwy fydd yn cael ei weld.

Cael gwared â gwybodaeth

Unwaith y bydd y cyfnod cadw wedi darford, byddwn yn sicrhau y bydd unrhyw wybodaeth Datgeliad yn cael ei ddinistrio mewn modd diogel, h.y. trwy ei ddarnio, mathru neu losgi. Wrth aros i ddinistrio gwybodaeth Datgeliad, ni chaiff yr wybodaeth ei gadw mewn unrhyw gynhwysydd nad yw'n ddiogel (e.e. bin ysbwriel neu sach gwastraff cyfrinachol). Ni fyddwn yn cadw unrhyw lungopi neu ddelwedd arall o'r Datgeliad neu unrhyw gopi neu gynrychioliad o gynnwys Datgeliad. Fodd bynnag, er gwaethaf yr uchod, mae'n bosibl i ni gadw cofnod o'r dyddiad y rhoddwyd Datgeliad, enw'r gwrthrych a'i god post ar adeg y cais, natur y Datgeliad y gofynnwyd amdano, y swydd y ceisiwyd Datgeliad amdani, cyfeirnod unigryw'r Datgeliad a manylion y penderfyniad recriwtio a wnaethpwyd.

Gweithredu fel Corff Cysgodol

Fel Corff Cysgodol (sef, Corff sydd yn cydarwyddo ceisiadau ac sydd yn derbyn gwybodaeth Datgeliad ar ran cyflogwyr neu sefydliadau recriwtio eraill) byddwn yn cymryd pob cam rhesymol i'n bodloni ein hunain y byddant hwy yn cydymffurfio'n llawn â Chod Ymarfer y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS). Byddwn hefyd yn cymryd pob cam rhesymol i fodloni ein hunain y byddant yn trin, defnyddio, storio, cadw a chael gwared â gwybodaeth Datgeliad yn hollol unol â Chod y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) ac yn gwbl unol â'r polisi hwnnw. Byddwn hefyd yn sicrhau bod gan unrhyw gorff neu unigolyn sydd yn gofyn i ni gydarwyddo ceisiadau Datgeliad ar ei ran, bolisi ysgrifenedig o'r fath, a lle bo angen, byddwn yn darparu polisi enghreifftiol i'r corff neu'r unigolyn hwn ei ddefnyddio neu'i addasu at y diben hwn.

Atodiad 6

Datganiad polisi ar recriwtio cyn troseddwy

Fel sefydliad sy'n defnyddio'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) mae'r Panel Diogelwch Cydenwadol, sy'n banel a benodwyd gan Undeb yr Annibynwyr Cymraeg, Undeb Bedyddwyr Cymru ac Eglwys Bresbyteraidd Cymru i gynorthwyo gydag asesu addasrwydd ymgeiswyr am swyddi cyfrifol, yn cydymffurfio'n llwyr gyda Chod Ymarfer y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) ac yr ydym yn ymrwmo i drin pob ymgeisydd am swydd yn deg. Rydym yn ymrwmo i beidio â gwahaniaethu'n annheg yn erbyn unrhyw wrthrych Datgeliad ar sail euogfarn neu unrhyw wybodaeth a ddatgelwyd gan hwnnw.

Mae'r Panel Diogelwch Cydenwadol yn ymroddedig i drin yn deg ei staff, ei ddarpar staff, neu ddefnyddwyr ei wasanaeth, beth bynnag eu hil, rhyw, crefydd, tueddfryd rhywiol, cyfrifoldebau am bobl ddibynnol, oedran, anabledd corfforol/feddyliol neu gefndir troseddol,

Mae gennym bolisi ysgrifenedig ar recriwtio cyn-droseddwy, sydd ar gael i bob ymgeisydd am Ddatgeliad ar gychwyn y broses recriwtio.

Rydym yn hybu'n cyfleoedd cyfartal i bawb sydd â'r cymysgedd iawn o ddoniau, medrau a photensial ac rydym yn croesawu ceisiadau oddi wrth amrywiaeth eang o ymgeiswyr yn cynnwys pobl gyda chofnodion troseddol. Rydym yn dewis pob gweithiwr a gwirfoddolwr potensial ar sail eu medrau, cymwysterau a phrofiad ac yn annog ein defnyddwyr gwasanaeth i weithredu yn yr un modd.

Gofynnir am Ddatgeliad ond ar gyfer swyddi cymwys fel y diffinnir gan Ddeddf Diogelu Rhyddidau 2012 ac a gynhwysir yn y Ddeddf Ailsefydlu Troseddwy (ROA) 1974 (Eithriadau) 1975 Gorchymyn a'r Ddeddf yr Heddlu 1997 (Cofnodion Troseddol). Ar gyfer y swyddi hynny sy'n gofyn am Ddatgeliad, bydd pob ffurflen gais, hysbyseb swydd, a chyfarwyddyd recriwtio yn cynnwys datganiad y gofynnir am Ddatgeliad os caiff y swydd ei chynnig i ymgeisydd.

Lle bydd Datgeliad yn rhan o'r broses recriwtio, rydym yn annog pob ymgeisydd sydd yn cael cyfweiliad i roi manylion ei gofnodion troseddol yn gynnar yn y broses ymgeisio. Rydym yn gofyn i bob ymgeisydd lofnodi hunan-ddatganiad, a'n hysbysu o unrhyw wybodaeth bellach drwy anfon honno'n gyfrinachol mewn amlen ar wahân at y cyflogwr neu i'r Flaen Lofnodwr y Panel Diogelwch Cydenwadol. Rydym yn gwarantu y caiff yr wybodaeth hon ei gweld gan y rhai sydd angen ei gweld fel rhan o'r broses recriwtio yn unig.

Oni bai fod natur y swydd yn caniatáu i'r Panel Diogelwch Cydenwadol ofyn cwestiynau am eich cofnod troseddol llawn, byddwn yn gofyn dim ond am gollfarnau sydd heb eu treulio yn unol â'r diffiniad yn Neddf Ailsefydlu Troseddwy 1974.

Rydym yn sicrhau fod pawb sydd yn cymryd rhan yn y broses recriwtio wedi cael hyfforddiant addas ar sut i ganfod ac asesu perthnasedd troseddau a'u hamgylchiadau. Rydym yn sicrhau hefyd eu bod wedi derbyn cyfarwyddyd a hyfforddiant addas yn y ddeddfwriaeth ynglŷn â chyflogi cyn-droseddwy e.e. Deddf Ailsefydlu Troseddwy 1974.

Mae'r Panel Diogelwch Cydenwadol wedi mabwysiadu'r broses recriwtio mwy diogel a amlinellir yn ei Llawlyfr Diogelu Grwpiau Bregus a byddwn yn hyfforddi pawb sy'n ymwneud â thrin gwybodaeth Datgeliadau a'r Broses Recriwtio am ei chynnwys a'i defnydd.

Mewn cyfweiliad, neu mewn trafodaeth ar wahân, rydym yn sicrhau y ceir trafodaeth agored a phwyllog am unrhyw droseddau neu faterion eraill a allant fod yn berthnasol i'r swydd. Byddai peidio â datgelu gwybodaeth sydd yn uniongyrchol berthnasol i'r swydd y gwneir cais amdani yn arwain at dynnu'r cynnig o swydd yn ôl.

Rydym yn tynnu sylw pob ymgeisydd am wiriad Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) at fodolaeth cod ymarfer Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) ac mae copi ar gael, os gofynnir amdano.

Rydym yn ymrwmo i drafod unrhyw fater a ddatgelir mewn Datgeliad gyda'r ymgeisydd cyn tynnu cynnig amodol o'r swydd yn ei ôl.

Ni fydd y ffaith bod gennych gofnod troseddol o reidrwydd yn eich rhwystro rhag gweithio o fewn yr eglwys. Mae hyn yn dibynnu ar natur y swydd ac amgylchiadau a chefnidir eich trosedd(au).

Adran 7:

Ffurflenni

1. Ffurflen Gais Gwirfoddolwyr
2. Ffurflen Hunan-ddatganiad
3. Rhestr Wirio ar gyfer Penodi
4. Llythyr a Ffurflen Geirda
5. Gwybodaeth Gyffredinol a Ffurflen Ganiatâd dan 11 oed
6. Gwybodaeth Gyffredinol a Ffurflen Ganiatâd dros 11 oed (Yn gynnwys Caniatâd ar gyfer Cyfathrebu'n Electronig)
7. Ffurflen Ganiatâd - Gweithgaredd Arbennig
8. Ffurflen Ganiatâd - Tynnu Lluniau
9. Ffurflen Damwain neu Ddigwyddiad
10. Ffurflen Asesiad Risg
11. Ffurflen Nodi Pryder

FFURFLEN 1

FFURFLEN GAIS AR GYFER GWAITH GWIRFODDOL GYDA PHLANT, POBL IFANC AC OEDOLION BREGUS

Enw'r sefydliad / lle addoli .....

Swydd neu swyddogaeth .....
(e.e. Athro Ysgol Sul)

Gofynnwn i bob darpar weithiwr gyda phlant, pobl ifanc ac oedolion bregus lenwi'r ffurflen hon. Defnyddiwch daflen ychwanegol os nad oes digon o le ar y ffurflen i roi eich ateb llawn. Cedwir y wybodaeth yn gyfrinachol gan y sefydliad / lle addoli oni wneir cais gan awdurdod priodol.

1. Manylion Personol

Enw Llawn: ..... Cyfeiriad: .....

..... Côt Post .....

Rhif Ffôn: .....

E-bost:.....

2. Eich profiad

Rhowch fanylion eich profiad (au) Cristnogol gyda'r eglwys(i) / sefydliad (au) y bu ichi ymwneud â hwy, gan nodi enwau, dyddiadau a natur yr hyn y buoch yn ei wneud:

Rhowch fanylion eich profiad o weithio gyda phlant, pobl ifanc ac oedolion bregus. Nodwch unrhyw gymwysterau priodol sydd gennych.

3. Geirda

Nodwch fanylion dau unigolyn sy'n fodlon rhoi geirda ar eich rhan. Os ydych yn gweithio ar hyn o bryd – yn gyflogedig neu'n wirfoddol – dylai'ch cyflogwr fod yn un ohonynt. Cedwir yr hawl i geisio geirda gan unigolion eraill pe bai angen hynny.

Enw: ..... Enw: .....
 Cyfeiriad: ..... Cyfeiriad: .....
 Côt Post: ..... Côt Post: .....
 Ffôn: ..... Ffôn: .....
 Swydd: ..... Swydd: .....
 Perthynas: ..... Perthynas: .....

4. Datganiad

Rwy'n cadarnhau fod yr wybodaeth a roddir ar y ffurflen hon yn gywir a chyflawn. Rwy'n deall ac yn cytuno gyda'r amodau sy'n berthnasol i'r Gwiriad Datgelu Troseddau ac yn cytuno, os caf y mhenodi, i wneud cais trwy'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd.

Rwyf wedi anfon y ffurflen hunan-ddatganiad i'r sawl sy'n penodi mewn amlen ar wahân.

Llofnod: ..... Dyddiad: .....

Anfonwch y ffurflen hon at y sawl sy'n gyfrifol am benodi gwirfoddolwyr

Rydym yn ymrwmo, fel sefydliad, i gydymffurfio gyda Deddf Diogelu Data 1998, a phob deddf sy'n berthnasol i Ddatgeliadau Cofnodion Troseddol.

Ffurflen Hunan-ddatganiad ar gyfer Swydd Wirfoddol sydd angen Datgeliad

Fel lle addoli / sefydliad, ymgymwrwn i gydymffurfio gyda Deddf Diogelu Data 1998 a phob deddfwriaeth berthnasol arall, yn ogystal â gofynion Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth o ran preifatrwydd data unigolion.

Gofynnir i bob ymgeisydd/gwirfoddolwr lenwi'r ffurflen hon, ei datod o'r Ffurflen Gais a'i hanfon at y sawl sy'n penodi a enwir isod, mewn amlen ar wahân.*

Enw a chyfeiriad y sawl sy'n penodi:

Enw'r ymgeisydd: .....

Y swydd wirfoddol : .....

DATGANIAD O GOFNOD TROSEDDOL

A oes euogfarnau, rhybuddion, ceryddon neu rybuddion terfynol yn eich erbyn sydd heb eu 'gwarchod' yn ôl Deddf Ailsefydlu Troseddwr 1974 (Eithriadau) Gorchymyn 1975 (diwygiad 2013) SI2011198

Oes Nac oes (ticiwch yr ateb perthnasol)

A oes gennych unrhyw euogfarn sydd heb ddarfod, neu a ydych ar hyn o bryd yn rhan o ymchwiliad troseddol neu ar fin cael eich erlyn?

Oes Nac oes

Os 'Oes', rhowch y manylion isod, gan gynnwys y math o drosedd(au) a'r dyddiad(au) perthnasol.

A fuoch yn rhan o unrhyw ymchwiliad troseddol erioed, ond na arweiniodd at gollfarn droseddol (ac nad yw'n ddarostyngedig i reolau hidlo'r DBS)*?

Do Naddo (Os 'Do', nodwch y manylion isod)

A fu pryder o unrhyw fath erioed o ran eich ymddygiad yng nghwmni plant, pobl ifanc neu oedolion bregus?

Do Naddo (Os 'Do', nodwch y manylion isod)

Rwyf fi (enw llawn) ..... o (cyfeiriad) .....

yn cytuno i wneud Gwiriad Datgelu a Gwahardd (DBS) os caf fy mhenodi i'r swydd yr wyf yn ymgeisio ar ei chyfer. Sylweddolaf y bydd manylion collfarnau, rhybuddion ac ymrwymadau cyfreithiol a wnaed yn fy erbyn yn cael eu datgelu, yn ogystal â manylion unrhyw erlyniad sydd ar y gweill ac unrhyw wybodaeth berthnasol arall sydd ym meddiant yr heddlu.

Cytunaf i hysbysu'r sawl o fewn y lle addoli / sefydliad sy'n delio gyda'm cais pe bai imi gael fy nghollfarnu am drosedd ar ôl cychwyn y swydd. Os na fyddaf yn gwneud hynny sylweddolaf y gallwn gael fy ngwahardd ar unwaith rhag gweithio gyda phlant neu oedolion bregus ac/neu fy niswyddo.

Cytunaf i hysbysu'r sawl o fewn y lle addoli / sefydliad sy'n delio gyda'm cais pe bai i'r heddlu ac/neu'r Gwasanaethau Cymdeithasol (Gofal Cymdeithasol Plant neu'r Gwasanaeth Cymdeithasol Oedolion) gynnal ymchwiliad yn fy erbyn. Os na fyddaf yn gwneud hynny, sylweddolaf y gallwn gael fy ngwahardd ar unwaith rhag gweithio gyda phlant neu oedolion bregus ac/neu fy niswyddo.

Llofnod: ..... Dyddiad: .....

Nodiadau

Mae'r diwygiadau i'r Gorchymyn Eithriadau 1975 (2013) yn darparu bod rhai euogfarnau sydd wedi darfod a rhybuddion yn 'warchoddedig' ac nad ydynt yn ddarostyngedig i ddatgeliad i gyflogwyr, ac na ellir eu cymryd i ystyriaeth. Mae canllawiau a meini prawf ar yr hidlo o'r rhybuddion ac euogfarnau hyn i'w gweld ar wefan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd.

*<https://www.gov.uk/government/publications/filtering-rules-for-criminal-record-check-certificates>

<https://www.gov.uk/government/publications/dbs-filtering-guidance>

**https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/148542/rehabilitationoffenders.pdf

Enw: .....

Gweithgarwch: .....

Yr hyn y mae angen ei wneud	Dyddiad	'Initials'
Ffurflen Gais ..... Anfonwyd ..... Dychwelwyd		
Trafodaeth / cyfweiliad ynghylch y swyddogaeth:		
Ffurflen Hunan-Ddatganiad		
Archwilio cymwysterau (dilêwch os nad yw'n berthnasol)		
Geirda: ..... Gofynnwyd amdanynt (nifer) ..... Derbyniwyd (nifer)		
Datgeliad: Gofynnwyd i'r Panel Diogelwch Cydenwadol am ffurflen DBS		
Anfonwyd at yr ymgeisydd, gyda ffurflen wybodaeth		
Wedi ei gwblhau gan yr ymgeisydd		
Hunaniaeth yr ymgeisydd wedi ei wirio, a'r ffurflen wedi ei hanfon at PDC		
PDC wedi cadarnhau bod popeth yn foddhaol		
Hyfforddiant: Nodwch y cyrsiau hyfforddi a fynychwyd gan yr ymgeisydd, a'r dyddiadau		
Cychwyn y cyfnod prawf:		
Diwedd y cyfnod prawf:		
Nodiadau (gan gynnwys eich penderfyniad terfynol, gwybodaeth am y cyfnod prawf ac ati):		

Annwyl .....

Par: Geirda ar gyfer ..... [Enw'r Ymgeisydd]

Mae'r sawl a enwir uchod wedi ymgeisio ar gyfer swydd gweithio gyda phlant / pobl ifanc / oedolion bregus* yn/gyda ..... [enw'r eglwys / sefydliad]

Fel y gwyddoch, rhaid inni sicrhau addasrwydd unrhyw un cyn ei dd/derbyn i weithio gyda phlant/ oedolion bregus, p'un ai yn waith cyflog neu wirfoddol. Mae'r ymgeisydd uchod wedi rhoi eich enw ar gyfer darparu geirda.

Gwerthfawrogwn felly pe baech yn rhoi eich barn o ran addasrwydd yr unigolyn ar gyfer y swydd, trwy lenwi'r ffurflen sydd ynghlwm, wedyn ei dychwelyd yn yr amlen bwrpasol cyn gynted ag y bo modd. Rydym hefyd yn amgáu manylion y swyddogaeth.

Nodwch, os gwelwch yn dda, bod y swydd hon wedi'i heithrio o Adran 4(2) Deddf Ailsefydlu Troseddwyr 1974 (Gorchymyn Eithriadau sy'n berthnasol yn y Deyrnas Gyfunol). Nid yw felly yn groes i'r Ddeddf ichi ddatgelu gwybodaeth ynghylch collfarnau a fyddai fel arall yn cael eu hystyried wedi 'darfod'.

Cedwir y wybodaeth a roddwch yn hollol gyfrinachol, ac fe'i defnyddir i ystyried addasrwydd yr unigolyn uchod ar gyfer y swydd hon.

Os hoffech ragor o wybodaeth cysylltwch â .....

trwy ffonio .....

Gyda diolch o flaen llaw am eich cymorth.

Yn gywir,

*Dileeir fel bo'n briodol

Tachwedd 2013 Yn seiliedig ar ffurflen CCPAS, gyda'u caniatâd

**GEIRDA ar gyfer y rhai sy'n gweithio gyda phlant neu oedolion bregus
Hollol Gyfrinachol**

GEIRDA AR GYFER:

Y SWYDD:

Eich enw: .....

Galwedigaeth: .....

Ers pa bryd yr ydych yn adnabod yr ymgeisydd? .....

Sut y daethoch i adnabod yr ymgeisydd? .....

1. A yw'r ymgeisydd wedi gweithio neu edrych ar ôl plant neu bobl ifanc / oedolion bregus* o'r blaen, neu wedi cynnal swyddogaeth gofal neu â chyfrifoldeb gydag unrhyw grŵp?

Do Naddo Os nodwch 'Do', rhowch y manylion isod.

2. Bydd deilydd y swydd hon yn gweithio'n agos iawn gyda phlant/pobl ifanc/oedolion bregus.* Hyd y gwyddoch, a oes unrhyw reswm pam na ddylai'r ymgeisydd ofalu am blant neu oedolion bregus?

Oes Nac oes Os nodwch 'Oes', rhowch y manylion isod.

3. A yw'r ymgeisydd yn dioddef anawsterau iechyd – boed gorfforol neu feddyliol – a allai amharu ar ei (g)allu i weithio gyda phlant/oedolion bregus?

Ydy Nac ydy Os nodwch 'Ydy', rhowch y manylion isod.

Os llenwyd y blwch uchod, nodwch unrhyw gymorth ychwanegol y bydd angen ei roi i'r ymgeisydd i'w (g)alluogi i weithio gyda phlant a phobl ifanc/ oedolion bregus e.e. a fydd yr unigolyn yn medru cynnal y gwaith heb oruchwyliaeth?

Defnyddiwch daflen ychwanegol pe bai angen hynny.

Llofnod: ..... Dyddiad: .....

Diolch am eich cymorth.

Anfonwch y ffurflen at:

FFURFLEN 5 Ffurflen Ganiatâd a Gwybodaeth (plant dan 11 oed)

Enw'r Lle Addoli / Sefydliad: .....

Grŵp (gan gynnwys diwrnod/amser y gweithgaredd): .....

Enw llawn y plentyn / person ifanc: .....

Dyddiad Geni: .....

Cyfeiriad: .....

Enw'r Meddyg Teulu: ..... Teleffôn: .....

Cyfeiriad: .....

Dyddiad y brechiad gwrth-tetanus olaf, os gwyddoch hynny: .....

Nodwch unrhyw feddyginiaeth a gymerir yn rheolaidd, unrhyw anhawster meddygol (e.e. asthma, epilepsi, alergedd, anghenion deiet etc.) neu anabledd a allai effeithio ar weithgarwch arferol y plentyn. Hefyd, nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol a allai gynorthwyo'r arweinydd o ran cynnal a gofalu am y plentyn yn effeithiol.

Cytunaf i roi gwybod i arweinwyr y grŵp, mewn ysgrifen, os yw'r manylion uchod yn newid.

Enw'r rhieni / gofalyddion: .....

Teleffôn: Dydd ..... Nos .....

Rhiant/Gofalydd ..... Ffôn symudol 1 .....

Rhiant/Gofalydd ..... Ffôn symudol 2 .....

Enw cyswllt ychwanegol (e.e Nain/ Mam-gu, Taid/ Tad-cu neu unrhyw un sydd â chyfrifoldeb rhiant)

Enw: ..... Teleffôn: .....

Os nad ydych yn meddu ar gyfrifoldeb rhiant (e.e. chi yw'r gofalydd maeth neu Nain/Taid y plentyn) nodwch fanylion y sawl sydd â chyfrifoldeb rhiant:

Enw(au): ..... Teleffôn: .....

Cyfeiriad: .....

.....

Rwy'n cytuno i ..... (enw'r plentyn)

gymryd rhan yng ngweithgareddau arferol y grŵp.

Rwy'n deall y bydd angen caniatâd ychwanegol ar gyfer rhai gweithgareddau megis nofio a digwyddiadau sy'n gorffen yn hwyrach nag amser arferol y grŵp. Rwy'n deall y bydd y plentyn dan ofal a rheolaeth arweinydd y grŵp ac/neu oedolion eraill a gymeradwyir gan y lle addoli/sefydliad. Deallaf hefyd y bydd y staff sydd yng ngofal y grŵp yn gofalu am y plant cymaint â phosib, ac o fewn rheswm, ond ni fyddant o reidrwydd yn gyfrifol am unrhyw golled, difrod neu niwed a ddioddefir gan fy mhleintyn yn ystod y gweithgaredd, neu o ganlyniad i'r gweithgaredd.

Mewn argyfwng, rwy'n caniatáu i'm plentyn gael triniaeth feddygol.

Pan fo angen cyngor neu driniaeth feddygol, gwneir pob ymdrech i gael cymorth Meddyg Teulu neu Adran Ddamweiniau ac Argyfwng mewn ysbyty. Yn ôl Deddf Plant 1989 mae modd i feddyg drin plentyn trwy wneud 'yr hyn sy'n resymol yn yr amgylchiadau sydd ohoni er mwyn diogelu neu wella lles y plentyn'. Serch hynny, byddwn yn cysylltu â'r rhiant/gofalydd cyn gynted ag y bo modd er mwyn rhoi gwybod beth sy'n digwydd.

Cludiant

Oni bai fod trefniadau penodol wedi eu cytuno, ni fydd yr arweinwyr yn gyfrifol am gludo'r plant i weithgareddau'r grŵp ac oddi yno. Os yw rhieni'n dymuno rhannu cludiant, trefniadau preifat ymhlith ei gilydd fydd hynny.

Mewn argyfwng, neu er mwyn cael cymorth feddygol, gallai plentyn gael ei g/chludo yng ngherbyd arweinydd neu oedolyn cymeradwy arall.

Adrodd am Ddamwain/Digwyddiad: Nodir manylion unrhyw ddamwain neu ddigwyddiad yn Nghofnod Damweiniau/Digwyddiadau yr eglwys, a bydd y mater yn cael ei drafod gyda'r rhieni/gofalyddion cyn gynted ag y bo modd.

Llofnod: ..... Dyddiad: .....

FFURFLEN 6 Ffurflen Ganiatâd a Gwybodaeth (person ifanc dros 11 oed)
- yn cynnwys Caniatâd ar gyfer Cyfathrebu'n Electronig

Enw'r Lle Addoli / Sefydliad: .....

Grŵp (gan gynnwys diwrnod/amser y gweithgaredd): .....

Enw llawn y person ifanc: .....

Dyddiad Geni: .....

Cyfeiriad: .....

Enw'r Meddyg Teulu: ..... Teleffôn: .....

Cyfeiriad: .....

Dyddiad y brechiad gwrth-tetanus olaf, os gwyddoch hynny: .....

Nodwch unrhyw feddyginiaeth a gymerir yn rheolaidd, unrhyw anhawster meddygol (e.e. asthma, epilepsi, alergedd, anghenion deiet etc.) neu anabledd a allai effeithio ar weithgarwch arferol y person ifanc. Hefyd, nodwch unrhyw wybodaeth ychwanegol a allai gynorthwyo'r arweinydd o ran cynnal a gofalu am y person ifanc yn effeithiol.

Cytunaf i roi gwybod i arweinwyr y grŵp, mewn ysgrifen, os yw'r manylion uchod yn newid.

Enw'r rhieni / gofalyddion .....

Teleffôn: Dydd ..... Nos .....

Rhiant/Gofalydd ..... Ffôn symudol 1 .....

Rhiant/Gofalydd ..... Ffôn Symudol2 .....

Enw cyswllt ychwanegol (e.e Nain, Taid neu unrhyw un sydd â chyfrifoldeb rhiant)

Enw: ..... Teleffôn: .....

Os nad ydych yn meddu ar gyfrifoldeb rhiant (e.e. chi yw'r gofalydd maeth neu Nain/Taid y plentyn) nodwch fanylion y sawl sydd â chyfrifoldeb rhiant:

Enw(au): ..... Teleffôn: .....

Cyfeiriad: .....

.....

Rwy'n cytuno i ..... (enw'r person ifanc)

gymryd rhan yng ngweithgareddau arferol y grŵp.

Rwy'n deall y bydd angen caniatâd ychwanegol ar gyfer rhai gweithgareddau megis nofio a digwyddiadau sy'n gorffen yn hwyrach nag amser arferol y grŵp. Rwy'n deall y bydd y plentyn dan ofal a rheolaeth arweinydd y grŵp ac/neu oedolion eraill a gymeradwyr gan y lle addoli/sefydliad. Deallaf hefyd y bydd y staff sydd yng ngofal y grŵp yn gofalu am y plant cymaint â phosib, ac o fewn rheswm, ond ni fyddant o reidrwydd yn gyfrifol am unrhyw golled, difrod neu niwed a ddioddefir gan fy mhlentyn yn ystod y gweithgaredd, neu o ganlyniad i'r gweithgaredd.

Mewn argyfwng, rwy'n caniatáu i'm plentyn gael triniaeth feddygol.

Pan fo angen cyngor neu driniaeth feddygol, gwneir pob ymdrech i gael cymorth Meddyg Teulu neu Adran Ddamweiniau ac Argyfwng mewn ysbty. Yn ôl Deddf Plant 1989 mae modd i feddyg drin plentyn trwy wneud 'yr hyn sy'n resymol yn yr amgylchiadau sydd ohoni er mwyn diogelu neu wella lles y plentyn'. Serch hynny, byddwn yn cysylltu â'r rhiant/gofalydd cyn gynted ag y bo modd er mwyn rhoi gwybod beth sy'n digwydd.

Cludiant

Oni bai fod trefniadau penodol wedi eu cytuno, ni fydd yr arweinwyr yn gyfrifol am gludo'r bobl ifanc i weithgareddau'r grŵp ac oddi yno. Os yw rhieni'n dymuno rhannu'r cludiant, trefniadau preifat ymhlith ei gilydd fydd hynny.

Mewn argyfwng, neu er mwyn cael cymorth feddygol, gallai person ifanc gael ei g/chludo yng ngherbyd arweinydd neu oedolyn cymeradwy arall.

Adrodd am Ddamwain/Digwyddiad: Nodir manylion unrhyw ddamwain neu ddigwyddiad yng Nghofnod Damweiniau/Digwyddiadau yr eglwys, a bydd y mater yn cael ei drafod gyda'r rhieni/gofalyddion cyn gynted ag y bo modd.

Llofnod: ..... Dyddiad: .....

Adran Ddewisol:

Caniatâd ar gyfer Cyfathrebu'n Electronig gyda Phlant a Phobl ifanc

Mae llawer o blant a phobl ifanc yn cyfathrebu trwy gyfryngau electronig, megis ffôn symudol, e-bost a chyfryngau Rhyngrwyd – gall hynny olygu bod trefniadau llawer cyflymach a mwy hwylus.

Nodwch na fyddwn yn defnyddio Facebook i gysylltu gyda phlant dan 13 oed, oherwydd nid yw Facebook wedi ei fwriadu ar gyfer y plant hynny.

A ydych yn caniatáu i weithiwr ieuencid gyfathrebu gyda'ch plentyn trwy gyfrwng y dulliau hynny?

Ni fydd eich plentyn dan anfantais os na fyddwch yn rhoi caniatâd, oherwydd bydd yr arweinwyr yn cysylltu gyda chi i wneud trefniadau eraill.

Rwy'n caniatáu i'm plentyn a'r gweithwyr ieuencid gyfathrebu gyda'i gilydd trwy gyfrwng ffon symudol / e-bost / rhyngrwyd ar gyfer trefnu gweithgareddau plant / pobl ifanc

Neu

Nid wyf yn caniatáu i'm plentyn a'r gweithwyr ieuencid gyfathrebu gyda'i gilydd trwy gyfrwng ffon symudol / e-bost / rhyngrwyd ar gyfer trefnu gweithgareddau plant / pobl ifanc.

(Dilëwch y frawddeg briodol, ac unrhyw fodd cyfathrebu nad ydych yn fodlon ei ganiatáu).

Llofnod: ..... Dyddiad: .....

Tachwedd 2013 Yn seiliedig ar ffurflen CCPAS, gyda'u caniatâd

FFURFLEN 7 Ffurflen Ganiatâd - Gweithgaredd Arbennig

Eglwys/Sefydliad: ..... Grŵp: .....

RHOWCH FANYLION Y GWEITHGAREDD AC UNRHYW GOST: .....

Enw llawn y plentyn/person ifanc: .....

Dyddiad Geni: .....

Cyfeiriad: .....

Enw'r rhieni/gofalyddion, a manylion cyswllt: .....

Rhiant / Gofalydd 1 .....

Rhiant / Gofalydd 2 .....

**Rwy'n cytuno i ..... (enw'r person ifanc)
gymryd rhan yn y weithgaredd uchod.**

Rwy'n deall y bydd y plentyn dan ofal a rheolaeth arweinydd y grŵp ac/neu oedolion eraill a gymeradwyir gan y lle addoli/sefydliad. Deallaf hefyd y bydd y staff sydd yng ngofal y grŵp yn gofalu am y plant cymaint â phosib, ac o fewn rheswm, ond ni fyddant o reidrwydd yn gyfrifol am unrhyw golled, difrod neu niwed a ddioddefir gan fy mhentyn yn ystod y weithgaredd, neu o ganlyniad i'r weithgaredd.

Mewn argyfwng, rwy'n caniatáu i'm plentyn gael triniaeth feddygol.

Serch hynny, dylid rhoi gwybod i'r rhieni/gofalyddion beth sy'n digwydd cyn gynted â phosib.

Nodwch unrhyw gyflwr meddygol, neu anabledd, meddyginiaeth a gymerir yn rheolaidd, ac unrhyw wybodaeth ychwanegol gall fod yr arweinydd ei angen i ofalu am eich plentyn yn effeithiol yn ystod yr weithgaredd a enwir uchod.

Cludiant

Oni bai fod trefniadau penodol wedi ei nodi isod, chi sy'n gyfrifol am drafndiaeth i'r gweithgareddau uchod. Bydd yr arweinydd yn cludo'r plentyn os oes achos o argyfwng.

Rwy'n caniatáu i'm plentyn gael ei g/chludo i'r gweithgaredd ac oddi yno / mewn argyfwng (dilêwch yn ôl y gofyn).

Wrth arwyddo'r ddogfen hon rydych yn cytuno i'ch plentyn gymryd rhan yn yr weithgaredd, yn cytuno i'r gweithwyr gael cyngor a threfnu triniaeth feddygol ar gyfer eich plentyn os bydd angen hynny, ac yn cytuno i'r arweinydd gludo'ch plentyn os nodir uchod.

Llofnod: (Rhiant/Gofalydd) ..... Dyddiad: .....

FFURFLEN 8 Ffurflen Ganiatâd i dynnu a defnyddio lluniau

(Gall y rhai dros 18 gwblhau'r ffurflen hon eu hunain)

Rwyf i ..... (enw) , (perthynas/swyddogaeth) .....

(enw llawn y plentyn/ person ifanc) .....

drwy hyn yn rhoi caniatâd i ..... (enw eglwys neu sefydliad)
i ddefnyddio unrhyw ddelwedd lonydd a/neu symudol boed yn ddarn o ffilm fideo, yn ffotograffau a/neu'n
fframiau a/neu ddarnau o dâp sain sy'n dangos y person a enwyd uchod a dynnwyd ar ran y sefydliad.

Os yw'r caniatâd ar gyfer gweithgaredd neu achlysur arbennig nodwch fanylion yma

Gallwn ddefnyddio delweddau fel hyn i'n helpu i godi ymwybyddiaeth o waith y sefydliad ar gyfer
cyhoeddusrwydd neu i rannu gwybodaeth. Bydd y cydsynio uchod yn berthnasol am gyfnod o ddwy
flynedd.

Llofnod ..... Dyddiad .....

Cyfeiriad .....

.....

Dychwelwch y ffurflen hon i:

FFURFLEN 9 Ffurflen Damwain neu Ddigwyddiad

Llenwch y ffurflen hon ar unwaith yn dilyn y ddamwain neu ddigwyddiad sylweddol. Dylai'r gweithiwr drafod gydag arweinydd y grŵp beth yn union y dylid ei wneud nesaf.

Dyddiad, diwrnod ac amser y digwyddiad .....

Enwau'r rhai oedd a wnelo â'r digwyddiad .....

Ble digwyddodd? .....

Disgrifiwch yr hyn a ddigwyddodd (gan nodi unrhyw anafiadau, a'r driniaeth feddygol / cymorth cyntaf a roddwyd)

A welodd rhywun y peth yn digwydd? (Enwau, cyfeiriadau, rhifau Teleffôn, ac oedran unigolion os o dan 16 oed)

A ydych wedi cadw unrhyw offer diffygiol?

DO   NADDO   DIM OFFER   (Ticiwch os gwelwch yn dda)

Os ateboch 'Do', ymhle a gan bwy? .....

Beth a wnaethoch i wneud yn siŵr nad yw hyn yn digwydd eto?

A yw'r safle/adeilad bellach yn ddiogel i'r grŵp ei ddefnyddio?   YDY   NAC YDY

A yw'r offer bellach yn ddiogel i'r grŵp ei ddefnyddio?   YDY   NAC YDY

Pwy arall ddylai wybod am hyn? .....

Ydych chi wedi rhoi gwybod iddynt?   DO   NADDO

Os ateboch 'Do', pwy a pha bryd? .....

Llofnod y sawl a oedd yng ngofal y grŵp adeg y digwyddiad:

Llofnod: ..... Enw (print): ..... Dyddiad: .....

Y sawl a welodd y ffurflen hon: (Swyddogaeth, e.e. Gweinidog, Blaenor): .....

Llofnod: ..... Enw (print): ..... Dyddiad: .....

Tachwedd 2013 Yn seiliedig ar ffurflen CCPAS, gyda'u caniatâd

Eglwys / Capel .....

Gweithgaredd / Yr hyn i'w asesu – disgrifiad syml

.....

Y risg sydd ynghlwm wrth y gweithgaredd

.....

Risg Uchel, Cymedrol neu Isel

.....

Risg i bwy? (Y cyhoedd, plant, oedolion bregus, aelodau staff ayb)

.....

Y camau a ddefnyddir i reoli'r risg ar hyn o bryd

.....

Y camau ychwanegol y mae angen eu gweithredu

.....

Dyddiad yr Asesiad .....

Dyddiad Adolygu .....

Enw ..... Llofnod .....

Cynghorwn eich bod yn adolygu Asesiad Risg pan fo angen hynny, neu o leiaf bob blwyddyn.

FFURFLEN 11 Ffurflen Nodi Pryder

Adroddiad am: ..... (enw) Plentyn Oedolyn

Cyfeiriad presennol y plentyn/oedolyn bregus: .....

Rhif Cyswllt: ..... Dyddiad Adrodd: .....

A yw'r oedolyn bregus yn gwybod am yr adroddiad hwn? Nac ydy Ydy

A roddwyd caniatâd ichi rannu'r adroddiad hwn? Naddo Do

Yr hyn sy'n achosi'r adroddiad

Ble ddigwyddodd hyn?

Disgrifiwch y gamdriniaeth honedig / unrhyw anaf(iadau)

A wnaed rhywbeth i ddiogelu rhywun?

Manylion yr unigolyn y tybir ei f/bod yn gyfrifol am y gamdriniaeth honedig

Enw: ..... Rhif cyswllt: .....

Cyfeiriad: .....

A yw'r unigolyn yn gwybod am yr adroddiad hwn? Nac ydy Ydy

Tystion (os yn briodol)

Enw: ..... Rhif cyswllt: .....

Cyfeiriad: .....

Y sawl sy'n llenwi'r ffurflen hon

Enw: ..... Rhif cyswllt: .....

Cyfeiriad: .....

Dyddiad ac amser cwblhau'r ffurflen: .....

Llofnod: .....